BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
3671
XVIII

ROZMAITE UCI.

ALBO

ZGROMADZENIE

NIEKTORYCH GEOGRAFICZNYCH,
FIZYCZNYCH, POLITYCZNYCH I HYSTORYCZNYCH
NAUK I PRZYPADKOW

NA

POŻYTEK I SNADNIEYSZE POIĘCIE

POLSKIEGO IĘZYKA

dla Modźi kwitnącey Szkoły Realney Wrocławskiey przy Kościele Maryi Magdaleny

WYDANE

PRZEZ

DANIELA VOGLA.

---

za nakładem

Fryderyka Korna Sen. Bibliopoli Wrocławskiego w Roku 1768.

Allerley

Ergötzlichkeiten

oder

Sammlung

einiger

geographischen, historischen, politischen
und physischen Lehren und Begebenheiten

für die Anfänger

der pohlnischen Sprache

zum

Gebrauch des Mar. Magdalenäischen Real-
Gymnasii in Breslau,

verfertiget

von

Daniel Vogel.

18065

Breslau,
bey Johann Friedrich Korn dem ältern, 1768.

18065

Wielmożnym Ich Mościom
Panom Dyrektorom

Wielmożnemu Jego Mości
Panu Burmistrzowi

i

Szlachetnie Urodzonym
Radcom

Miasta Stołecznego Wrocławia.

Moim Wielce Mościwym
Panom i Dobrodźiejom.

XVIII-3674-11

Denen

Hochwohlgebohrnen Herren Directoribus

dem

Hochwohlgebohrnen Herren Bürgermeister

und

Hochedelgebohrnen Herren Räthen

der Haupt- und Residenzstadt Breslau.

Meinen Gnädigen und Hochzuehrenden Herren.

Wielmozni,
Moi Wielce Mościwi
Panowie
i Dobrodźieie.

Ktoż nie będźie, WMMM Panow i Dobrodźieiow z dobrego oyczyzny rządzenia i opatrowania swoich Ziemianow, ktorych zachowania nie tylko doczesne ale i wieczne na sercach WMMM Panow i Dobrodźieiow zależą, wyznawał i wystawiał? Ktoż nie widźi WMMM Panow i Dobrodźiejow Patryockiego usiłowania ludźi doskonale szczęśliwymi

Hochwohlgebohrne, Gnädige
Hochedelgebohrne und
Hochzuehrende Herren!

Die Beförderung des Vaterlandes und die väterliche Vorsorge für das Wohl der Unterthanen, welcher Sie sich so sehr angelegen seyn lassen, indem Sie nicht allein ihre zeitliche, sondern auch die geistliche Wohlfahrt auf Ihrem Herzen tragen und befördern helfen, muß von aller Welt verehret, und das Andenken Dero unsterblichen Verdienste, die täglich durch die Sorgfalt für die allgemeine Wohlfahrt vergrößert werden, von den

ślimymi czynić i ich przedsięwzięcia do fortunnych sukcesow wspomagać? Ninieysze stanowienie nowozałożoney Szkoły Realney iest też W M M M Panow i Dobrodźieiow Oycowskiey opatrzności, ku tutecznych obywatelow młodźi kwitnącey znakiem i łaski promieniem. Ta łaskawa przychylność muśi rozumnych obywatelow wiecznie do powinney wdźięczności, skuteczney powolności i wielebnego Respektu obowiąz ć. Gdyż także moie zachowanie od W M M M Panow i Dobrodźieiow pieczołowitości pochodźi, a dotąd ieszcze do publicznych dzięk złożenia nie znalazłem okazyi; Tey wydanie książki nieomylną i zupełną mi podaie,

Vätern auf die Kinder, von diesen bis auf die Nachwelt fortgepflanzet und verewigt werden. Die jetzigen Einrichtungen der neu angelegten Realschule sind gleichfalls Merkmaale Ihrer väterlichen Vorsorge, die Sie gegen der hiesigen Einwohner blühende Jugend haben blicken lassen.

Diese gnädige Zuneigung muß vernünftige Einwohner zur ewigen Dankbarkeit und besonderer Verehrung verpflichten.

Dieweil aber meine Wohlfahrt gleichfalls von Dero Beförderung abhänget, und ich noch niemalen Gelegenheit gefunden, einen öffentlichen Dank abzustatten; so ergreife demnach die Gelegenheit, die mir gegenwärtiges Schulbuch an die

podaie, ażebym W M M M Panom i Dobrodźieiom tęż ſamę, dla oświadczenia moiego obowiązanego i dźiękczynnego ſerca z powinnym Reſpektem konſekrował, ufaiąc, że ta moia mała praca i wdźięcznego afektu oświadczenie od W M M M Panow i Dobrodźieiow nie będą wzgardzone. Zaczym uprzeymym życzę ſercem, aby on Naywyższy świátá Rządca W M M M Panom i Dobrodźieiom ſtałego użyczył zdrowia i nayfortunnieyſzymi ſukceſami obdarzyć raczył, na podporę i pocieche tak całych przezacnych domow W M M M Panow i Dobrodźieiow, iako i całego miaſta, a oſobliwie naſzey ſzkoły Realney, o co

Maje-

Hand giebt, Ihnen dasselbe, zum Zeugniß meines verbundenen und dankbaren Gemüths, im schuldigsten Respect zu dediciren, mit dem Zutrauen, es werde von Ihnen solches Unterfangen mir nicht verarget werden. Mit diesen vereinige ich auch meines Herzens brünstige Begierde, und wünsche, daß die Himmelsbreite Güte des Allerhöchsten Dero hohe Personen mit geistlichen und leiblichen Segen überschütten, für allen betrübten Unglücks- und Trauerfällen in Gnaden behüten und bey hohem Wohlseyn erhalten wolle, zum Trost und Aufnehmen, sowohl Dero vornehmen Häuser und des ganzen gemeinen Wesens, als auch zur gnädigen Beschützung

Majeſtat Boſki uſtawicznie błagać będę, a to tym gorliwiey, czym mniey mi o nieodmienney W M M M Panow' i Dobrodźieiow ku mnie łaſce wątpić trzeba. Do ktorey i teraz iak nayuniżeniey ſię zaleciwſzy, aż do zgonu życia mego ieſtem.

W M M M

Panow i Dobrodźieiow

Sługą nayniżſzym

D. Vogel.

unseres Magdalenäischen Real-Gymnasii, und dieses ist es, darum ich die göttliche Majestät demüthigst anflehen will, und das um desto brünstiger, je weniger ich an Dero hohen Gnade gegen mich zu zweifeln habe, der ich bis ans Ende meines Lebens mit tiefster Ehrerbiethung verharren werde

Ew. Hochwohlgebohrnen,
gnädigen
Ew. Hochedelgebohrnen und
Hochzuverehrenden Herren

unterthänigster Diener,
D. Vogel.

PRZE-

PRZEDMOWA.

Łaskawy Czytelniku; Przy wydaniu tey prace nie iest moie przedśięwźięćie pożytki z Polskiego ięzyka płynące wyliczáć, i iak barzo potrzebna rzecz iest, tegoż śię dla handlu i pospolitey konwersacyi nauczyć, w tey krotkiey prefacyi na wiele słow zdobywáć. Co mnie do wydania tey kśiążki przywiodło, krotką dáć sprawę za rzecz słuszną mam: Ze nie arrogancya, ani omylney sławy chćiwość; lecz szczera miłość

łość do młodźi kwitnącey, w ktorey wielką żądość Polſkiego ięzyka śię nauczyć, zoczyłem: iey, dla ſnadnieyſzego poięćia przez zgromadzenie Hyſtoryczne przyiemnym ſpoſobem na to śię zdobyć i dopomagáć, pobudkę mi dała. Wcale i nieomylnie przyznać muſzę, że na kśięgach Polſkich, ktorych teraźnieyſzego wieku gromadny rząd śię znayduie, i z ktorychby kwitnąca młodźież umieiętność miernie mieć mogła, nie ſchodźi; lecz nie na każdym mieyſcu można ich doſtać, a zwłaſzcza takich, ktoreby do używania godne być mogły. Zaczym za rzecz bardzo potrzebną i pożyteczną uznałem, taką kśiążkę młodźi żadnych ieſzcze początkow w Polſkim ięzyku nie maiącey, wygotować.

Tak

Tak tedy tey Edycyi przyczyny wyraźiwszy sercem i affektem uprzeymym życzę, aby wszyscy, ktorzy się w Polskim kochaią ięzyku, a osobliwie nasza młodź Szkoły Realney za Boską pomocą stokrotny z tey pracy wziąwszy pożytek, ode dnia do dnia w tym się ćwiczyła i pomnażała ięzyku. Na koniec łaskawego czytelnika, powinszowawszy mu wszelakiego pożądanego zdrowia i wszelakich pomyślnych sukcesow, przy zaleceniu uniżonych i powolnych usług swych, Boskiey oddaię opatrzności.

I. [2] Widźiemy, [2] że litery Polskie [3] podobne są [4] Niemieckim: [5] Ale w [6] czytaniu wielka [7] nayduie się [8] rożność. [9] Abowiem wiele liter Polacy w czytaniu [10] daleko [11] inaczey [12] używaią, [13] niż Niemcy; a maią ich [14] dwadźieścia i trzy. Łacinniki [15] tyleż a Greki dwadźieścia i cztery. Gdyby Polacy swoie [16] właśne i [17] osobliwe litery [18] mieć mieli, musiałoby ich [19] względem [20] wymowy [21] przynaymniey trzydźieści i cztery być. [22] Inwencya liter iest barzo [23] pożyteczna, bo przez [24] pomoc ich możemy [25] wiedźieć,

I. 1 Sehen 2 daß 3 ähnlich 4 deutsch 5 allein 6 das Lesen 7 finden 8 Unterscheid 9 denn 10 weit 11 anders 12 gebrauchen 13 als 14 drey und zwanzig 15 eben so viel 16 eigen 17 besonders 18 haben 19 Beschaffenheit, Absicht 20 Mundart 21 zum wenigsten 22 die Erfindung 23 nützlich 24 Hülfe 25 wis-

dźieć, co się z [26] początku świata [27] stało. Ktoż iest [28] Inwentorem Greckich liter? Kadmus. Ktoż wynaleźcą [29] drukarni? Fauſtus.

II. Ktore [1] racye [2] pokazuią iż iest Bog? Naſz [3] rozum [4] przyrodzony [5] uczy, że Bog iest; bo [6] żadnego [7] narodu [8] takiego nie było na świećie, ktoryby nie [9] wierzył, iż Bog iest: [10] lubo nie wiedźieli [11] poſpolićie co iest ten Bog i [12] drudzy [13] rozumieli, iż [14] bałwan [15] iaki, drudzy iż [16] ſłońce &c. Ku temu [17] obaczywſzy ten [18] porządek na świećie, że ſłońce [19] pewnych [20] czaſow [21] wſchodźi, źiemia [22] rodźi, [23] rzeki [24] płyną [25] powietrze [26] nad źiemią się [27] unoſi, ktory iest większy porządek, niżeli w iakim [28] Pańſkim

ſen 26 der Anfang 27 geſchehen 28 Erfinder 29 Druckerey.

II. 1 Urſach, Beſchaffenheit, 2 anzeigen, beweiſen. 3 Verſtand, Vernunft 4 natürlich, angebohren 5 lehren 6 keiner 7 Geſchlecht 8 ſolcher 9 glauben 10 obwohl 11 insgemein 12 ein anderer 13 verſtehen, glauben 14 Götze 15 irgend einer 16 die Sonne 17 betrachten 18 die Ordnung 19 gewiß 20 die Zeit 21 aufgehen 22 gebähren 23 der Fuß 24 reinen 25 die Luft 26 über 27 ſchweben 28 herrſchaft-

ſkim [29] Pałacu być [30] może: Nie [31] rzecze pewnie, że ſię [32] trefunkiem [33] dźieie, bo [34] trefunek nie ma porządku, [35] tedyć muśi być kto tym wſzyſtkim [36] rządźi, a ten ieſt Bog.

III. Co ieſt za [1] rożność [2] miedzy koſmografią a Geografią? Koſmografia [3] opiſuie tak Empireyſkie [4] Nieba [5] iako i źiemię i rzeczy do nich [6] należące. Geografia [7] okrąg tylko świata [8] okreſza. [9] Wielorakie ieſt Niebo? dwoiakie, iedno [10] naywyżſze, w ktorym Bog chwałę [11] błogoſławionym [12] okazuie; co tego nieba za [13] piękność, wielkość [14] ſzczęśćie, tego [15] żadne [16] pioro nie [17] opiſze, [18] ani [19] myśl [20] ludzka nie [21] obeymie. Drugie niebo, na ktorym ſą [22] gwiazdy, ktore ſwoię [23] oſobliwą [24] ſarbę, wielkość i [25] dźielność maią, i [26] iedne wyżey ſą

ſchaftlich 29 Pallaſt 30 können 31 ſagen 32 ohngefähr 33 geſchehen 34 Zufall 35 derohalben 36 regieren.

III. 1 Unterſcheid 2 unter 3 beſchreiben 4 der Himmel 5 wie auch 6 gehörig 7 die Runde 8 rund um bezeichnen 9 mancherley 10 hoch, der höchſte 11 ſelig 12 erweiſen 13 Schönheit 14 das Glück 15 keiner 16 die Feder 17 beſchreiben 18 noch 19 der Gedanke 20 menſchlich 21 umfaſſen 22 der Stern 23 beſonders 24 die Farbe 25 die Abtheilung 26 einer 27 einige

nad drugiemi: [27] niektore gwiazdy ſą tak [28] iaſne, iż ſię ſłońcami być [29] zdadzą, i maią ſwoie oſobliwe [30] obroty, ktorych z ziemi [31] trudno dla [32] dalekoſći [33] doyrzeć. Wiele ieſt Planet? ſiedm. Saturnus, Jupiter, Mars, Słońce Wenus, Merkuryusz, Mieśiąc.

IV. [1] żywioły albo Elementy ſą cztery, ziemia, woda, [2] powietrze, [3] ogień; Ogień iako i inne żywioły nie ieſt ſam [4] czyſty, ale [5] zmieſzány [6] zgęſzczony. Z tych Elementow albo żywiołow z [7] mieſzánia wſzytkie rzeczy [8] máteryálne rodzą ſię na ziemi, i na [9] koniec, w te ſię [10] obracaią.

V. Wieloraka ieſt [1] Duſza rzeczy [2] żyiących? Troiaka ieſt duſza. Jedna [3] tylko to [4] ſprawuie, że rzecz [5] żyie, ale [6] zmyſłow żadnych nie ma, [7] daleko mniey [8] rozumu, a taka ieſt [9] w ziołach, [10] drzewach,

27 einige 28 hell 29 ſcheinen 30 die Wendung, Wirbel 31 ſchwer 32 die Abgelegenheit 33 ſehen, erblicken 34 ſieben.

IV. 1 Element 2 die Luft 3 das Feuer 4 rein 5 gemiſcht 6 dick, dicht, in einander gefügt 7 die Vermiſchung 8 materialiſch 9 das Ende 10 umkehren.

V. 1 Die Seele 2 lebendig 3 nur, 4 verrichten 5 leben 6 der Sinn 7 vielweniger 8 Verſtand 9 Kraut 10 der Baum

wach, i ta [11] czyni pierwszy [12] stopień [13] żywota, ktorey osobliwe są trzy [14] dzielności, [15] karmić się, [16] rość, i [17] mnożyć. Druga iest ktora nie [18] iakokolwiek daie żywot, ale też ze zmysłami, a taka iest [19] w rybach, [20] w zwierzu, [21] ptakach. Trzecia ktora [22] nietylko ze zmysłami ale i z rozumem, iest też niemateryalna [23] nieśmiertelna, i ma [24] przemożenie rzeczy [25] rozsądzać i [26] rozeznawać; a taka iest w samym tylko człowieku.

VI. Co iest, albo coż [1] informuie nas Geografia? Geografia iest [2] opisanie całego świata okręgu nas informuiące, [3] iako świat, w ziemię i [4] wodę [5] sztucznie są [6] rozdzielone, i o tym nam [7] znać daie, [8] iak wiele o tym wiemy. Co iest za [9] pożytek [10] z mapy? Na mapie [11] w oczumgnieniu i [12] w iednym momencie [13] całe [14] Państwa [15] zpenetrować może,

 zatym

Baum 11 thun, 12 Staffel 13 das Leben 14 Theil 15 ernähren 16 wachsen 17 sich vermehren 18 erst wie 19 der Fisch 20 Thier 21 Vogel 22 nicht allein 23 unsterblich 24 Vermögen 25 urtheilen 26 unterscheiden.

VI. 1 Unterrichten 2 die Beschreibung 3 wie 4 das Wasser 5 künstlich 6 theilen 7 kund thun 8 wie viel 9 Nutzen 10 die Landcharte 11 ein Augenblick 12 einer 13 ganz 14 die Herrschaft 15 durchdringen

zatym [16] ukontentowania i pożytek ſą bez [17] komparacyi. Jeżeli ieſt [18] pokoy, to nie ieden [19] uważa [20] dawne [21] ſytuacye, albo [22] oyczyzny ſwoiey, albo tych [23] kraiow, w ktorych mu ſię [24] dobrze [25] powodźiło, albo co [26] znacznego widźiał. [27] Pod czás [28] woyny każdy zważa, iak ta i [29] owa kraina [30] ſpuſtoſzona [31] leży: tak też [32] konwerſuiącemu człowiekowi wiedźieć [33] należy, w ktorey świátá [34] częśći [35] kroleſtwo, albo ta i owa prowincya położona ieſt, [36] ku [37] wſchodowi albo [38] zachodowi; ktore ſą [39] granice Páńſtwá; [40] bo to [41] naypotrzebnieyſza ieſt w rozumnych konwerſacyach.

VII. Co wiedźieć należy, kiedy kto mapy [1] záżywáć [2] myśli? Cztery ſytuacye albo [3] położenia świátá, ktore ſą wſchod, za-

16 die Befriedigung 17 die Vergleichung 18 der Friede 19 erwägen 20 alt, vorlängſt, 21 die Lage des Orts 22 das Vaterland 23 die Gegend, Theil der Welt 24 gut 25 ergehen 26 merkwürdig 27 zuweilen 28 der Krieg 29 jener 30 verwüſtet 31 liegen 32 umgänglich 33 gehören, nöthig ſeyn, 34 Theil 35 das Königreich 36 gegen 37 Morgen Aufgang 38 Untergang, Abend 39 die Gränze 40 denn 41 nöthig,

VII. 1 Gebrauchen, ſich bedienen 2 gedenken 3 die Lage 4 der

zachod, 4 południe, i 5 północ. Wiele ſą świátá częśći? cztery, Europa w ktorey my 6 mieſzkamy, leży ku północy i ieſt 7 naymnieyſza. Azya ieſt ku wſchodowi i 8 naywiękſza, Afryka 9 znayduie ſię ku południowi i ieſt 10 nayćiepleyſza, Ameryka ku záchodowi 11 i ieſt 12 naybogatſza.

VIII. Wiele ſą częśći Europy? 1 ſześnaśćie. Portugalia, Hiſzpania, Francya, Niderlandya, 2 Szwaycary, Brytania, 3 Niemcy, Dania albo Duńſka źiemia, Norwegia, 4 Szwecya, 5 Włochy, Grecya, 6 Węgry, Polſka, Pruſy, Moſkwa i Europſka Turcya.

IX. 1 Jakie wody 2 na źiemi mamy? 3 Morza, to ieſt wody wielką część świátá 4 otáczáiące. 5 Ciaſność morza, 6 kiedy 7 dwie kráiny tak 8 bliſko ſobie leżą, że tylko 9 waſki 10 kawał morzá od ſiebie ich 11 odłączá. 12 Jeźioro, wielka 13 ći-

4 der Mittag 5 die Mitternacht 6 wohnen 7 klein 8 groß 9 ſich befinden 10 warm 11 und 12 reich.

VIII. 1 Sechzehn 2 die Schweitz 3 Deutſchland 4 Schweden 5 Italien 6 Ungarn.

IX. 1 Was für einer 2 auf 3 das Meer 4 umgeben 5 die Enge 6 wenn 7 zwey 8 nahe 9 ſchmal 10 Stück 11 abſondern 12 die Landſee 13 ſtill 14 ſte-

cho [14] stoiąca wodá. Są też [15] bàgniste i [16] błotniste ieźiora, [17] rzeki, [18] sadzawki. Co iest [19] wyspa? iest kawał źiemi [20] w koło wodą obtoczony. [21] Syrtes abo zamieći morskie [22] nazywaią się wszystkie [23] mieysca [24] niebespieczne w morzu, gdźie się [25] okręty albo [26] rozbiiaią, albo [27] ośiadaią, czy to [28] skały, czyli też [29] pagorki [30] piaszczyste, o ktorych [31] żeglárze [32] naylepiey wiedzą.

X. Z czegoż [1] wiatry [2] powstaią? z [3] zaduchow, ktore gdy [4] wzgórę [5] wstąpiwszy, [6] ćiężeć [7] poczynaią, [8] spadaią i z sobą [9] powietrze [10] pędzą, a przez iakie mieysca idą, [11] suche albo [12] wilgotne, [13] zdrowe albo [14] zaraźliwe, takiey też natury [15] dostaią. [16] Wicher bywa, gdy rożne [17] przeciw sobie z [18] wysoka iak z [19] upustu iakiego

14 stehend 15 sumpfig 16 moraſtig 17 der Fluß 18 der Fiſchteich 19 die Inſel 20 die Runde 21 die Sandbänke 22 nennen 23 die Stelle, Ort 24 unſicher 25 ein Schiff 26 zerſcheitern 27 beſetzen 28 die Höhle 29 ein Hügel 30 ſandigt 31 ein Schiffmann 32 gut, der beſte.

X. 1 Der Wind 2 entſtehen 3 die dicke, unreine Luft 4 in die Höhe 5 aufſteigen 6 wägen 7 anfangen 8 herabfallen 9 die Luft 10 treiben 11 trocken 12 feucht 13 geſund 14 anſteckend 15 bekommen 16 Sturm 17 gegen 18 von oben 19 die gähe Hinunterfallung

des

iakiego ſpadáią zaduchy, i [20] obiiaiąc ſię o ſiebie [21] kręcenie czynią. [22] Roſa bywa z [23] pary nie wyſoko [24] podnieſioney, ktora od [25] źimna [26] nocnego [27] w krople ſię [28] obraca. Párá záś, gdy wyſoko na powietrze wſtąpi, przyſzedſzy do [29] wtorey części powietrza, ktora ieſt źimna, obraca ſię w wodę i kropelkę, [30] przylewaiąc ſię do kropelki w [31] deſzcz ſię obraca i ſpada. Z czegoż ſię [32] obłoki ſtaią? z pary i zaduchow, ktore ſię iako [33] dym i párá [34] wieſzaią na powietrzu, a ieźli blizko źiemi będą to ſię [35] mgłą zowią.

XI. Coż [1] rozumiemy przez rzeczy [2] żywe? Ktore ſię ſáme przez ſię [3] ruſzyć mogą, albo co [4] podobnego ruſzeniu czynić; ruſzáć [5] záś nie może ſię rzecz żadna, ktora nie ma duſzy.

des Waſſers 20 beſchlagen 21 die Drehung 22 der Thau 23 der Dampf 24 erhoben 25 die Kälte 26 nächtlich 27 der Tropfen 28 umkehren, verwandeln 29 der andere 30 zugieſſen 31 der Regen 32 die Wolke 33 der Rauch 34 hängen, anhängen 35 der Nebel.

XI. 1 Verſtehen 2 lebendig 3 bewegen 4 ähnlich 5 wiederum.

XII. Ktore ſą [1] nayprzednieyſze [2] namiętności albo afekty? [3] Gniew, [4] ſmutek, [5] radość, [6] boiaźń, [7] roſkoſz, [8] żałoba, [9] ſmętek, [10] żałość, [11] narzekanie, [12] obrzydzenie, [13] ſtrach, [14] drzenie, [15] trwoga, [16] zazdrość, [17] zaniedbanie, [18] pogardzenie, [19] zgwałcenie, [20] ſytość, [21] wſtyd i [22] gorliwość; ktore do niezdrowia przywodzą, gdy ſą [23] zbyteczne. Czemu nie ieſt rzecz dobra być gniewliwym? Bo gniew czyni podobnym [23] ſzalonemu.

XIII. Chrześćianinie zawſze nie tylko [1] okrucieńſtwem, ale też i fałſzywą [2] nauką [3] trapieni byli. [4] Nayokrutnieyſzy Tyran był Ceſarz Nero, ktory, chcąc raz widźieć iak ſię [5] powodźiło przy [6] pożarach miáſtá Troianſkiego [7] Rzym [8] zapalić

XII. 1 Der Vornehmſte 2 die Leidenſchaft 3 der Zorn 4 die Betrübniß 5 die Freude 6 die Furcht 7 Ergötzlichkeit 8 Leid 9 der Kummer 10 die Traurigkeit 11 das Klagen 12 der Abſcheu 13 das Schröcken 14 das Zittern 15 die Angſt 16 der Neid 17 die Unachtſamkeit 18 die Verſchmähung 19 die Verletzung 20 die Sittſamkeit 21 die Schande 22 der Eifer 23 unmäßig 24 toll.

XIII. 1 Die Grauſamkeit 2 die Lehre 3 quälen 4 grauſam 5 ergehen 6 die Feuersbrunſt 7 Rom 8 anſtecken

palić [9] kazał, ktore zapalenie śiedmnaśćie dni [10] trwało; iak ale lud [11] gniewáć śię i [12] markotáć począł, [13] śkładał [14] winę na chrześćianinie i [15] nagabał ich nayokrutnieyſzą karą, kiedy ich wiele [16] śmołą [17] obmazáć a potym [18] zapalić dał.

XIV. Kiedy i od kogo ieſt Rzym [1] założony? Rzym ieſt założony przed [2] narodzeniem Páńſkim, śiedm [3] ſet piętnaśćie [4] lat, od Romuluſa, z [5] potomſtwa Numitora Krola Albańſkiego, od ktorego mu też Rzym [6] nazwyſko dano. Jako [7] rozmaite Pany miał Rzym? [8] Naprzod krolowie tym Páńſtwem [9] rządźili, ktorych było śiedm, gdyż ale Syn Tarkwina [10] Hardego krola [11] oſtatniego [12] gwałt Lukrecyi Rzymiance uczynił, śiebie i Oyca [13] zgubił, bo ich [14] wypędźili Rzymiánie, a [15] więcey mieć krolow na potym nie chćieli. Po ich wygnániu, dwu

cken 9 befehlen 10 dauren 11 zürnen 12 murren 13 ablegen 14 die Schuld 15 anfechten 16 Pech 17 beſchmieren 18 anzünden.

XIV. 1 Angelegt 2 die Geburt 3 hundert 4 das Jahr 5 das Geſchlecht 6 der Zunahme 7 verſchieden 8 zu erſt 9 mit ſchaffen, regieren 10 hochmüthig 11 der letzte 12 die Gewalt 13 verlieren 14 austreiben 15 mehr 16 aus-

dwu [16] obieráno co [17] rok Senatorow, ktorzy [18] społnie [19] rzeczpospolitą tylko rok [20] sprawowali, aż Gajusz Juliusz Cesárz, ktory ten [21] rząd, gwałtownie na [22] Oyczyznę [23] nastąpiwszy [24] odmienił, i sam ieden o wszystkim wiedźiał: od niego się [25] poczęli Cesárze Rzymscy.

XV. Co zá Religia była w Rzymie? [1] Pogańska była religia w Rzymie iako i po wszystkim świecie, [2] żydy [3] wyiąwszy, ktorzy [4] prawdźiwego Bogá [5] wedle iego [6] opisu [7] chwalili. [8] Więc rozmaite Bogi i [9] Boginie mieli, (iako [10] twierdźi Alexander ab Alex) że Marek Warro [11] stary Rzymiánin [12] naliczył Bogow i Bogiń więcey niż trzydźieści [13] tyśięći, pospołu ie licząc. [14] Ostawali się z czterych [15] przednich [16] narodow. Pod pierwszym były niebieskie, do wtorego liczyli Bogi i Boginie źiemie, ktore záś [17] w

16 ausleſen, erwählen 17 das Jahr 18 gemeinſchaftlich 19 die Republik 20 verrichten 21 die Ordnung, Regierung 22 das Vaterland 23 betreten 24 verändern 25 anfangen.

1 Heidniſch 2 ein Jude 3 ausgenommen 4 der wahre 5 gemäß, nach 6 Beſchreibung 7 loben 8 ſonſten 9 Göttin 10 beziehen 11 der alte 12 zählen 13 tauſend 14 beſtehen 15 der vornehmſte 16 Gattung, Geſchlecht

17 w domowe, 18 gorne, 19 ćierniſte, 20 ogrodne, 21 wietrzne, 22 łowcze i 23 polne 24 rozeznawali. Do trzećiego liczyli wodne, ktore nad morzem, rzekami 25 zrzodłami, 26 ſtudniami, 27 łowieniem ryb 28 zwierzchność mieli. Pod czwartym narodem były Bogi i Boginie 29 piekielne.

XVI. Coż za 1 obrząd w Wenecyi w dźień 2 wniebowſtąpienia bywa? Dnia wniebowſtąpienia Páńſkiego 3 kśiąże Weneckie 4 wźiąwſzy 5 z ſobą Senat wſzyſtek, Pany i 6 ſzláchtę z wielką 6 okazáłośćią, 8 Pompą i Tryumfem iedźie na 9 Galeonie 10 złoćiſtym, ktory zowią Bucentaurus dla 11 zbytniey wielkośći, do 12 pewnego 13 Portu morzá Adryátyckiego. Tamże nie bez Ceremoniy wielkich 14 pierśćień 15 bárzo 16 drogi z 17 palca zdiąwſzy 18 rzuca

ſchlecht 17 zum Hauſe = 18 Berg = 19 Buſch= 20 Garten = 21 Wind = 22 Jagd und 23 Feld gehörig 24 unterſchieden 25 ein Bach 26 der Brunnen 27 die Fiſcherey 28 vorſtehen 29 hölliſch.

XVI. 1 Gebrauch, Ceremonie 2 die Himmelfahrt, 3 ein Fürſt 4 nehmen 5 mit 6 der Adelſtand 7 Hochachtung, Anſehen 8 die Pracht 9 Galere 10 gülden 11 über die maßen 12 gewiß 13 der Hafen 14 der Ring 15 ſehr 16 theuer 17 der Finger 18 werfen 19 einige

BIBL. Z. N. IM. OSSOLIŃSKICH

ca w morze. Rozumieią [19] niektorzy [20] iż to [21] dla tego czyni, aby morze [22] zbyt [23] gniewliwe, i [24] burzliwe tym [25] ubłagał, żeby [26] poddáni iego [27] ſpokoyniey [28] żeglować i [29] kupiectwá ſwe [30] bezpieczniey odpráwować mogli. Ale inſza ieſt [31] przyczyná tey [32] drogi i [33] poſtępku iego, to ieſt, aby [34] takową Ceremonią, [35] prawo ktore ma ná to morze [36] dárowáne i dáne z pierśćieniem od Papieża Alexandra III, gdy był [37] do tey rzeczypoſpolitey przed okrúcieńſtwem Ceſarza Fryderyka Barbaraſſe [38] przyiechał, [39] pokazał, dla czego [40] też kiedy rzuca perśćień mowi: na [41] znak [42] uſtawicznego [43] panowania morza Adryackiego.

XVII. W iakiey [1] gotowości na [2] woynę [3] ſtoią Wenecy? Wenecy Panowie ſwego morzá i źiemie ná [4] obá [5] gwałty zawſze ſą

19 einige 20 daß 21 wegen 22 allzuſehr 23 zornig 24 ungeſtümig 25 beſänftigen 26 Unterthan 27 geruhig 28 ſchiffen, ſeegeln 29 der Handel 30 ſicher 31 Urſache 32 der Weg 33 das Verfahren 34 ein ſolcher 35 das Recht 36 geſchenkt 37 zu 38 ankommen 39 zeigen 40 auch 41 ein Zeichen 42 beſtändig 43 die Herrſchaft.

XVII. 1 Die Bereitſchaft 2 der Krieg 3 ſtehen 4 beyde 5 die Gewalt

ſą gotowi. Bo i pieniądze [6] u nich [7] leżą w [8] ſkarbie [9] zámnożone i [10] Cekauz ze wſzech miar [11] doſtáteczny máią. Arſenal albo Cekauz [12] rachuiąc go ze wſzytkim ma w około dwie [13] mili Włoſkie, bo ieſt [14] w kącie miáſtá, wyſep dobrze [15] murámi, [16] báſztámi, [17] przekopy [18] głębokimi [19] obwárowány ná ktorym ſą [20] ulice rozmáite [21] rzemieślnikow [22] pełne, co innego nic nie czynią, [23] iedno ábo morſkie, ábo źiemne [24] woienne [25] potrzeby robią i gotuią. [26] Tam [27] uyrzyſz [28] kowale, [29] ślośárze [30] płatnerze i rzemieślniki [31] rzadko ſłychane, iedni [32] dźiáłá [33] leią, drudzy [34] kule, [35] kuią drudzy [36] bron i [37] zbroie [38] chędożą, [39] koſy, [40] łáńcuchy, [41] oſęki, [42] ko-

Gewalt 6 bey 7 liegen 8 der Schatz 9 vermehret 10 das Zeughaus 11 zureichend 12 rechnen 13 eine Meile 14 der Winkel, 15 die Mauer 16 Bollwerk 17 der Graben 18 tief 19 befeſtigt 20 die Straße 21 ein Handwerker 22 voll 23 als, nur 24 zum Kriege gehörig 25 die Nothourft 26 daſelbſt 27 zu Geſicht bekommen 28 ein Schmid 29 ein Schlöſſer 30 ein Waffenſchmid 31 ſelten 32 ein Stück zum ſchießen, eine Kanone, 33 gießen 34 die Kugel 35 ſchmieden 36 Gewehr 37 die Rüſtung 38 rein machen 39 die Senſe 40 die Kette 41 die Klammer,

Feuer-

42 kotwice, 43 żagle, 44 wiosła, 45 siekiery, 47 pasy bez 48 przestanku robią, ná ktore co wychodźi pomyśl. Uyrzysz 49 sale pełne wszelákiego 50 rynsztunku, ták, że wielkie 51 woysko zaraz może się 52 wybráć, i 53 w szyku stánąć, gotowo do potrzeby. Ukazuią też okręty, galery i nawy, tak domowe, iáko ná morzu po 54 zwyćięstwách 55 wźięte.

XVIII. 1 Pisze Plutárchus o 2 nieiakim Bessuśie, iż gdy 3 złośliwie Oycá swego 4 zábił, á ten zły 5 uczynek iego 6 niewiádomy był; zá czásem idąc 7 záproszony ná 8 bánkiet, i 9 iaskołki 10 świerkocące słysząc, 11 gniazdo ich 12 drzewcem 13 zrzućił, i wszystkie iaskołętá 14 pobił. Spytány od 15 przytomnych dla czegoby ták 16 pierzchliwie sobie 17 postą-

Feuerhacke 42 der Anker 43 ein Segel 44 die Ruderstange 45 die Axt 46 ein Spieß 47 ein Gürtel 48 ohne Aufhören 49 der Saal 50 Rüstung 51 ein Kriegsheer 52 auslesen, sich aufmachen 53 die Schlachtordnung 54 Ueberwindung 55 nehmen.

XVIII. 1 Schreiben 2 ein Gewisser 3 boshaftig 4 todtschlagen 5 die That 6 unwissend 7 gebeten, eingeladen 8 die Gasterey 9 die Schwalbe 10 pipen, schirpen 11 ein Nest 12 ein Stück Holz 13 herunterwerfen 14 todschlagen 15 gegenwärtig 16 flüchtig, unbeständig

17 postąpił i nad 18 niewinnemi 19 ptaszętami okrutnie się 20 pastwił. Odpowiedział: izali nie słyszycie iáko ná mię niecnotliwie 21 krzyczą, i iakbym Oycá mego 22 zaboycą był, 23 świadczą. 24 Zadźiwili się wszyscy około 25 stoiący, i te 26 słowa iego Krolowi 27 opowiedźieli, i ták sam Bessus 28 iáwnie się 29 wydał; a racyami 30 słusznymy 31 pokonány, iako 32 zasłużył był skarány. Dobrze 33 Mędrzec w 34 Pismie świętym powiedźiał: 35 boiaźliwa złość daie 36 świádectwo 37 potępienia.

XIX. 1 Piękna rzecz iest 2 ludzkość i 3 nieskąpe przyiaćielom, iako też i inszym ludźiom, chleba swego 4 użyczenie; 5 wszakże ale i 6 miary w tey spráwie, i w ludźiach 7 brák mieć potrzebá, tak żeby żaden nie potrzebnie, i niepotrzebnym ludźiom w 8 częstowániu 9 zbytkow nie czynił:

dig 17 verfahren 18 unſchuldig 19 ein Vögelein 20 ſich weyden 21 ſchreyen 22 ein Todſchläger 23 zeugen 24 verwundern 25 ſtehend 26 das Wort 27 ankündigen 28 öffentlich 29 ausgeben 30 gehörig 31 überwieſen 32 verdienen 33 ein weiſer Mann 34 die Schrift 35 furchtſam 36 ein Zeugniß 37 die Verdammung.

XIX. 1 Schön 2 die Freundlichkeit 3 geizig 4 das Gönnen 5 dennoch, 6 das Maaß 7 der Ausſchuß, die Wahl 8 das Gaſtiren 9 die Pracht, Ueberfluß 10 lieber,

czynił: a żeby też to z ludzkośći [10] raczey i [11] z baczenia, i [12] hoyność z [13] złączoney z cnotą chrześćiáńſką, aniżeli z [14] głupiego [15] márnotráwſtwá i z [16] prożney [17] chwały pochodźiło. Kto ábowiem małe [18] dochody ma, á często [19] hoyne [20] uczty ſpráwuie, nie tylko ſwym źle [21] ſzafuie, ale i [22] prędko [23] żebrakiem [24] zoſtánie. Wielki on [25] Kráſomowcá Cycero mowi ták: ktorzy ucztámi i [26] poſmiſkámi [27] znáiomośći ſobie, [28] záchowánia i [29] ozdoby ſzukáią; okazuią ſię być w cnoćie [30] niedoſtáteczni. Mądry człowiek [31] nigdy ludźmi [32] nikczemnemi ſtołu ſwego nie [33] záſadza; ale [34] godnym i potrzebnym dom ſwoy [35] otwiera: i dla nich ſtoł [36] gotuiąc, hoyność [37] przyſtoyną pokázuie. Możeć to kto chce, przyiácielá i [38] ſąſiády [39] poczćiwie uczęſto-

10 lieber, vielmehr 11 Achthabung, Aufmerkung 12 Ueberfluß 13 vereinigt 14 einfältig, dumm, 15 Verſchwendung, 16 leer, eitel 17 der Ruhm 18 das Einkommen 19 reichlich 20 ein Gaſtmahl 21 ſchäffern, anrichten 22 geſchwind 23 ein Bettler 24 bleiben 25 ein Redner 26 die Schüſſel 27 die Bekanntſchaft 28 Freundſchaft, Wohlfahrt 29 die Zierde 30 nicht zureichend 31 niemals 32 faul 33 beſetzen 34 würdig 35 aufthun 36 bereiten 37 anſtändig 38 ein Nachbar 39 ehrbar 40 luſtig

częſtować i [40] ochotnym ſię [41] goſpodarzem [42] ſtáwić; iednak bez [43] náruſzenia zdrowia i [44] ſumnienia ſwego, nie dáiąc [45] áni ſobie, [46] áni miłemu [47] gośćiowi, gwałtowney przyczyny do [48] brzydkiego [49] obżarſtwa álbo [50] piiáńſtwa; abowiem iáko ieden nápiſał:

Kto przyiaćielá ſwego [51] przymuſza pić wiele, [52] czworákiem ieſt zaboycą na duſzy i [53] ćiele.

XX. [1] Przyganą to bárzo, gdy ſię kto [2] ſtanem ſwym nie kontentuiąc, [3] onego nie [4] przeſtrzega; co ſię oſobliwie znáyduie w [5] miáſtách, [6] ponieważ [7] zbytki ták w żyćiu iáko i [8] w ſzátách bárzo ſię [9] zámogły: wiele ludźi w ſtanie [10] mieyſkim, [11] nád ſtan ſwoy żyią. Obaczyſz rzemieślnika, álbo też i niektorego [12] mieſzczaniná, [13] ſzlachćie i [14] wielmożnym Panom ſię [15] ſprzećiwiáiąc, ſzat drogich [16] zażywa,

40 luſtig, vergnügt 41 Wirth 42 ſtellen 43 die Verletzung 44 das Gewiſſen 45 weder 46 noch 47 der Gaſt 48 häßlich 49 die Freſſerey 50 das Sauffen 51 zwingen 52 vierfältig 53 der Leib.

XX. 1 Der Tadel 2 der Stand 3 derſelbe 4 in Acht nehmen, warnen 5 die Stadt 6 weil 7 der Ueberfluß 8 die Kleider 9 aufkommen, zu Kräften kommen, reich werden 10 geringer 11 über 12 ein Bürger 13 der Adel 14 großmächtig, hochmögend 15 zuwider ſeyn 16 gebrauchen

ktore [17] adámaſzkiem [18] podſzyte ná ſobie noſi; one [19] guzámi [20] koſztownemi od [21] paſa do [22] gęby [23] upſtrzy: [24] kapeluſzem [25] śrebrną albo [26] złotą [27] wſtęgą obſzytym głowę ſwoię [28] ſtroi, w ſzafianowych [29] botach [30] chodźi: A o zbytkách [31] białogłowſkich co rzeczemy? te [32] záprawdę w ſzátách i ſtroiách ták miárę [33] przebráły, że [34] koncá [35] utratom ich niemaſz; ieśli widźiały u ktorey wielmożney Pani [36] ſuknią nowym [37] kroiem, [38] ſobole, [39] manele, [40] zauſznice [41] wytworne i koſztowne, [42] pontały ná ſzáćie, to im koniecznie potrzebá mieć. A ieźli máż nie [43] pozwala [44] ſpráwić, to ſię Pani Duſzka [45] dąſa, [46] ſapa, [47] chorą ſię czyni, z [48] mężem do [49] kilka [50] dni, [51] niedźiel nie mowi: w czym ieſt marność wielka i [52] grzech. XXI. Nie

brauchen 17 Damaſt, 18 unternähet 19 ein Knopf 20 koſtbar 21 ein Gürtel 22 der Mund 22 mit Veränderung zieren 24 der Huth 25 ſilbern 26 gülden 27 ein Band 28 ſchmücken 29 ein Schuh 30 gehen 31 weiblich 32 wahrlich 33 erſchöpfen 34 das Ende 35 der Verluſt 36 der Rock 37 ein Schnitt 38 ein Zobel 39 ein Armband 40 Ohrengehänge 41 prächtig 42 ein Halsband, auch allerley Putz auf den Kleidern, 43 erlauben 44 verfertigen 45 ſich aufgeblaſen, unwillig ſtellen 46 murren, heimlich brummen 47 krank 48 der Mann 49 etliche 50 ein Tag 51 die Woche 52 die Sünde.

XXI. Nie [1] mądrze bárzo czynią, gdy niektorzy [2] godności i [3] urzędow, ktore [4] sądy w sobie maią, [5] chćiwie [6] pragną; abowiem ná tákich urzędách [7] trudno się Bogu i ludźiom [8] podobáć, ponieważ nie [9] Rzeczypospolitey pożytku i dobrá, ale swego szukáią, żeby [10] tak [11] dumie swey i [12] łakomstwu [13] dosyć uczynili. Takim potrzebá rzeczy dobrze [14] uważyć: [15] naprzod, iż chćiwe prágnienie godności iest [16] ćiężar [17] strászliwy i wielki: Nad to [18] wdaią śie w wielkie [19] kłopoty i [20] frásunki, gdyż często w myślách swych nie małe [21] roztárgnienie [22] ćierpią; [23] bacząc iż ná się máią wiele ludźi [24] zawaśnionych, wiele [25] zazdrośćiwych, wiele spráwy ich [26] gániących; bo ná urzędźie śiedzący wszytkich ludźi [27] oczy ná się [28] obrácáią, i wszyscy [29] postępki ich [30] notuią i [31] censuruią; i tak w swoim urzędźie wielki

 [32] nie-

XXI. 1 Klug 2 die Würde 3 ein Amt 4 das Gericht 5 begierig 6 dürsten, verlangen 7 schwerlich 8 gefallen 9 das gemeine Wesen 10 also 11 ein dummer Hochmuth 12 die Kargheit, der Geiz 13 genug 14 erwägen 15 zuerst 16 die Last 17 entsetzlich, schrecklich 18 sich einlassen 19 Kummer 20 Bekümmerniß 21 Zerreissung, Verwirrung 22 leiden 23 merken, ersehen 24 eiferig, feindselig 25 mißgünstig 26 tadelnd 27 das Auge 28 wenden 29 das Verfahren 30 merken, 31 schätzen

32 niepokoy przez wszystek czás żywotá swego 33 ponosić muszą. 34 Sławny był ná urzędźie swym 35 wysokim zá czásow Adryana Cesárzá nieiáki Symeles; ten 36 złożywszy urząd swoy, 37 i spokoynie żywot prywatny w 38 maiętności swoiey przez śiedm lat 39 prowádząc, będąc iuż 40 bliski 41 śmierći, ná 42 grobie swoim, taki 43 napis sporządźił: Tu 44 leży Symeles, ktorego 45 wiek i żyćie wiele lat miało; iednak z tych tylko lat śiedm 46 przeżył. Daiąc znáć, iż wszytkie látá przeżył w 47 turbácyách 48 rozmáitych, a te śiedm lat będąc 49 wolen od urzędow i sądow, spokoynie.

XXII. 1 Chwalebnego bárzo 2 sposobu, ná 3 ukáranie 4 porywczości w 5 gniewie przyiaćielá swego mądry Cesárz zażył. Pisze Seneká, iż gdy 6 u Polioná przyiaćielá swego był 7 na 8 wieczerzy August Cesárz:

32 Unfriede 33 ertragen 34 berühmt 35 hoch, erhaben, 36 abgelegt, niedergelegt 37 ruhig, friedsam 38 Haab und Guth 39 führen, zubringen 40 nahe 41 der Tod 42 das Grab 43 die Aufschrift 44 liegen 45 eine Zeit von 100 Jahren, lange Zeit 46 erleben 47 Ungelegenheit 48 verschieden 49 befreyet.

XXII. 1 Ruhmwürdig, 2 Weise, Art, 3 Bestrafung 4 ein ungestümer Anfall, 5 der Zorn 6 bey 7 zur 8 das Abend-

Ceſarz: [9] ſługa [10] domowy iákoś [11] nie-
oſtrożnie [12] ſtłukł [13] kieliſzek [14] kryſzta-
łowy. [15] Rozgniewány Polio [16] porwáć
go [17] záraz kazał i [18] wrzućić do ſadzáwki
na [19] pożarćie! [20] węgorzom morſkim,
ktorych tam [21] wiele było. [22] Wymknął
ſię iákoś ſługa z ręku, i [23] przypadł do
[24] nog Ceſárſkich; proſząc żeby [25] przy-
naymniey inákſzą śmiercią [26] zginął, a nie
był [27] pokármem rybom. [28] Wzruſzyło
barzo Ceſárzá to nowe okrućieńſtwo, i
záraz kazał ſługę wolno [29] puśćić, á
wſzytkie [30] naczynia kryſztałowe przed
ſobą potłuc i ſadzawkę ziemią [31] záſypáć.

XXIII. [1] Swiadczy Aryſtoteles, że ſtarzy Fi-
lozofowie i [2] prawodawcy, gdy [3] práwá
iákie [4] ſtánowili i poſpolſtwu dawáli,
[5] tedy ie nápiſawſzy, nie czytáli ále [6] śpie-
wáli; á to [7] dla tego, że iáko [8] Muzyká i

 [9] śpiewánie

Abendeſſen 9 ein Diener 10 ins Haus gehörig 11 un-
vorſichtig 12 zerbrechen 13 ein Spitzglas 14 von Chri-
ſtall 15 erzürnet 16 angreifen 17 alsbald 18 werfen
19 der Fraß 20 ein Aal 21 viel 22 entwiſchen 23 zu-
fallen, 24 der Fuß 25 zum wenigſten 26 verlohren
gehen 27 die Speiſe 28 erregen, erwecken 29 laſſen
30 das Geflöß 31 zuſchütten.

XXIII. 1 Zeugen 2 ein Geſetzgeber 3 das Recht, 4 feſt-
ſetzen, anordnen 5 alsdenn 6 ſingen 7 wegen 8 die
Muſik

9 śpiewánie 10 prędzey się w ſercà ludzkie 11 wpaiá i 12 wlepia, ták też za tym śpiewániem one 13 uſtáwy lepiey do ſerc ludzkich 14 przypáść miały. Ztądże *Cretenſes* 15 dźiećiom ſwoim wſzytkie *leges* w muzyce 16 zápiſáli, áby ie lepiey ſerca dźiećińſkie 17 poięły.

XXIV. Muzyka 1 ćieſzy człowieka, piſzé Appollonius, że Amphion, Zetus i Palaephatus 2 wdźięcznymi 3 głoſámi ſwymi i śpiewaniem świát bárzo ćieſzyli: Iż ſamo miaſto Thebáńſkie ták wielkie, 4 bez 5 koſztu 6 zmurowáli: álbowiem 7 kiedy było trzebá 8 kamieni álbo 9 wapna, álbo iakiey inſzey máteryi, 10 ſkoro 11 tylko śpiewáć 12 poczęli na tych miaſt ludźie ſię 13 zgromádźiwſzy i chcąc 14 ſłucháć tak wdźięcznego śpiewánia, ſámi 15 to kámienie, to wapná, to inſze máterye noſili, dáwáli,

Muſik 9 das Singen 10 eher, geſchwinder 11 ankleben, anheften, es kann auch heißen (wpiia), welches man von den Blut-Ygeln ſagt, 12 einkleben 13 das Geſetz 14 beyfallen 15 das Kind 16 verſchreiben 17 faſſen.

XXIV. 1 Ergötzen 2 angenehm 3 die Stimme 4 ohne 5 Unkoſten 6 mauren, aufmauren 7 wenn, 8 ein Stein 9 Kalk 10 ſo bald 11 nur 12 anfangen 13 verſammlet 14 hören 15 to, to, to, ſo, ſo, ſo, oder ſowohl,

dáwáli, drudzy murowáli: ktore [16] prace ludźiom ſámym tylko śpiewániem [17] płacili. [18] Wſpomina Horacyuſz, iż taką [19] melodyą [20] karmił świát on to [21] Lutniſtá ſławny Orpheus, że kiedy [22] zágrał na tych miaſt rzeki [23] chyżo bieżące ſtawáły, drzewá [24] niezgrábne, kamienie [25] twárde, [26] laſy, [27] bory [28] Párgámeſzki odpráwowáły, [29] byſtre i [30] ſrogie [31] źwierzętá do oney melodyi [32] przybiegały i łaſkáwemi ſię ſtáwáły: owo [33] zgoła wſzytkie rzeczy, ſwoią melodyą karmiąc, Orpheus [34] poruſzał.

XXV. Rożne [1] prognoſtyki czynili sobie ſtárzy ále [2] lubo rożne przećie [3] máło [4] fortunne mieli od [5] dowćipnych Máthemátykow, prognoſtyki z [6] ptáſtwá, z

 powietrza,

ſowohl, als auch, und 16 die Arbeit 17 zahlen 18 gedenken, erinnern. 19 Die Melodey 20 weiden, füttern 21 ein Lauteniſt 22 anfangen zu ſpielen, 23 ſchnellflüßend 24 wild, das Subſtantivum davon niezgrábny heißt ein ungeſchliffener Tölpel, 25 hart 26 der Wald 27 ein Fichtenwald 28 Kurzweil, Tendeleyen, 29 ſchnell 30 ungeheur, groß, grauſam 31 ein Thier 32 herbey laufen 33 gänzlich 34 anrühren.

XXV. 1 Eine Weißagung von künftigen Dingen 2 obwohl 3 wenig 4 glücklich 5 ſcharfſinnig 6 Gevögel, Geflügel

powietrza, ludźi, ktoż inne [7] wyliczy. Piſzé Plutarchus, że iednego czáſu [8] wrożkę niefortunną, [9] przyſzłey woyny domowey, Rzymiánie [10] uználi. Trzy [11] krucy [12] przyleciawſzy, każdy [13] po małym [14] kruczęciu przyniosł i w [15] pośrzodku Rzymu ná ſamey [16] drodze położył. Ci zaś ſwoie owe kruczętá, przy [17] widoku Senatorow [18] rozſzárpali. Gdy ſię ſenat o to [19] pytał [20] wieſzczbiarzow w kośćiele Belony, á owo między ták wielką [21] zgráię [22] przyleciał [23] wrobl, [24] trzymáiąc [25] koniká małego [26] robaczká, ktorego przy poſpolſtwie ná dwie częśći rozſzárpał, i iednę część [27] porzucił, a drugą z ſobą wźiął. Znák to był niedobry, [28] niezgody przyſzłey Rzymſkiey. Wſpomina też i inſzy Autor, kiedy Longobardowie [29] obráli ná Páńſtwo Hyldebrandá, gdy [30] pod czás koronácyi uśiadł

Geflügel 7 herzählen 8 eine Wahrſagerinn 9 künftig 10 erkennen 11 ein Raabe 12 herzufliegen 13 zu 14 ein junger Raabe 15 die Mitte 16 der Weg 17 der Anblick 18 zerriſſen 19 fragen 20 ein Wahrſager 21 ein Haufen gemeines Volks 22 herbey fliegen 23 ein Sperling 24 halten, haltend 25 ein Pferdlein, eine Heuſchrecke 26 ein Würmlein 27 wegwerfen 28 Zwitracht 29 erwählen 30 unter 31 halten

uśiadł ná maiestaćie, berło krolewskie w ręku [31] trzymáiąc, [32] trefunkiem przyleciáła [33] kukawká, i uśiádła ná berle [34] krolewskim. Czego [35] postrzegszy [36] wieszczkowie, niedobry prognostyk powiedźieli: Albowiem zá znák [37] niemądrego Páná to być [38] poczytáli. Záczym [39] obrzydźiwszy go sobie Longobardowie z niefortunney [40] praktyki, prędko go z Páństwá [41] złożyli.

XXVI. [1] Zwyczay ten był u stárych, iż ná groby, [2] Tryumfatorow [3] kwiáty [4] rzucano: Pisze Suetonius o Cesárzu Auguśćie, iż w Alexándryi [5] będąc, chćiał widźieć ćiało wielkiego Alexándrá: gdy go z grobu [6] dobyto, długo ná nie pátrzał; koronę [7] potym złotą ná głowę iego [8] włożywszy, a kwiátámi ćiáło [9] potrząsnąwszy, [10] odszedł. Wspomina kurcyusz o ćiele iego, iż było záraz po śmierći [11] wy-

31 halten 32 eine ungefähre Begebenheit, ein Zufall 33 ein Kuckuck 34 königlich 35 gewahr werden 36 ein Wahrsager 37 nicht klug 38 halten, achten 39 verabscheuen 40 Verkündigung zukünftiger Dinge 41 zusammen legen. Hingegen złożyć kogo z urzędu, einen absetzen.

XXVI. 1 Die Gewohnheit 2 ein Ueberwinder, Triumphirer 3 eine Blume 4 werfen 5 seyn 6 einnehmen, hervorlangen 7 hernachmals 8 legen 9 schütteln, 10 davon gehen

[11] wyczyſzczone i [12] wonnościámi [13] nápełnione: w grobie w ktorym leżał, ſzczerozłote [14] krzeſło [15] ſtało, i ſzczęśćia [16] Herby położone były [17] tuż [18] przy głowie; iáko [19] dyádemy, korony, [20] berłá, [21] bułáwy, [22] ſzáble, [23] łuk, [24] ſtrzały.

XXVII. Jeſt drzeweczko iedno w Indyi, (Granedillus [1] názwáne) ktore kwiáty [2] rodźi [3] dźiwnie piękne i wonne, śiedm iákoby ma [4] mieczykow ná ſobie, rodźi iákoby [5] pięćioro [6] kropel [7] krwáwych, [8] kolumnę, [9] goździe trzy, i koronę [10] czerniſtą: [11] liſt [12] zielony, [13] podobnym ieſt [14] oſzczepowi; [15] witeczki iáko ná drzewie [16] winnym [17] kſztałt [18] powrozow máią. [19] Owoc iákoby na ſerce poyrzał,

gehen, 11 gereinigt 12 der Geruch, allerley wohlriechende Sachen, 13 erfüllen 14 Lehnſtuhl 15 werden 16 das Wappen 17 hier 18 bey 19 eine königliche Hauptbinde 20 ein Scepter 21 ein Marrſchallſtab 22 ein Sebel 23 ein Bogen zum ſchießen 24 ein Pfeil.

XXVII. 1 Genannt 2 zeugen 3 wunderbar 4 ein kleiner Pallaſch 5 fünf 6 ein Tropfen 7 blutig, blutroth 8 eine Seule 9 ein Nagel 10 dornigt 11 ein Blatt 12 grün 13 ähnlich 14 ein Spieß 15 ein Weinſtöcklein 16 vom Wein 17 die Geſtalt 18 ein Strick 19 das Obſt,

poyrzał, á ma w ſobie [20] ſok bárzo [21] ſłodki i [22] lekárſki. Kwiat ten iáko Chrześćianie mowią, pierwey [23] ukázował Indyanom [24] mękę Páńſką, niż o niey ſłuchywáć poczęli: i był [25] poniekąd wielkim [26] powodem do [27] uwierzenia w Chryſtuſá Páná [28] ukrzyżowánego onym [29] Pogánom.

XXVIII. Demokryt Filozof [1] ćieſząc w [2] żałobie Daryuſza Perſkiego Monarchę z tą mu kondycyą [3] zmarłą krolową [4] wſkrzesić [5] obiecał, ieźliby mu [6] w ſzerokim ſwym Páńſtwie troie ludźi przez żałoby kiedyś, bądź po rodźicach albo inſzych [7] przodkach, bądź po innych [8] krewnych nalazł i poſtawił: Co było [9] niepodobna.

XXIX. Coż [1] mawiał Ceſarz Auguſtus o Wirgiliuſzu i Horácyuſzu kiedy miedzy niemi [2] ſiadał? U Auguſta Ceſarza Rzymſkiego w wielkim [3] kochániu byli dwá

Obſt, die Frucht 20 der Saft 21 ſüß 22 zur Arzeney gehörig 23 weiſen 24 das Leiden Chriſti, 25 eines theils 26 Gelegenheit, Anlaß, Urſache 27 das Gläuben 28 gekreuziget 29 ein Heide.

XXVIII. 1 Tröſten 2 die Trauer 3 verſtorben 4 aufwecken 5 verſprechen 6 breit 7 ein Vorfahr 8 ein Blutsfreund 9 unmöglich.

XXIX. 1 Zu ſagen pflegen 2 zu ſitzen pflegen 3 das Lieben 4 herrlich

dwá [4] zacni Poetowie, Wirgiliuſz i Horácyuſz. Wirgiliuſz że był wielki melánkolik, [5] uſtáwicznie [6] wzdychał: á Horácyuſz że dobrze [7] wypiiał, záwſze mu [8] płynęły oczy: i dla tegoż kiedy miedzy niemi śiadał Ceſarz, mawiał o ſobie: ſiedzę miedzy wzdychaniem i [9] płáczem.

XXX. U Rzymian ſtárych wſzelákiey [1] przyſtoyności [2] pilnych [3] dozorcow, taka bywáła w [4] uznawániu i [5] zawdźięczaniu [6] dobrodźieyſtw [7] pobożność, że nietylko ſame Bogi, ktorym wſzytko dobro i ſzczęśćie ſwoie [8] przypiſowáli, nietylko Ceſárze, zá ktorych woienną dźielnością gránice Páńſtwa ſwego i źiemią i morzem [9] rozſzerzáli; ale też i zrzodła [10] poſpolite, z ktorych [11] czerpali wodę [12] zdrową, pewnym co rok [13] świętem [14] raczyli, i miaſto koron [15] ślicznemi [16] wiankámi z rożnego kwiećia [17] uwitemi [18] przybieráli.

4 herrlich, köſtlich 5 beſtändig 6 ſeufzen 7 austrinken 8 flöſſen 9 das Weinen.

XXX. 1 Die Anſtändigkeit 2 fleißig 3 ein Aufſeher, Vorſteher 4 das Erkennen 5 das Vorliebnehmen 6 die Wohlthat 7 die Frömmigkeit, Gottesfurcht 8 zuſchreiben 9 ausbreiten 10 gemeinſchaftlich 11 ſchöpfen 12 geſund 13 ein Feſt 14 würdigen 15 ſchön 16 ein Kränzlein 17 eingewickelt, und uwiiáć ſię heißt geſchäfftig ſeyn, 18 zieren, ſchmücken, 19 jährlich

rali. Ztądże miedzy innemi [19] rocznemi święty, mieli też iednę do roku [20] uroczystość názwaną *fontinalia*, w ktorą [21] gromadno i [22] w kupách niemałych [23] schadzáli śię nád źrzodłá [24] mieyskie, i ná znák [25] wdzięczności, że im żywey wody [26] dodawáły, [27] rzucáli w nie rozmaite wieńce, iákoby ie zá ich dobrodźieystwá [28] koronuiąc. I z tey ceremonii [29] uroslá oná piękna [30] przypowieść. Jeźli wody zażywasz, źrzodłá [31] szánuy, i [32] zdob iáko nalepiey możesz.

XXXI. Ze z [1] chmur [2] grzmoty, [3] błyskáwice, [4] pioruny, [5] grády, [6] dżdże i rozmáite [7] niepogody bywáią, [8] doświadczył śię o tym Sokrates, co śię mu z oną sławną iego żoną *Xantippe* trafiło: [9] zebrały śię iey raz (a bywało to i częściey) [10] humory

19 jährlich 20 ein jährlicher Fest-Tag 21 haufenweis 22 ein Haufe 23 zusammen kommen, 24 städtlich, bürgerlich 25 die Annehmlichkeit, Dankbarkeit 26 ich gebe zu, reiche dar 27 werfen 28 krönen 29 aufwachsen, entstehen 30 das Sprichwort 31 schonen 32 zieren.

XXXI. 1 Das Gewölk 2 das Donnern 3 das Blitzen 4 der Donner 5 der Hagel 6 der Regen 7 ein unfreundliches Wetter 8 erfahren 9 ich sammle, zbieraią śię obłoki

[10] humory i chmury wielkie w [11] głowie: uczyniła w domu [12] ſrogi [13] trzaſk i [14] hałás. Sokrátes widząc że ſię ná wielką niepogodę [15] zánoſiło, iáko Filozof [16] nie wadząc ſię z [17] nią, chćiał [18] umknąć z domu: ale przećię nie [19] uſzedł: bo gdy on ze [20] drzwi [21] wychodźi, onego z [22] okna [23] pomyiámi [24] oblała. Aż on rzecze tak: po takim grzmieniu, takiego dżdżu trzebá było [25] wyglądáć: ná to ſię one chmury zbierały, áby mię ták oblały.

XXXII. Ieżeli co ná świećie [1] łatwiey [2] pobudźić może człowieká do [3] známienitych [4] cnot [5] nabyćia, Przodkow ſwych, iáko żywy [6] wizerunek, i prawdźiwy [7] Archetyp [8] rodźicow i przodkow [9] Proſapii zacney. Poſpolitéć ále prawdźiwe [10] przyſłowie:

obłoki, die Wolken ziehen ſich zuſammen. 10 Die Feuchtigkeit 11 der Kopf 12 groß, grauſam 13 das Geräuſch 14 ein Lerm 15 zanioſło ſię na deſzcz, es ſchickt ſich zum Regen 16 zanken 17 dieſelbe 18 weichen 19 gehen 20 die Thüre 21 ausgehen 22 das Fenſter 23 zuſammen gefloſſener Unflath 24 begießen 25 ausleſen.

XXXII. 1 Leichter 2 anreizen, antreiben, jemanden wozu aufmuntern 3 anſehnlich, herrlich 4 die Tugend 5 das Erlangen 6 Fürbild, Beyſpiel 7 das erſte Muſter, Modell 8 die Aeltern 9 das Geſchlecht, der Stamm

[10] przysłowie. Daleka droga iest przez [11] przykazania, krotka przez [12] przykłady. Tak wiele wizerunki w ludźiach [13] świątobliwych, [14] prototypy w [15] Rycerskich, i ludźiach wielkich sprawowały, że się onym [16] przypatruiąc, iedni świątobliwie, drudzy [17] odważnie i [18] serdecznie niektorzy [19] umieiętnie i [20] dźielnie [21] postępowali. Alexander wielki Dyrektora swego, tak dalece [22] naśladował, że się [23] nagannych obyczaiow Leonidy Mistrza swego [24] oduczyć nie mogł.

XXXIII. Mamy to w Polskim ięzyku przysłowie: koń dobry, zdrowie ludzkie. Koń [1] bowiem dobry zdrowie ludzkie [2] piastuie na woynach, zdrowiu ludzkiemu [3] potrzeby [4] pracowito [5] zwoźi, zdrowie Panow swoich, nie inaczey, iedno iakoby rozumnym był sługą, miłuie. *Mithridates Ponticus*, gdy [6] zasypiał [7] straż nad

Stamm 10 das Sprichwort 11 das Geboth 12 ein Exempel 13 heilig 14 ein Vorbild 15 dem Ritter gehörig 16 etwas ansehen, betrachten 17 kühn 18 herzlich 19 geschicklich 20 tapfer 21 verfahren 22 folgen 23 tadelhaft 24 abgewöhnen, verlernen.

XXXIII. 1 Denn, dieweil 2 ein Kind auf den Armen tragen, warten 3 die Nothdurft 4 arbeitsam 5 zu Hause führen 6 verschlafen 7 die Wache

nad zdrowiem swoim, koniowi swemu iako sługe [8] naywiernieyszemu [9] zlecał. Cyrus Perski, często mawiał: rozumiem iż się człowiekiem [10] lotnym [11] stánę, gdyż koniá dobrze [12] ośiędę. [13] Lata człowiek ná koniu i od [14] przygod ludzkich zdrowie i szczęście swoie iáko ptak ku niebu [15] wynośi. Daryusz záś krol Perski w drogę się nie [16] puścił bez konia słońcu [17] ofiarowánego.

XXXIV. Piszę Plutarchus o Lisandrze Spártáńczyku, że po [1] zwyćięstwie [2] znácznym nad Ateńczykámi, kazał sobie [3] miedźianą kolumnę [4] wystáwić z dwiemá [5] gwiázdámi *Pollucis* i *Castoris*, ktore się przed okrętem iego, gdy [6] bitwę ná morzu [7] z nieprzyiaćielem [8] wodził pokazały, i [9] przyszłe zwyćięstwo iego [10] opowiádały.

XXXV.

8 getreu 9 empfehlen 10 geflügelt 11 werden 12 besitzen, hat im infinitivo ośiadáć, besetzen aber osadzáć, 13 flügen 14 der Zufall 15 erheben 16 lassen 17 geopfert.

XXXIV. 1 Die Ueberwindung 2 ansehnlich 3 kupfern 4 aussetzen, co na przeday wystawiáć, etwas verauctioniren 5 ein Stern 6 die Schlacht 7 ein Feind 8 führen 9 künftig 10 ankündigen.

XXXV

XXXV. Częſto to u Pánow wielkich bywa, że ku przyiaćielowi i [1]gośćiom ná [2]ludzkość śię [3]zdobędą, z [4]czeládzią záś inaczey nie umieią, tylko z gory, albo co gorſza z gniewem, z trzaſkiem, z [5]furyą, nie [6]pamiętáią ná odpowiedź Antygoná krolá Mácedońſkiego, ktoremu gdy [7]radzono, aby Ateny [8]ſzturmem [9]wźięte murem opátrzył, rzekł; mur to ieſt [10]niedobyty u ſług i poddánych miłość, inſzego [11]koło miáſtá Ateńſkiego nie [12]potrzebuię: nie náśláduią też Ceſárza Weſpázyáná, ktory [13]ſtarał śię o to, áby nie tylko u [14]obcych, ále u wſzytkich domowych ſwoich miał ten tytuł: Roſkoſz [15]rodu ludzkiego. Także nie podoba im śię obyczay Adryaná Ceſárzá, ktory weſołym być nie mogł, gdy czeládnika ktorego [16]zaſmuconego [17]wi-

 dźiał;

XXXV. 1 Ein Gaſt 2 Höflichkeit, Freundlichkeit 3 na co śię zdobywáć, ſammlen, zuſammen ſuchen 4 Das Geſinde 5 das Wüten 6 denken 7 rathen 8 der Sturm 9 eingenommen 10 unerobert 11 um, wenn es ein Subſt. iſt, ſo heißt es ein Rad, Umkreis. Koło ſeymowe, der Landtag 12 bedürfen 13 wofür ſorgen 14 fremd 15 das Geſchlecht 16 betrübt 17 ſehen, dieſes hat im Infinit. widźieć, wiedźieć

aber

dźiał; nie [18] znieważył nigdy słowem czeladnika; pomniąc ná on [19] wierſz; [20] łagodne pánowánie, ma wielką [21] moc w ſobie.

XXXVI. [1] Naytrudniey w ſzczęśćiu ná śmierć pámiętáć, [2] gorzka ieſt [3] medytácya o śmierći człowiekowi bogátemu. Jowianus Ceſarz táki ſobie [4] obráz málowáć kazał: [5] Woz złoty, ná nim człowiek [6] umárły, trzy konie w woźie, á káżdy z [7] nápiſem ná głowie. [8] U pierwſzego te ſłowá, ieſt nie ieſt. U [9] wtorego nie ieſt. U trzećiego [10] niczym ieſt. Piękny wizerunek śmiertelnego [11] poiazdu. O Alfonśie krolu Aragońſkim piſze Hyſtoryk iego: że miał [12] zegar táki, u ktorego ná [13] wierzchu byłá kolumna z [14] ſzafiru [15] wyrobiona, ktora śię, gdy zegar [16] godźinę iáką [17] wybiiał, [18] obracáłá, a káżdey godźiny inſzy á inſzy obraz pokázowałá.

aber heißt wiſſen 18 geringſchätzig halten, verachten 19 ein Vers 20 angenehm 21 Macht.

XXXVI. 1 Schwierig 2 bitter 3 das Nachdenken 4 ein Bild 5 ein Wagen 6 todt 7 die Aufſchrift 8 bey 9 der andere 10 Nichts 11 die Hinfahrt 12 die Uhr 13 oben, das Oberſte, der Gipfel 14 der Saphir 15 ausarbeiten 16 die Stunde 17 ausſchlagen 18 wenden 19 bethen

wałá. Gdy śię krol [19]modlił, pokazowała mu krucyfiks; gdy krol piſał, pokázowáłá [20]piorko z [21]kałámarzem; gdy krol [22]iadł, pokázowáłá [23]noże z [24]widelcámi: Nápis ná sobie táki miáłá: żywot krolewſki; pod kolumną leżáła śmierć z [25]koſą i z nápiſem: Godny mądrego krolá i czás dobrze ſporządzáiącego, i na śmierć pámiętáiącego zegarek. Smierć [26]málárze ták [27]więc máluią, poſpolićie: ſámá ieſt [28]kośćiſta, á ná [29]chudym koniu [30]bieży, ná głowie ma zegárek, á w ręku [31]oſtrą koſę [32]trzyma [33]ukrwáwioną, ktorą głowy ludzkie w [34]biegu [35]śćiną.

XXXVII. Piſze Raderus, iż gdy Henryk Ceſarz Rzymſki dobywał iednego [1]obronnego w Apulii miáſtá, [2]uporem i [3]hardośćią [4]obleżonych w mieśćie [5]obywatelow do gniewu [6]pobudzony, [7]poprzy-

 śiągł,

19 bethen, modlić śię człowieku, einen Menſchen anſprechen, betteln 20 die Feder 21 das Tintenfaß 22 eſſen, im Infinit. ieść, iadáć heißt oft eſſen 23 ein Meſſer 24 die Gabel 25 die Senſe 26 ein Mahler 27 ſonſten 28 beinern, von Knochen 29 mager 30 laufen 31 ſcharf 32 halten 33 blutig 34 das Laufen 35 abhauen.

XXXVII. 1 Befeſtigt, bewahret 2 die Halsſtarrigkeit 3 der Hochmuth 4 belagert 5 die Einwohner 6 angereizet 7 zuſchwören

śiągł, iż dostawszy miástá nikogo w nim żywić nie miał. [8] Postrzegszy [9] ná ostatek [10] obleżeńcy, że się [11] bronić więcey nie mogli, przez rożne [12] poselstwa, [13] nisko się Cesarzowi [14] korzyli, miásto poddáć obiecowáli: o żywot tylko i [15] miłośierdźie [16] pokornie [17] prośili. Atoli zagniewany zwyćięzca, użyć się żadnymi [18] prośbami nie dał: [19] odstąpić [20] przyśięgą [21] stwierdzoney [22] obietnice, żadną miarą nie chćiał. Widząc Gubernator, ktory ná ten czás miástem obleżonym rządźił: że Cesarz, żádnym [23] sposobem [24] ubłágáć się nie chce, [25] uszykował ná ostatek [26] gromadne z małych dźieći woysko: miedzy ktoremi małego syna swoiego iákoby [27] Hetmanem uczyniwszy, [28] wyprawił z miástá, z kośćielnemi [29] chorągwiami, pięknie sporządzone [30] połki, ktore gdy się [31] wedle daney [32] náuki,

schwören 8 gewahr werden 9 zuletzt 10 halsstarrig 11 währen 12 die Abgesandschaft 13 niedrig, demüthig 14 sich demüthigen 15 Mitleyden 16 demüthiglich 17 bitten 18 die Bitte 19 abtreten 20 der Schwur 21 bekräftiget 22 das Versprechen 23 die Art, Weise, 24 ubłagáć kogo versöhnen, ubłagáć się dáć, sich erbitten lassen, 25 bereiten, fertig machen 26 häufig 27 ein Feldherr, Hauptmann 28 abfertigen 29 die Fahne 30 ein Haufen Kriegsvolk, eine Legion 31 nach, neben

32 náuki, niſko Ceſarzowi 33 pokłonili, o łáſkę i miłośierdźie proſzac, 34 łácno Ceſarſkie ſerce, mali owi 35 rycerze, zwyćiężyli, i do 36 łáſkáwośći 37 ſnádno 38 nákłonili: iż dlá nich miaſto 39 opanowawſzy, wſzyſtkich zdrowiem i życiem 40 darował.

XXXVIII. O Filipie krolu Macedońſkim, 1 wſpominaią, rożne hyſtorye, iż gdy ten 2 ſławny monarcha, na to ſię był 3 zaſadźił, aby był miáſtá Bizancyum wſzelkim ſpoſobem 4 dobył, co chcąc do 5 ſkutku 6 przywieść, woyſko wielkie 7 zbierać i 8 kupić, na 9 dobyćie miaſta 10 pomienionego, bez 11 odwłoki kazał: a nad to i ſam ſię w oſobie ſwoiey na 12 obleżenie i dobyćie tegoż miaſta 13 wybrał. Ktorego 14 potkawſzy Filozof ieden, z 15 pilnością pytał, gdźieby tak 16 gromadne woyſko i

 17 potężną

neben 32 die Lehre 33 ſich neigen, ſich beugen 34 leicht, łacno mi, ich habe Zeit, es iſt mir gelegen 35 der Ritter 36 die Gnade 37 leichtlich 38 lenken, neigen nakłaniam ſię do czego, ich bin der Meynung 39 einnehmen, worüber ein Herr werden 40 ſchenken.

XXXVIII. 1 Gedenken 2 berühmt 3 zaſadzać ſię na czym, ſich worauf gründen 4 erlangen 5 die That, der Zweck, 6 bringen 7 ſammlen 8 kaufen 9 die Erlangung 10 benannt 11 der Verzug 12 die Belagerung 13 ſich ausrüſten 14 begegnen 15 der Fleiß 16 häufig 17 tapfer,

[17] potężną armatę prowadźił? na co krol [18] odpowiadaiąc mowił: miasta Bizancyum dobywać idę, ktorego [19] poki nie mam, za nic sobie kroleſtwa Macedońſkiego nie [20] ważę. Co ſłyſząc Filozof, tak krolowi [21] radźił: ieżeli, powiada, chceſz [22] ſnadno miasta Bizancyum doſtać, [23] rozpuśćże po większey części woyſko, [24] pozwiiay chorągwie, [25] pochoway [26] ſzable, miecze, i inſze [27] oręża, a miaſto [28] łukow, [29] ſtrzał i [30] arkabuzow, każ nabrać rożnych inſtrumentow, cytr, lutni, cymbałow i [31] kornetow, w ktore [32] przyſtąpiwſzy do miaſta, każ [33] weſoło [34] zagrać, a [35] prędzey muzycznym [36] okrzykiem, niż [37] żelaznym [38] dźwiękiem, ſerca ſobie obywatelow Miaſta Bizancyum [39] zniewoliſz i Miaſto [40] otrzymaſz. Uſłuchał mądrey [41] rady krol, z weſołą muzyką, nie [42] z ogromną [43] armatą,

17 tapfer, ſtark 18 antworten 19 ſo lange, bis 20 ſchätzen 21 rathen 22 leichtlich 23 von einander laſſen, ſchmelzen 24 aufwinden 25 verwahren 26 ein Sebel 27 die Waffen 28 ein Bogen zum ſchießen 29 der Pfeil 30 eine Büchſe 31 die Zink 32 hinzu gehen, anrücken, przyſtępuie do czego, 33 luſtig 34 ſpielen 35 eher 36 das Anſchreyen 37 eiſern, von Eiſen 38 der Klang 39 zwingen zu dienen 40 behalten 41 der Rath 42 ſchrecklich 43 das Kriegsvolk 44 begehrt

matą, pod miasto podstąpił, i tak prędko
44 upragnionego miasta dostał.

XXXIX. Są takie w kraiach [1] połnocnych kraie i prowincye, w ktorych przez całe [2] połroka światła słonecznego nie widać, [3] zkąd maią [4] tamteczne [5] narody we [6] zwyczaiu, iż gdy po owey długi połnocney nocy, [7] poprzedzaiącą słońce [8] iutrzenkę pierwszy raz [9] obaczą, [10] wychodzą z domow i miast swoich, z trąbami z [11] bębnami i inszemi muzycznemi Instrumentami, i tak [12] wschodzącą a o bliskiey słoneczney [13] iasności [14] obwieszczaiącą gwiazdę wesoło [15] przyymuią i [16] witaią.

XL. Kiedy człowiek sobie przypomina, iako ciężkie i [1] nieznośne [2] męki, rożni ludźie na tym świecie [3] cierpieli, [4] pamięć i rozum ludzki na to się [5] wzdryga, i

44 begehrt, kommt von pragnę ich durste.

XXXIX. 1 Mitternächtlich 2 ein halb Jahr 3 woher 4 der dasige, 5 das Geschlecht, die Nation 6 die Gewohnheit 7 ich gehe, laufe voran 8 der Morgenstern 9 merken, in acht nehmen 10 ausgehen 11 die Trommel 12 aufgehen 13 das helle Tageslicht 14 verkündigen 15 annehmen 16 bewillkommen.

XL. 1 Unerträglich 2 die Marter, Pein 3 Leiden 4 das Gedächtniß 5 sich entsetzen wzdrygam we wszystkich członkach,

[6]skora na człowieku [7]drzy. Byli tacy [8]Męczennicy, ktorych na [9]rożnách [10]rospalonych i [11]kratach żywo [12]pieczono; znaydowali się tacy, ktorych w [13]oleiu, w [14]smole i [15]żywicy [16]smażono, i [17]rostopionym w ogniu [18]ołowiem, miasto [19]pośiłku [20]poiono. Patrzyło oko ludzkie na takich, ktorych w [21]doł [22]wykopány, miedzy [23]węże, [24]iaszczurki, [25]padalce i insze [26]iadowite [27]gadźiny, na okrutne [28]pożarćie [29]wrzucano. Był taki na świećie Tyran Makrynus nazwány, ktory [30]winowaycow w [31]ścierw [32]zabitego i [33]rozprotego [34]wołu żywo miedzy [35]wnętrzności wsadzać, głowę im tylko po [36]szyię pokazawszy, kazał: gdźie, gdy w [37]zaśmiardłym wołowym ścierwie, [38]robac-

członkach, ich erschüttere ganz und gar 6 die Haut, das Leder 7 zittern 8 ein Märtyrer 9 ein Bratspieß, 10 glühend gemacht 11 das Gegitter, der Rost 12 braten 13 das Oehl 14 Wagenschmier, Theer 15 Harz 16 schmergeln, in der Pfanne braten 17 geschmelzt 18 Bley 19 die Stärkung 20 tränken 21 die Grube 22 ausgegraben 23 die Schlange, im Sing. wąż, 24 eine Eyder 25 eine kupfer-Eyder 26 gifftig 27 kriechend Ungeziefer 28 der Fraß 29 werfen 30 der Schuldner 31 das Aas 32 todt geschlagen 33 getrennt 34 ein Ochs 35 das Eingeweide 36 der Hals 37 faul geworden, stinkicht

38 das

38 robactwo się 39 zawźięło, ludźi owych w ścierw 40 zaszytych, z wielką 41 boleścią 42 roztaczało.

XLI. W roku Pańskim 402. za czasow Arkadyusza Rzymskiego Cesarza, Porfiryus Biskup Miasta Gazy, cierpiąc wielkie 1 krzywdy i 2 ucisku od Pogaństwa, ktorego w 3 przerzeczonym mieście pełno ieszcze było. Radźił się 4 Jana 5 Metropolity Cesareyskiego, ktory mu tak poradźił: aby do Carogrodu iachał, i tam u Chrześciańskiego Cesarza pomocy, na 6 uskromienie 7 niezbożności Pogańskiey prosił: a nad to i sam mu się w tę drogę 8 ofiarował. 9 Przybywszy szczęśliwie do Miasta, Rzymskich na ten czas Cesarzow, mieli dosyć 10 dworskich Panow, ktorzy

38 das Gewürme 39 wegnehmen zawźiąć co cudzego, überhand nehmen, zawźiął się ogień, 40 vernehet 41 der Schmerz 42 zerstreuen, auseinander lassen, robaczy go roztoczyli, die Würmer haben ihn verzehret.

XLI. 1 Der Nachtheil, Unrecht, 2 Trübsal, Angst 3 oben gemeldet 4 Johannes 5 ein Bischoff in einer Hauptstadt, ein Erzbischoff, Ober-Superintendent, 6 das Zahmmachen 7 die Gottlosigkeit 8 ich opfere, ofiaruię się komu, ich ergebe mich 9 angelanget 10 ein Hofmann

ktorzy się [11] za niemi [12] przyczyniali; ale Cesarz, [13] użyć się [14] na ich [15] prośbę [16] żadną miarą nie dał, [17] mieniąc, że z poddanymi nie możemy się tak [18] przykro [19] obeyść, bo Miasto [20] spustoszeie, i [21] dochody do skarbu, ktore wielkie ztamtąd mamy, [22] poginą. Więc kiedy tego uprosić nie mogli: [23] zdarzyło szczęście, że w kilka dni Cesarzowa Eudoxia syna [24] powiła: nieśiono w krotce, tegoż syna Cesarskiego z wielką Pompą, i ludźi [25] zacnych [26] powagą do kościoła, na [27] przyięcie [28] chrztu świętego, gdźie go też [29] zaraz ná [30] Cesarstwo [31] koronowanego Monarchą Państwa Rzymskiego [32] obwołano. [33] Po chrzćie i koronacyi nowego Cesarza [34] stanęli [35] u drzwi kościelnych, owi dway święći Biskupi i podaną [36] suplikę, na ktorą Cesarz [37] zezwolić

Hofmann 11 für 12 hinzuthun, przyczyniam się eine Fürbitte thun, 13 gebrauchen 14 auf 15 die Bitte 16 auf keine Weise 17 sprechen 18 beschwerlich, übel 19 verfahren, umgehen 20 verwüsten 21 die Einkünfte 22 verlieren 23 gelingen 24 einhüllen, windeln 25 herrlich 26 das Ansehen 27 das Annehmen 28 die Taufe 29 sogleich 30 das Kaiserthum 31 gekrönt 32 ausruffen, kund thun 33 nach 34 erscheinen 35 bey 36 die Supplication 37 zezwalam

lić nie chćiał, położyli na [38] pierśiach Ceſarſkiego ſyna: [39] wziął ią (bo się rzecz z [40] namowy dźiała) ow Pan, ktory nowego Ceſarza na ręku [41] piaſtował, i [42] nakłoniwſzy dźiećięćia, iakoby [43] pozwalaiącego, głowę, odpowiedźiał: wſzyſtko nowy Ceſarz to, co na tey [44] karćie napiſano, uczyni. A gdy [45] ochrzczonego ſyna Ceſarzowey i ową ſupplikę [46] oddano, rzekła, aby ową kartę przy Ceſarzu czytano: po przeczytaniu, rzekł Arkadyuſz: [47] trudneć to w prawdźie rzeczy: ale że to pierwſze ſyna moiego [48] roſkazanie, muſi to bydź, co [49] rozkazał. Odebrawſzy zatym [50] mandaty Ceſarſkie, na [51] poſkromienie [52] bezbożności pogańſkiey, dwa owi Biſkupi z [53] weſelem nazad do Biſkupich [54] ſtolic ſwoich [55] powrocili.

XLII. Kto

zwalam na co, ich willige in etwas 38 die Bruſt 39 annehmen 40 das Abreden 41 ich erwarte, trage ein Kind auf den Armen 42 neigen, beugen 43 zulaſſen, einwilligen 44 ein Blatt Papier 45 getauft 46 abgeben 47 unfreundlich, beſchwerlich 48 ein Befehl 49 befehlen 50 ein Befehl 51 das Zahmmachen 52 die Ruchloſigkeit 53 die Freude, die Hochzeit 54 der Thron 55 umkehren.

XLII. Kto przyiaćiela [1] znaydźie, [2] iakby też ſkarbu bogatego doſtał. Nie tylko dla tego, że dobry i [3] życzliwy przyiaćiel, [4] zdrowey rady dodać, w [5] potrzebie [6] wygodźić, pieniędzy [7] pożyczyć, a czaſem i [8] darować może: ale też ieżeli w łaſce i [9] konfidencyi u Pana [10] doſtatniego zoſtaie, [11] ſnadno przyiaćielowi, [12] znaczną iaką [13] aſygnacyą i [14] darowiznę ze ſkarbu Páńſkiego [15] ziedna i uprośi.

XLIII. Po czaśie ludźie [1] dobro [2] utrácone [3] poznawaią: Takći śię na świećie dźieie, poki ludźie, wielcy zwłaſzcza Panowie, żyią, [4] częſte [5] przymowki, [6] cenſury i [7] nagány od rożnych ięzykow ćierpią: a po śmierći, [8] co żywo ich [9] chwali i [10] żałuie. Za żywota pełno ná nich paſzkwilow

XLII. 1 Finden 2 als wenn z. E. er iſt ſo ſchön, iakby go wymalował, als wenn er ihn abgemahlet hätte, 3 günſtig 4 geſund 5 die Nothdurft 6 Gefallen erweiſen 7 lehnen 8 ſchenken 9 die Sicherheit, das Vertrauen 10 überflüßig, reich 11 leicht 12 merkwürdig 13 die Verordnung, Zutheilung 14 ein Geſchenk 15 zuwege bringen.

XLIII. 1 Das Vermögen 2 verloren 3 erkennen 4 oft 5 ein Verweis, Tadel, 6 die Schätzung 7 die Tadelung 8 wie es nur ſeyn kann 9 rühmen, loben 10 beklagen

szkwilow bywało: a na [11] pogrzebie tak wiele pochwał i [12] wysławienia maią. [13] Skarzą się owo [14] sługy i poddani na [15] skąpych, [16] złych i [17] niemiłosierdnych Panow, a kiedy potym ieszcze [18] gorszych dostaną, pierwszych wychwalić się nie mogą. [19] Skwirczała na złego męża żona: aż kiedy ieszcze gorszego po śmierći iego dostała, nie raz z [20] żałością mowi: [21] boday że się taki mąż iaki był [22] nieboszczyk [23] święćił, nie umiałam [24] czćić dobrego i życzliwego przyiaćiela: bodaiem była głowę iego [25] zaległa, a teraz Pan Bog mię [26] piianicą, [27] kosterą i [28] szaławiłą [29] skarał. [30] Ganią często mężowie złe i [31] swarliwe żony: a kiedy ich przez śmierć [32] pozbędą a gorszych ieszcze i swarliwszych [33] dostaną, nie ieden z nich mowi świętez to i dobre

klagen 11 das Begräbniß 12 das Rühmen, Erheben 13 klagen, sich beschweren 14 ein Diener 15 geitzig 16 böse 17 unbarmherzig 18 ärger, schlimmer, im Positivo zły, comparat: gorszy, 19 kirren, zischen, klagen 20 das Leid, der Schmerz 21 wollte Gott auch, Bogday, 22 der Seelige 23 święcę się, ich werde geheiliget 24 ehren 25 sich verliegen 26 ein Säufer 27 ein Verprasser, Spieler 28 böser Mann 29 strafen 30 tadeln 31 zänkisch 32 missen, wovon befreyet werden, verliehren 33 bekommen

dobre czaſy za nieboſzczki bywały, [34] ſzło [35] goſpodarſtwo dobrze, nie trudno było o groſz i dobre [36] mienie, a ta [37] ięd̨za i nie wiele do domu moiego [38] wnioſła, i co zaſtała [39] roſtrwoniła, iedno [40] przeſtroiła, drugie [41] przepiła.

XLIV. Tryumfy z dawnych [1] zwyćięzcow iakie bywały? Na owych u [2] chełpliwey [3] ſtarożytnośći ſławnych Tryumfach [4] pokazowano [5] poſpolićie wielkie ſkarby, śrebro, złoto, perły i drogie kamienie: [6] prowadzono, [7] przytym zwyćięzone i [8] zhołdowane narody. O ſławnym Rzymſkim zwyćięzcy Pompeiuſzu napiſał Appianus, że w ſamym złoćie, na 20 Millionow [9] okrom pereł i drogich kámieni, przy ſwoim Tryumfie pokazował: a [10] nawet i ſame Pogańſkie [11] Bałwany, [12] nieść przed ſobą, w teyże pompie kazał.

XLV. Rady

34 von ſtatten gehen 35 die Wirthſchaft 36 das Haben 37 ein böſes Weib, eine Hexe 38 einführen 39 verpraſſen 40 zum Putz verſchwenden 41 verſaufen.

XLIV. 1 Ein Ueberwinder 2 ruhmräthig 3 das Alterthum 4 weiſen, zeigen 5 gemeinſchaftlich 6 führen 7 dabey 8 unter die Bothmäßigkeit gebracht 9 ohne 10 wiederum, endlich, 11 ein Götze, Abgott 12 tragen.

XLV.

XLV. Rady ludzkie na [1]upominki [2]patrzą, ktore i gniewy [3]błagaią. Niemaszći na świećie takowego gniewu i [4]furyi, ktoreyby [5]hoyna ręka [6]uiąć i [7]ukoić nie mogła. [8]Zwodzą [9]owo na się [10]pograniczne narody [11]zbroyne i gromádne woyska, [12]zataczaią z [13]obu stron [14]obozy, z [15]dział na się i [16]kartanow [17]biią, [18]ogniste granaty rzucaią, [19]hárce zwodzą, i [20]wstępnym [21]boiem [22]bitwy [23]staczáią: krew się z obu stron [24]leie i [25]trup [26]gęsto pada: niechże ieno iedna strona drugiey [27]fortece, i miasta iakiego [28]ustąpi, częśći, abo całey prowincyi [29]pozwoli, milionow kilka [30]wyliczy: aż iuż owa woienna furya piorem się na pápierze [31]skończy, [32]nieprzyiazne narody

XLV. 1 Die Ermahnung 2 sehen, 3 versühnen, besänftigen 4 das Wüten 5 reichlich, herrlich, stattlich 6 besänftigen, abnehmen, verkleinern, 7 beruhigen 8 zusammen führen 9 siehe 10 angränzend 11 gerüstet 12 wälzen, 13 von beyden Seiten 14 ein Lager 15 ein grobes Geschütz 16 eine Cartaune 17 schlagen, schießen 18 feurig 19 das Vorspiel vorangehender Schlacht, Scharmützel, die Tapferkeit 20 eingetreten 21 ein Kampf 22 die Schlacht, 23 halten, das überbliebene abzapfen, 24 gieſſen 25 ein todter Körper 26 dick, dicht 27 die Vestung 28 abtreten 29 einwilligen 30 vorzählen 31 sich endigen 32 feind-

narody [33] ligę z ſobą i wieczne [34] przymierze uczynią. [35] Gniewa ſię oto Pan na poddánych ſwoich, [36] grozi ſię, że ich do turmy, abo [37] gąśiora [38] wſadzać i karać rozmáicie będźie: niechże ieno mu [39] dar iaki ofiáruią, [40] ſkładkę na przyięćie Páńſkie bogatą uczynią: áż gniew zaraz [41] opłonie, [42] twarz [43] afrontami [44] zmarſzczona w łaſkawą ſię [45] wypogodźi. Chodzą owo ſąśiedźi z ſobą w odpowiedźi, do pierwſzego [46] potkania, [47] wzaiem ſobie odpowiadaią, niechże ieden drugiemu [48] dług i intereſe [49] zápłáći, [50] granice [51] uſtąpi, w dom zaprośi, [52] uczęſtuie i udaruie: áż po owych gniewach i odpowiedźiach [53] zgoda i miłość [54] braterſka [55] naſtąpi, zdrowia dobrego ſobie życząc [56] duſzkiem na nie [57] pełnić

ſelig 33 ein Bündniß 34 ein Bund 35 zürnen 36 dräuen, 37 Klauſe, Stock 38 einſetzen 39 die Gabe 40 eine Zuſammenlegung 41 verkühlen, beſänftigen, z gniewu opłonę, 42 das Geſicht, Antlitz 43 Schmach 44 verſchrumpfen, runzelicht 45 heiter werden 46 das Begegnen 47 gegen einander 48 die Schuld 49 bezahlen 50 die Gränze 51 abtreten 52 mit einem Trunk aufnehmen 53 Einigkeit, Friede 54 brüderlich 55 eintreten 56 mit einem Schluk, auf einmal, duſzkiem wypić, auf einmal austrinken 57 er-

57 pełnić obadway będą. 58 Boi się kto, żeby go na 59 sądach i Trybunałach 60 surowym dekretem nie 61 okryto, áż on częściey 62 workiem niż statutem 63 potrząsa, czerwone złote nie 64 konstytucye pokazuie: i bywa to często, że łaski i 65 faworu 66 doznawa.

XLVI. 1 Rodźi się w Baktrach 2 Wielbląd barzo wielkich 3 sił, 4 aczkolwiek ich w Arabii więcey bywa, bo się 5 mnożą barźiey. Ta iest miedzy nimi 6 rożnica, że Arabscy dwa 7 garby na 8 grzbiećie maią, Baktryańscy tylko ieden. Pisze Solinus, iż do czterech dni 9 wytrwa bez 10 napawania Wielbląd, ale ći ktorzy Afrykę, Libią i Arabskie Państwo 11 zwiedźili iuż czasow naszych, 12 świadczą, że y do 13 piętnastu dni. Kiedy piie, tak

57 erfüllen 58 fürchten 59 das Gericht 60 roh, ungekocht 61 bedecken 62 der Beutel 63 schütteln 64 die Ordnung 65 die Gunst 66 erfahren, erkennen.

XLVI. 1 Gebohren werden 2 das Cameel 3 Kraft 4 wiewohl, obgleich 5 vermehren 6 der Streit, Unterscheid 7 der Puckel 8 der Rücken 9 aushalten 10 der Trank 11 durchziehen, beschauen; zwiedźić się erfahren, wohl erkennen 12 bezeugen 13 der funfzehende

piie, żeby i [14] na dalszy czas mogł wytrwać, a nie piie wody [15] klarowney, ktorą sobie ieszcze [16] nogą [17] zamięsza. Gniewliwa to iest barzo [18] bestya, choć [19] żołći nie ma w sobie, a co większa długo [20] krzywdy [21] pamięta i [22] kiedyż tedyż się [23] zemści. Pisze Leon iako [24] ubity od swego [25] masztalerza czas długi cierpiał, áż też gdy go furya [26] napadła, [27] porwał zębami i [28] wzgorę [29] wynioższy [30] rzucił o ziemię, potym nogami barzo [31] zdeptał i [32] zamordował. [33] Bieg ma [34] zbyt prędki, że na dzień każdy [35] ubieży sto tysięcy [36] krokow. Zyią do stu lat, [37] chyba żeby w daleką [38] stronę a do krainy zdrowiu ich [39] niesposobney kto zaprowadził. O [40] słoniach też wspomina, iako ich [41] tańcować uczą, iako się w muzyce [42] kochaią, i czegoby po dobrey [43] woli

zehende 14 weit, der weiteste 15 klar 16 der Fuß 17 vermischen, einmengen, trübe machen 18 die Bestie 19 die Galle 20 Unrecht 21 gedenken 22 es sey wenn es wolle 23 sich rächen 24 geschlagen 25 ein Stallknecht 26 überfallen 27 ergreifen 28 in die Höhe 29 erheben 30 werfen 31 zertreten 32 ermorden 33 der Lauf 34 über die maaßen 35 erlaufen 36 Schritte 37 es sey dann 38 Gegend 39 unbequem, ungeschickt 40 ein Elephant 41 tanzen 42 lieben 43 Wille

43 woli nie uczynili, to 44 gwoli abo śpiewaniu, abo 45 graniu czynią.

XLVII. Jeſt w Macedonii 1 gora Olimp tak wyſoka, że 2 obłoki na niey nigdy nie 3 bywaią, 4 wiatru niemaſz, litery napiſawſzy ludźie na ziemi, w drugim roku znaleźli ie całe nie 5 rozwiáne, tak 6 ſuptelne powietrze, że ptak 7 latać tam nie może, ani człowiek mogłby wytrwać, by z ſobą 8 gębkę wody pełną nie brał; 9 deſzcze też nie bywaią.

XLVIII. Opiſuie Solinus niektore rzeki: iako Ganges, rzeka 1 ſzeroka i 2 głęboka. 3 Tenże Autor 4 twierdźi, że kędy ieſt 5 naywężſza 6 wezmie oſm tyſięcy krokow, kędy nayſzerſza dwadźieścia tyſięcy, gdźie naymniey głęboka 7 ſtop ſto. Znayduie ſię w niey złoto, to ieſt 8 piaſek 9 ſzczerze złoty, kamienie drogie i perły. Widywaią w Gangeśie 10 Węgorze długie

43 Wille 44 wegen 45 das Spielen.

XLVII. 1 Ein Berg 2 die Wolken 3 seyn 4 der Wind 5 verwehet 6 subtil 7 fliegen 8 Maul 9 der Regen.

XLVIII. 1 Breit 2 tief 3 eben derselbe 4 bekräfftigen mit Worten bejahen 5 schmal 6 nehmen 7 die Fußsohle, ein Fuß im messen 8 der Sand 9 lauter 10 Aal 11 Wurm

na ſtop trzydźieści, ſą i [11] robacy [12] modrey farby na [13] łokći [14] ſześćdźieśiąt, a maią tak wielką śiłę, że ſłonia [15] uchwyćiwſzy za nos długi, gdy piie wodę, [16] wćiągaią do rzeki, [17] topią i [18] iedzą. Są i ryby, zowią ie Plataniſty, długie łokći piętnaśćie. Rzeka Nil wieńcem [19] koło wſzytkiey [20] Murzyńſkiey źiemie [21] płynię, gdźieby iey był początek, ieſzcze ludźie nie [22] doſzli, rozmaići rozmaićie [23] twierdzą, [24] uczeni i [25] proſtacy. Mowi Seneka, że przy nim był Ceſarz Nero dwiema roſkazał ſwoim [26] Rotmiſtrzom iechać, i [27] kędyby ſię poczynała [28] pilno ſzukać, ktorzy gdy ſię [29] wrośili, powiadali, że [30] ratowani od krola iednego Murzyńſkiego [31] przypłynęli do [32] Jeźior [33] nad [34] wiarę wielkich a [35] błotnych, ſamym [36] obywatelom nie dobrze [37] znaiomych, gdźie widźieli dwie [38] ſkale, z ktorych ten Nil

11 Wurm 12 blau 13 eine Elle 14 sechzig 15 erhaschen 16 hineinziehen 17 sinken, ersäufen, schmelzen 18 essen, verzehren 19 um 20 aus Mohrenland 21 flüssen 22 erlangen 23 melden 24 gelehrte Männer 25 ein Einfältiger 26 ein Rittmeister 27 wo, an welchem Ort 28 fleißig 29 zurückkehren 30 errettet 31 herzu schwimmen 32 die Land-See 33 über 34 der Glaube 35 kothig, morastig 36 die Einwohner 37 bekandt 38 ein Fels, eine Ritze 39 aus-

Nil [39] wypadał. Ale ći ktorzy nowy świat [40] zwiedźili, twierdzą, że się Nil [41] podle gory, co ią zowią *bonae ſpei Promontorium*, z gor drugich [42] wynikaiąc, naprzod ukązuie, gdźie bywa [43] źima, kiedy w Egipćie [44] lato, a lato kiedy w Egipćie źima. Ryby rozmaite i niepoſpolite ma ta rzeka w ſobie, krokodyle też [45] ſtraſzne, bo acz [46] dwoiakie ſą w Gangeśie, iedne co nie [47] ſzkodzą, drugie [48] niewypowiedźianie [49] okrutne i [50] iadowite, ale [51] przećię w Nilu i większe i gorſze, [52] częſtokroć mowi Plinius znayduią ſię na [53] oſmnaśćie łokći. Leonius piſze iż widźiał podle Nila tak wielkiego, że [54] wołu [55] paſzczęką mogł ieden [56] obiąć i [57] połknąć. Krokodyl ze wſzech miar ieſt [58] ſzkodliwy [59] paznokćiami [60] zabiia, zębami [61] łamie, [62] łzami [63] naytwardſzą kość [64] rozſzczepia, [65] tchnieniem

39 ausfallen 40 durchziehen, beſchauen 41 nach, neben 42 hervorſchimmern 43 der Winter 44 der Sommer 45 fürchterlich 46 zweyerley 47 ſchaden 48 unausſprechlich 49 grauſam 50 gifftig 51 dennoch 52 ſehr oft 53 achtzehn 54 ein Ochs 55 der Rachen, Schlund 56 umfaſſen 57 ſchlucken 58 ſchädlich 59 der Nagel am Finger 60 todt ſchlagen, 61 brechen 62 die Thränen 63 hart 64 von einander ſpalten 65 der Hauch 66 die

niem ſamym [66] iaſkołki nad wodą i nad ſobą latające [67] przyćiąga i [68] zrze. Języka ta beſtya mie ma. Rzeka Dunay w Europie [69] nayſławnieyſza, iako ſtarzy Autorowie piſzą, ſześćdźieśiąt [70] głownych rzek do ſiebie [71] przyymuie, ſiodmią [72] wrot do czarnego Morza z nimi [73] wpada. Ta [74] choćiaż ieſt wzbyt głęboka i nad [75] inne Europſkie głębſza, przećię czaſu iednego tak była [76] zamarzła, że dwa [77] woyſka wielkie na niey [78] wſtępnym boiem [79] potykali ſię. Na nowym ſwięćie [80] bliſko [81] wyſpy Kartagen zowią rzekę Zenew, ktora ma więcey złota [82] niżeli ryb, dla czego też ludźie raczey złoto [83] ſiećiami [84] łowią, gdy wodę wiatr [85] poruſza, bo na ten czas, iako [86] iaie [87] kokoſze kamienie złote [88] podnoſi ze [89] dna.

XLIX.

66 die Schwalbe 67 anziehen 68 freſſen 69 berühmt 70 Hauptfluß 71 zu ſich nehmen 72 das Thor 73 einfallen 74 obgleich 75 ein anderer 76 gefrieren 77 Kriegsheer 78 eingetreten 79 Kampf 80 begegnen, eine Schlacht thun 81 die Inſel 82 als 83 das Netz 84 fiſchen 85 bewegen 86 ein Ey 87 von Hühnern 88 aufheben 89 der Boden, Grund.

XLIX. Indya ma [1] ptaſtwo [2] ſpoſobne do mowy człowieczey, czego i w Europie znayduie ſię po części. Piſze Plinius, że na [3] pokoiu Ceſarſkim w Rzymie [4] ſzpaki i [5] ſłowiki widźiał, co [6] po łaćinie i po grecku [7] mowiły, im [8] daley, tym ſię lepiey tegoż uczyły, nie po ſłowku tylko, ale długo doſyć gadać. Toż wſpomina o [9] wronie, acz [10] dźiwnieyſza o [11] Jemiołuſze, w ktorey Agrypiná Ceſarzowa Klaudyuſzowa żona tylko dla tego ſię kochała. Jeſzcze daleko [12] barźiey może ſię dźiwować każdy, że ſię to w [13] kruku znayduie. Za panowania Tyberyuſza Ceſarza miał ieden [14] ſzwiec kruka, ktory ſię prędko nauczył mowić, i na każdy dźień, [15] rano latając na [16] rynek, [17] pierwey Tyberyuſza, [18] potym Germanika, toż też Druza, [19] mianuiąc każdego [20] pozdrawiał, co po nich także [21] poſpolſtwu czynił i do ſwego ſzewca [22] odlatywał. [23] Papugi

pugi

XLIX. 1 Das Gevögel 2 geſchicklich 3 der Friede, Schlafzimmer 4 Specht 5 die Nachtigall 6 lateiniſch 7 reden, ſprechen 8 länger, weiter 9 die Krähe 10 wunderbar 11 ein Krammetsvogel, Seidenſchwanz 12 mehr 13 der Rabe 14 der Schuſter 15 frühe 16 der Markt 17 zuerſt 18 hernach 19 nennen 20 grüſſen 21 das gemeine Volk 22 zurück fliegen 23 Papagey 24 führen,

pugi do tego były zawsze nayspołobnieysze, czego acześmy wszyscy świadomi, iednak i Plinius tak pisze: Nie tylko Papugi słowa ludzkie wymawiaią, ale i gadaią. [24] Przywożą ie z Indyi. Jest w Brazylii Ptak, zowią go Achant, na każdym [25] skrzydle ma trzy [26] rogi, ieden na [27] głowie, [28] psy [29] tłucze gdy [30] zbliska nań [31] szczekaią, nie śpiewa, ale iako [32] osieł [33] ryczy. Są na [34] brzegu morskim samym w Hybernii, w Szkocyi i indźiey drzewka, ktore czasu [35] pewnego z siebie nieiaką [36] wilgotność puszczaią na wierzch. Z tey wilgotności urodźi się naprzod ptaszek, iako [38] skowronek, noskiem w drzewku [39] tkwi, [40] nagi, [41] pierza nie ma, aż gdy przychodźi do [42] zupełności [43] spada w morze, [44] ożyie, lata, [45] mnieyszy iest niż [46] gęś, [47] popielasty, częścią też czarny, nogi iak u [48] kaczki czarne, zowią Berniste. Fenix ptak barzo piękny iest, o ktorym rozmaicie pisali. Naprzod w tym

24 führen, bringen 25 die Flügel 26 ein Horn 27 der Kopf 28 der Hund 29 schlagen 30 in der Nähe 31 bellen 32 ein Esel 33 brüllen 34 der Rand am Meere. Ufer 35 gewiß 36 Feuchtigkeit 37 lassen 38 die Lerche 39 stecken 40 nackend 41 die Brust 42 die Vollkommenheit 43 fallen 44 lebendig werden 45 kleiner 46 die Gans 47 Aschfarbner 48 die Ente

49 ver=

w tym się [49] zgadzaią wszyscy Autorowie, że ieden tylko iest na świecie, pięknieyszy niżeli [50] Paw, iako [51] Orzeł wielki, złoty kolor [52] około szyie idźie, a indźiey wszędy [53] czerwony, [54] ogon [55] napoły modry i biały, na głowie ma [56] czubek, tak go Plinius opisuie. O iego życiu długim nie zgadzaią się. Maniili powiada, że żyie lat sześć set sześćdźieśiąt, Solin pięć set mu tylko daie i [57] czterdźieści. Mela pięć set. Ale iakożkolwiek, a to [58] znać, że [59] długowieczny. Więc w tym [60] niezgoda, o iego [61] urodzeniu piszą iedni, że piersi swe [62] roskrwawi, ztąd [63] umrze, z oney [63] krwie rodźi się robak, z niego ptaszek, áż Fenix. Drudzy że z [65] dechłego rodźi się robak, z ktorego potym ptak [66] przerzeczony, drudzy iż sobie sam [67] stosik drewek czyni z [68] cynamonu, i inszych drogich drzew i [69] źioł, a potym wźle-

49 vergleichen, übereinstimmen zgadzać się z kim, 50 ein Pfau 51 der Adler 52 um 53 roth 54 der Schwanz 55 in die Helfte 56 der Kamm, Pusch, 57 vierzig 58 kennen 59 langlebend 60 Uneinigkeit 61 die Geburt 62 blutrünstig machen 63 sterben 64 das Blut 65 verreckt 66 oben gemeldet 67 ein Stoß, Schichtenholz 68 Zimmet-Rinde 69 Kraut 70 an-

wźlećiawszy pod słońce piorka swe [70]zapala, pada na on stosik z ogniem, zgore, z [71]popiołu znowu się rodźi i [72]powstawa. [73]Trudno o tym co pewnego, to tylko pewna, że śiła iest zacnych Autorow, ktorzy piszą, że iest ten ptak na świećie; ale żeby tylko ieden miał być, to [74]zgoła [75]bayka.

L. [1]Płakał Alexander, pisze Plutarch, gdy przed nim Anaxarch Filozof [2]dissku-rował, że nie ieden iest świat, ale ich iest [3]bez [4]liczby, a płacząc mowił: Jam ieszcze i iednego nie [5]osiadł. Starzy Filozofowie [6]dźielili źiemię na trzy częśći, na Europę, Azyą i na Afrykę; teraz czwartą [7]przydano, to iest Amerykę tak nazwaną, że ią Ameryk nieiaki wynalazł; dla iey dźiwnie wielkiey [8]szerokośći, dla wielkich na niey i [9]ludnych [10]Państw i Krolestw zowią też ią nowym Swiatem. Znalazł ią Ameryk Roku Pańskiego 1492. Tegoż

70 anzünden, anstecken 71 die Asche 72 aufstehen 73 schwerlich 74 fast 75 eine Fabel.

L. 1 Weinen 2 sich unterreden 3 ohne 4 die Anzahl 5 in den Besitz nehmen 6 theilen 7 hinzuthun 8 die Breite 9 volkreich 10 eine Herrschaft 11 bey-

Tegoż też tam [11] niemal czasu [12] Luzytani szukaiąc po morzu rozmaitym świata, napadli na Brazylią, ktora [13] złączona z Ameryką, daleko barzo idźie, nazwano ią Brazylią od drzewa [14] Brazylii, my mowimy Bryzelyi, ktora się tam [15] hoynie rodźi. [16] Czyli też po wszystkich [17] mieyscach ziemi ludźie [18] mieszkaią? Wedle starych [19] Mędrcow, kraie wzbyt [20] gorące, kraie także wzbyt [21] zimne, [22] nie dopuszczaią mieszkania. Tak oni rozumieli [23] upatruiąc szkodę i [24] zginienie człowieka rownie od ognia iako od zimna. Ale nie dźiwować się im, [25] za nich świata nie szukano, teraz iuż znaleźli, [26] ieżdżąc po wszytkich morzach ludźie rozmaici, i doszli, że niemasz mieysca, kędyby człek mieszkać nie mogł, abo nie mieszkał, maiąc [27] dla [28] gorącości [29] zbytniey [30] iaskinie [31] chłodne, dla zimna rozmaite [32] futra, i tak wiele inszych

11 beynahe, fast 12 ein Portugiese 13 verknüpft, vereinigt 14 Brasilienholz 15 reichlich 16 ob 17 der Ort 18 wohnen 19 ein weiser Mann 20 heiß 21 kalt 22 nicht zulassen 23 in Acht nehmen 24 das Verderben 25 vor 26 fahren 27 wegen 28 die Wärme 29 allzusehr 30 eine Höhle 31 kühl 32 Pelzwerk 33 beyde

szych dla [33] oboyga od rozumu [34] ratunkow i [35] pomocy. [36] Spyta kto: wiele iest światow, ieden, czyli więcey? [37] odpowiadam że starzy Autorowie [38] Pogáńscy i [39] Chrześciańscy nie [40] iednako o tym pisali. Demokryt Filozof, iest, powiada, [41] niezliczona rzecz światow, ale od siebie rożnych. Są iedne, co nie maią [42] ani słońca, [43] ani mieśiąca; drugie ktore maią [44] iaśnieysze i pięknieysze [45] gwiazdy, niżeli na nászym niebie widźimy, drugie są [46] ogołocone i ubogie zgoła w [47] źwierza, w drzewa, w ptastwo; drugie co tego wszytkiego [48] dostatkiem pełnie maią. Metrodor, Xenofon, Diogen i Epikur [49] uczyli, iż nie tylko nad liczbę wiele iest światow, ale i [50] nieskończenie wiele. Siła dawali racyy, iedna też była taka: [51] Jakaby to była [52] sromota, gdyby się w okrutnym [53] polu, ieden tylko [54] kłos [55] żyta urodźił? A iako większe [56] głupstwo i sromata, uczyć, że w tak

33 beyde 34 Rettung 35 die Hülfe 36 fragen 37 antworten 38 heidnisch 39 christlich 40 einerley 41 unzählbar 42 weder 43 noch 44 hell 45 der Stern 46 dem alles genommen ist 47 ein Thier 48 der Ueberfluß 49 lehren 50 unendlich 51 was für einer 52 Schande 53 das Feld 54 die Aehre 55 das Korn 56 die Thorheit

w tak nieſkończonym mieyſcu, ieden tylko uczyniony i [57] wyſtawiony ieſt świątek. Zeno, Plato i Aryſtotel tylko ieden być twierdźili.

LI. Piſze Olaus wielki, że w [1] Indyyſkim morzu, ieſt ryba Fizyter abo Pryſt długi na [2] dwieśćie łokći, tak [3] ſrogi i tak ludźiom [4] nieprzyiaćiel wielki, że [5] okręty [6] goni, a dogoniwſzy nad wodę śię i nad okręty [7] wynośi, i by [8] wieża [9] ſtoi, wodę gębą, [10] uſzyma, [11] piſzczelami [12] nabraną, w okręt [13] wylewa, [14] podczas głowne okręty z ludźmi takim ſpoſobem [15] topi, ubitego [16] trzyſta par wołow nie [17] ućiągnie. Same [18] zaśię mowi [19] właſne [20] Wieloryby, ſą iak cztery [21] łany Rzymſkie, a łan Rzymſki ieden, świadczy Plinius ma ſtop [22] wdłuż dwieśćie czterdźieśći, w [23] ſzerz ſto dwadźieśćia i [24] trafiaią

Thorheit 57 aufgerichtet.

LI. 1 Jndianiſch 2 zweyhundert 3 ungeheuer 4 ein Feind 5 das Schiff 6 jagen 7 erheben 8 der Thurm 9 ſtehen 10 das Ohr im Singul. ucho, 11 die Luftröhre 12 nehmen 13 ausgießen 14 zuweilen 15 erſäufen 16 dreyhundert 17 ziehen 18 hinwiederum 19 eigentlich 20 der Wallfiſch 21 die Hufe 22 in die Länge 23 in die Breite 24 treffen 25 zuſam-

fiaią się, powiada, tak wielkie, że na iednym oku dwadźieścia pod czas i więcey chłopow [25] zsiędźie się, nie [26] ciasno. Dyno oćiec Klitarcha [27] Hystoryka, ktory w Persyi i Indyi był, wspomina, co bez [28] wątpienia od syna tegoż słyszał, że Syreny są w morzu Indyyskim, śpiewaniem [29] wdźięcznym [30] żeglarzom [31] spanie [32] twarde czynią, potym [33] uspiwszy, okręt [34] wywracaią, ludźie topią i iedzą. Temu [35] przećię wierzyć nie chce Plinius, acz [36] ledwie co rożną sam o Trytonie i o Nereidach pisze, tylko to go, co prawda, [37] wspiera, że i iego i naszego [38] wieku ludźie siła się na morzu takowych rzeczy [39] nápatrzáli. Bo pisze (a [40] przynależy też to [41] tu do tegoż mieysca) Alexander ab Alexan: że gdy w [42] młodym wieku swym był w Neapolu, tam ieden człowiek familii [43] znaczney, ktory na woynach Hyszpańskich [44] zrosł, powiadał

25 zusammen sitzen 26 enge 27 ein Geschichtschreiber 28 das Zweiflen 29 angenehm 30 ein Schiffer 31 der Schlaf 32 hart 33 einschläfern 34 umstossen 35 dennoch 36 mit Kummer und Noth, schwerlich, kaum 37 unterstützen 38 die Zeit von hundert Jahren 39 zuschauen 40 gehören 41 hier 42 jung 43 berühmt 44 aufgewachsen 45 letzte

dał przy nim, iż z Maurytanii [45] ostatniey i ostatnich brzegow Oceáńskich [46] przywieźiono było iednego morskiego człowieka ciało [47] suche. Znać było mowi, że iuż był stary, [48] brodę miał i [49] włosy wielkie, [50] barwa na nim modra, [51] wzrost nad [52] zwyczay ludzki większy, [53] skrzela do [54] pływania dostatecznie wielkie.

LII. Teodor Gázá często (mowi tenże Alexander) [1] nawiedźiał Jowiana Pontáná, do ktorego się też [2] uczeni [3] schadzáli. [4] Tam czasu iednego powiadał, iako gdy był w Peloponeźie, okrutna [5] burźliwość morska na brzeg [6] wyrzućiła była i wiele i rozmaitych [7] dźiwotworow. [8] Mianowićie była [9] miedzy nimi Nereis do [10] pasa człeku [11] podobna, a od pasa [12] łusk pełny ogon. Gdy się, mowi, i [13] wśi [14] okoliczne i miasteczka

45 letzte 46 bringen 47 trocken 48 der Bart 49 das Haar 50 die Farbe 51 der Wachsthum, die Länge 52 die Gewohnheit 53 die Floßfeder 54 das Schwimmen.

LII. 1 Besuchen 2 ein gelehrter Mann 3 sich versammeln 4 daselbst 5 ein Ungestüm 6 auswerfen 7 ein Wunderding 8 unter andern, vorzüglich 9 unter 10 Gürtel 11 ähnlich 12 die Schuppe 13 ein Dorf 14 zum

ſteczka [15] zbiegały, dla [16] oglądania takiego dźiwu, przyiechałem też i ia z [17] powinnymi i widźiałem ią żywą, [18] ſmutną barzo, [19] wzdychała częſto, i iakoby iuż [20] wątpiąc o ſobie i o zdrowiu ſwoim po nas patrzała. Czego poſtrzegſzy i [21] bacząc iako [22] ſieroctwa ſwego, zoſtawiona od wod na [23] ſuſzy płakała i wzdychała, [24] kazałem wſzytkim [25] odſtąpić, zaczym ſię po [26] maluczku do morza to [27] ramiony, to ogonem iako mogła [28] dźwigała. [29] Skoro [30] dopadła wody, prędko na [31] głębią wyſzła kędy ſrogim [32] grzmotem i [33] mieſzaniem wod i [34] wałow morſkich idąc w głębokości ſię [35] kryła, i więcey ſię nie [36] ukazáłá. Wſpomina *Olaus magnus*, iż w Oceanie Norweyſkim znayduią ſię ryby z głową i [37] twarzą ludzką, nad to nieiakie maią [38] podobieńſtwo [39] ſzat [40] zakonnych, [41] znać [42] kapicę, znać

Umſtand gehörig 15 zuſammen laufen 16 das Beſchauen 17 verpflichtet 18 betrübt 19 ſeufzen 20 zweifel 21 merken, erſehen 22 die Wayſe 23 das trockne 24 laſſen 25 abtreten 26 leiſe, ſachte 27 der Arm 28 heben, aufheben 29 ſobald 30 erreichen 31 die Tiefe 32 der Donner 33 das Miſchen 34 die Welle 35 verbergen 36 zeigen 37 das Geſicht, Antlitz 38 Aehnlichkeit 39 die Kleidung 40 zum Geſetz gehörig 41 kennen 42 die Kutte

znać i [43] kaptur. Kiedy iaką ułowią, zaraz tak okrutny grzmot, [44] ſzum, [45] wrzaſk, drugich takichże ryb powſtawa, że ſię [46] zapominaią [47] rybitwi, i gdźieby ułowioney nie puścili, wywroćiłyby ich, ponieważ [48] ſtadem wielkim [49] włoczą ſię około [50] nawy. Ale to dźiwnieyſza co ſię Roku Pá[illegible]ſkiego 1430. trafiło. Wyłało było morze w Holandyi i [51] zanioſło [52] białogłowę ſwoiey wody do ieźiora. Tam gdy ią [53] zoczono i ułowiono, przywieźiono do miaſta, Harlemu, kędy dała ſię w ſzaty [54] ubrać, iadła chleb, [55] mleko, nauczyła ſię [56] prząść, wſzytko czyniła co kazano, niemal przez długi wiek będąc, potym umarła. Roku Pańſkiego 1531. [57] bliſko Elepochu miaſta Norweyſkiego ułowiono chłopa morſkiego, ktory [58] poſtać miał [59] Biſkupią, to ieſt była na nim [60] ſkora na [61] kſztałt ſzat Biſkupich, [62] poſłano go w dary Zygmuntowi ſtaremu Krolowi Polſkiemu. Trzy [63] dni [64] tylko [65] żył.

Kutte 43 die Kappe 44 das Geräuſch 45 das Geſchrey 46 vergeſſen 47 die Fiſcherey 48 die Heerde 49 ſchleppen 50 das Schiff 51 führen, bringen 52 eine Frauensperſon 53 erblicken 54 zieren 55 die Milch 56 ſpinnen, 57 nahe 58 die Geſtalt 59 biſchöflich 60 die Haut 61 die Art 62 ſchicken 63 ein Tag 64 nur 65 leben.

LIII. Jeszcze się taki nie urodził, coby wszytkim w [1] procederach [2] dogodził. [3] Szedł przez rynek Ateński [4] podróżny człowiek z [5] chłopem, [6] pędząc [7] muła [8] iucznego przed sobą: áż tu rozmaite censury! [9] rzekli iedni: Co za [10] prostak, maiąc muła sam [11] pieszo chodźi! On to słysząc, wsiadł na muła áż [12] inśi mowią: taki rozum, sam dosyć [13] silny iedźie, a [14] słabemu [15] dźiećięciu iść każę! Więc ow i dźiecko przy sobie posadźił: áż tu [16] żarty: Patrzćie [17] ieno! dwoie ludźi z [18] ćiężarem na iednym [19] chudym mule! pewnie im w krótce [20] ustanie! [21] zsiadszy tedy [22] nieborak wźiął muła na swe ramiona, a [23] tłomoczek na chłopca [24] włożył! áż tu gorsze po rynku [25] śmiechy: Widźićie co za [26] szalony! onby miał na mule ieźdźić, a teraz muł [27] iedźie ná nim! I tak [28] nikomu

LIII. 1 Das Verfahren, Vornehmen 2 willfahren, zu Gefallen thun 3 gehen 4 ein Wandersmann, ein Reisender 5 Junge 6 treiben 7 ein Maulesel 8 lastbar 9 sprechen 10 ein einfältiger Mann 11 zu fuß 12 ein anderer 13 stark, bey Kräften 14 schwach 15 ein Kind 16 der Scherz 17 nur 18 die Last 19 mager 20 still stehen, stehen bleiben 21 herab steigen 22 ein elender Mensch 23 Gebündel, Ränzel, Bettsack 24 herauf legen 25 das Gelächter 26 toll 27 fahren 28 keiner 29 zu

komu nie mogąc dogodźić; [29] zatknąwszy uszy [30] wołał [31] iako tako po swoiemu chodźić.

LIV. W pewnym [1] Miasteczku [2] nigdy nie widźiano a za tym nie znano [3] ráká! wypadł ieden z [4] kobieli [5] wędrownemu [6] rybakowi: nálázło go [7] woytowskie dźiećię i [8] nieostrożnie do [9] ust [10] przyłożyło. Rak chłopca [11] kleszczami za nosek: [12] płacz! [13] krzyk! [14] lament! [15] zbiegli się [16] rodźicy i [17] sąsiedźi; nie wiedźieli długo co czynić; áż [18] nayśmielszy ieden [19] uzbroiwszy rękę [20] łosią [21] rękáwicą ledwie to [22] straszne u nich [23] monstrum nie bez [24] rany nosowey [25] oderwał. [26] Dopieroż sąd na [27] winowaycę: iedni na [28] gałąź, drudzy

29 zustopfen 30 wollen 31 erst wie.

LIV. 1 Ein Städtlein 2 niemals 3 ein Krebs 4 Kober 5 ein Wandersmann gehend 6 ein Fischer 7 dem Schulzen gehörig 8 unvorsichtig 9 der Mund 10 anlegen 11 die Kneipfzange 12 das Weinen 13 das Geschrey 14 Wehklagen 15 zusammen laufen 16 die Aeltern 17 der Nachbar 18 kühn, verwegen 19 bewaffnen 20 das vom Elendthier ist 21 der Handschuh 22 fürchterlich 23 ein ungeheuer Ding 24 die Wunde 25 abreissen 26 hierauf 27 der Schuldner 28 der Ast

29 das

pod [29] miecz; inni na ogień [30] dekretowáli: iednak [31] decydowała [32] *pluralitas*, aby raka w bliskiey rzece utopić: i tak się stało.

LV. Rzadko bywa miedzy ludźmi [1] sekret [2] tam gdźie ma być. [3] Wyrosły raz z iedney [4] mrowki [5] skrzydła; rozumiała cale, że ptaszęciem [6] została. [7] Wyleći tedy z [8] podźiemney [9] klausury, w [10] miesza się miedzy słowiki [11] szczygły, [12] czyżyki, [13] makolągwy: krotko mowiąc, całe lato i [14] ieśień prześpiewa, áż tu na źimę źle: niemasz się gdźie [15] pożywić. Powroći do [16] iámy: [17] zamknięto, [18] kołace, pytaią się, kto tám? iam to (mowi) ia śiostra wasza; a gdźieś tak długo była? coś robiła? rzecze: latałam i śpiewałam z ptászętámi: odpowiedzą; śpiewáłaś, [19] skaczże [20] teraz! niemasz tu mieysca i [21] żywności dla ćiebie! Znayduią się tacy

29 das Schwerdt 30 verurtheilen 31 entscheiden 32 die Vielheit.

LV. 1 Das Geheimniß 2 da 3 auswachsen 4 eine Ameise 5 der Flügel 6 verbleiben; zostaie czym, etwas werden 7 ausfliegen 8 unterirrdisch, unter der Erden 9 ein eingeschlossener Ort 10 einmischen 11 der Stieglitz 12 das Zeißlein 13 Vogel 14 der Herbst 15 sich beköstigen 16 die Höhle, Loch 17 verschliessen, 18 klopfen 19 springen 20 jetzt 21 die Nahrung

22 ver-

tacy i miedzy [22] rozumnemi ludźmi, ktorzy gdy co dla [23] bliźnich uczynią: wnet latają od [24] ucha do ucha [25] wyśpiewuią [26] dźieła swoie.

LVI. Kto się chce od własney [1] ruiny [2] wybiegać, ten [3] powinien [4] cudzey ruinie [5] zábiegać. Uczy nas tego hystorya: [6] Jakim [7] fortelem koń, [8] przedtym [9] dźiki [10] zwierz, [11] nieprzystępny, [12] niecierpliwy, [13] stracíwszy [14] wolność, wpadł w [15] niewolnicze [16] wędźidła i [17] uzdeczki. [18] Obrał był sobie [19] paszą na [20] łące [21] pochodźistey, [22] przeplataną [23] delikatnemi źiołkámi, [24] trawą [25] umaioney: tam podiadszy i [26] z kryształowego [27] potoku podpiwszy, [28] buiał,

 [29] skakał

22 vernünftig 23 der nächste 24 das Ohr 25 die Heimlichkeiten offenbaren 26 die That.

LVI. 1 Der Ruin 2 heraus laufen, hervorragen 3 schuldig, verbunden 4 fremd 5 den Weg vertreten, begegnen, zabiegać temu, ein Mittel hàben, 6 was für einer 7 der Vortheil 8 vorhero 9 wird 10 Thier 11 darzu man nicht kommen kann 12 ungeduldig, 13 verlieren 14 die Freyheit 15 die Sclaverey, Leibeigenschaft 16 das Gebiß, Zaum 17 der Zaum 18 erwählen 19 die Weide 20 die Weise 21 abschüßig, bergab, 22 durcheinander geflochten 23 kostbar 24 das Gras 25 das in- oder aus dem Monath May ist, grün, 26 von Crystall 27 Regenbach 28 schweben, ausschweifen

29 ſkakał, 30 korwety 31 ſtroił; co 32 poſtrzegſzy 33 ieleń, 34 inwidyą 35 uwięd-ziony, wypadnie z bliſkiey 36 kniei, 37 natrze na konia 38 rogowemi 39 dźi-dámi, wypędźi go z 40 ulubioney paſzy, i pole iak zwycięzca otrzyma. Było to nie raz z wielką konfuzyą i 41 żalem 42 końſkim, muſiał tylko przy drodze chodźić, 43 czekáiąc na podobną do 44 zemſty okázyą: áżći raz poſtrzegſzy podrożnego człowieka, 45 łukiem i 46 ſtrza-łami 47 uzbroionego, pocznie 48 uśilnie prośić, aby śię 49 krzywdy iego zemśćił nad ieleniem. 50 Jakże to? rzecze czło-wiek: Jam 51 pieſzy i w nogach ſłaby, a ieleń 52 byſtry 53 w biegu, 54 wiatronogi, trudno go 55 dogonić! 56 poſtraſzony 57 uydźie, a 58 znowu powroći. Prawdáć (odpowie

ſchweifen, unmäßig ſeyn, 29 ſpringen 30 Zoten, luſtige Springe 31 ein Spiel angeben, 32 gewahr werden 33 ein Hirſch 34 der Neid 35 angeführet 36 ein wüſter, ungewöhnlicher Ort 37 anfallen 38 hörnern 39 ein Spieß, Picke, 40 erwählt 41 der Schmerz, Reue 42 des Pferdes 43 warten 44 die Rache; es kann auch heißen anſtat zemſty, pomſty, 45 Bogen zum ſchießen 46 ein Pfeil 47 bewafnet 48 inſtändigſt, aus allen Kräfften 49 das Unrecht 50 wie 51 zu fuß 52 ſchnell 53 der Lauf 54 auf Windes-Füſſen 55 einholen 56 erſchrocken 57 davon laufen 58 von neuen 59 nicht

(odpowie koń) ale ia podam na to sposob: [59] nie boy się, [60] włoż na mię [61] munsztuk, [62] ośiodłay, wśiądź, [63] kieruy iak chcesz i [64] zażyy w [65] zawod, byle nie tryumfował [66] adwersarz. Stało się. [67] Pomknie się ow kawaler [68] ku Jeleniu, dośiadszy konia, ow w nogi, daley za nim; tuż [69] ścigaiąc iedną i drugą strzałą [70] zranionego z [71] placu go [72] wyrugowawszy, w [73] ciemne [74] lasy [75] zagnano. [76] Cieszysz się [77] skoczny [78] rumaku, a sam nie wiesz z czego. Oto [79] dumny [80] iezdźiec do [81] dworu z tobą przyieżdża, [82] masztalerza naznacza, [83] trzymać każe, a zśiadszy, do [84] stayni w uzdźie prowadźić, do [85] żłobu [86] mocno [87] przywiązać, gdźie nie raz [88] westchnąwszy rzekłeś: lepsza była z ieleniem sprawa! Jużeż muszę z [89] potomnym

59 nicht fürchten, 60 legen 61 das Mundstück, Reitzeug 62 satteln 63 lenken, kehren, wenden 64 gebrauchen, genießen 65 das Rennen, Wettlauf, iachać w zawod, geschwind rennen 66 der Widerpart 67 fortrücken 68 gegen 69 einholen 70 verwundet 71 der Platz 72 heraus treiben 73 dunkel 74 der Wald 75 jagen 76 sich freuen 77 springend 78 Klepper 79 hochmüthig, stolz 80 der Reuter 81 der Hof 82 der Stallknecht 83 halten 84 der Stall 85 die Krippe 86 fest, stark 87 anbinden 88 seufzen 89 desselben

90 rodzaiem w tey 91 niewoli 92 ięczęć! nie umiałem cudzey ruinie zabiegać, nie mogę się i od własney wybiegać.

LVII. Jeden zraniony 1 palec wszytkiemu ciału 2 stękać 3 każe. 4 Zartowały w 5 gęstym 6 boru drzewa, gdy się ogień w 7 bylu i 8 chwaście 9 zaiął; dobrze tak! coż nam po tym 10 motłochu? pomknął się 11 płomień do 12 chrostu i 13 krzewiny, i to 14 frasźka! dosyć tego 15 drobiazgu! wpadła 16 iskra miedzy 17 sośnie i 18 iodły; mnieysza o to, nazbyt też 19 tłuste i 20 zmazane! 21 ogarnął tandem srogi 22 pożar 23 Cedry, Cypryśy, 24 dęby, 25 topole, 26 ieśiony, żadnemu nie 27 folgował, dopiero źle: 28 obro-

selben Geschlechts 90 das Geschlecht 91 die Dienstbarkeit 92 stähnen wie das Vieh.

LVII. 1 Der Finger 2 stähnen 3 heißen, befehlen 4 scherzen, 5 dick, dicht 6 der Fichtenwald 7 kleiner Strauch 8 ein Rohrgebüsch 9 einnehmen 10 untaugliches Ding 11 die Flamme 12 der Strauch, Reißholz 13 ein Ort wo grüne Stauden stehen, Pusch 14 Kleinigkeit 15 allerley kleine Dinge 16 eine Funke 17 die Fichte 18 die Tanne 19 fett 20 schmutzig 21 umfassen 22 die Feuersbrunst 23 Cedern 24 die Eiche 25 der Papelbaum 26 der Eschbaum 27 einem etwas übersehen, 28 um-

28 obrocił się żart w lament, 29 śmiech w 30 finutek, 31 dumna 32 wyniosłość poszła w popioł. Napisały drzewom na ich popiołach taki 33 Nagrobek wiatry: nie cały lás bez iednego drzewa, także też nie 34 zdrowe ciało z iednym 35 członkiem niezdrowym.

LVIII. 1 Chciwość, ktorą miał Kardynał ieden, do 2 dostąpienia 3 Papiestwa, 4 podała mu do 5 pozyskania onego sposoby, dla tego często czynił się 6 chorym, i aby 7 tym lepiey uwierzono, chodził cale 8 skrzywiony, wiedząc, że zwyczayna Kardynałom 9 nayzgrzybialszym i naystarszym, korona Papieska bywa 10 konferowana, i że naywiększa 11 część takich tey dostępuie 12 godności. Po 13 śmierći Papieskiey Kardynałowie 14 zgromadźili się w 15 Watykanie, dla 16 obierania Papieża 17 nowego, gdźie tenże Kardynał, ktorego

28 umkehren 29 das Gelächter 30 die Betrübniß 31 stolz 32 das Erheben 33 die Grabschrift 34 gesund 35 das Glied.

LVIII. 1 Die Begierde 2 die Erlangung 3 das Pabstthum 4 reichen 5 das Erhalten 6 krank 7 desto besser 8 krumm 9 der gar sehr alt ist und grau 10 ertheilen 11 Theil 12 die Würde 13 der Tod 14 sich versammlen 15 die Kammer, Gemach 16 die Wahl 17 neu 18 das

ktorego rozumieli być ſłabym, obranym był [18] głową [19] kościoła. W krotkim czaśie potym, widźiano go z wielkim [20] podźiwieniem, [21] moenym [22] weſołym i [23] proſto chodzącym, co [24] pobudką było iednemu [25] Prałatowi, z ktorym [26] poufale żył, pytać ſię go: zkąd to [27] pochodźi, [28] święty Oycze, że ſię nie [29] krzywićie od [30] owego czaſu iak żeśćie [31] zoſtali Papieżem? Dla tego odpowiedźiał Papież, będąc Kardynałem, chodźiłem krzywo ſzukaiąc [32] kluczy S. Piotra, ktore iuż znalazſzy, więcey nie ſzukam.

LIX. [1] Wiedli [2] prawo czas nie [3] mały dwoie [4] ſzlachty, ieden ktory [5] ſprawiedliwſzą miał, aby mogł [6] mieć [7] prętſzą [8] odprawę, darował [9] Sędźiemu wielki [10] rydwan. [11] Adwerſarz iego obaczywſzy to, darował Sędźiemu parę koni dobrych. [12] Ro-

18 das Haupt 19 die Kirche 20 die Verwunderung 21 ſtark 22 frölich 23 gerade 24 die Anreitzung 25 ein Prälat 26 im Vertrauen 27 entſtehen 28 heilig 29 krumm gehen 30 jener 31 verbleiben, werden 32 der Schlüſſel.

LIX. 1 Führen 2 das Recht 3 klein 4 ein Edelmann 5 gerecht 6 haben 7 behend 8 die Abfertigung 9 der Richter 10 die Kutſche 11 der Wiederpart 12 ſpannen,

[12] Rospieraiąc się prawem [13] wskazał Sędźia za onym, co mu konie darował. On co mu Rydwan dał, rzecze Sędźiemu: Panie Sędźio, [14] złeśćie moy Rydwan [15] nakierowali; rzecze Sędźia: nie [16] dźiwuy się, konie go nakierowali, iak konie [17] ciągnęli, tak Rydwan musiał iść. [18] Pospolita [19] przypowieść, kto lepiey [20] na smáruie, temu nie [21] skrzypi. Panie Sędźio! [22] pomniy na [23] mary, nie [24] sądź [25] zá dáry.

LX. Wiele ludźi daleko [1] łatwiey bliźnych naszych [2] obelgom, [3] infamiom, niż [4] chwalebnym [5] predykamentom wierzą. Ci [6] godni [7] ostrowidzowie bez perspektywy gwiazdy [8] liczą. Uczy nas tego owa [9] fabułka. Jeszcze przed [10] Ganimedesem [11] asystował [12] Jowiszowi [13] wysmukły

spannen, ausdehnen, rospierać się streiten, zanken 13 anzeigen; skazuię za kim, ich spreche gut 14 übel, schlecht 15 lenken 16 sich wundern 17 ziehen 18 gemein 19 das Sprichwort 20 schmieren 21 knarren wie die Thüre 22 gedenken 23 die Todtenbahre 24 richten 25 für.

LX. 1 Leicht 2 das Belügen 3 Schmach 4 ruhmwürdig, löblich, 5 öffentlicher Ruhm 6 würdig 7 ein Scharfseher 8 zählen 9 ein Mährlein 10 war ein Mundschenke des Jupiters 11 beystehen, aufwarten 12 der Jupiter 13 ohne Falten, heiter 14 ein

smukły [14] młodźik, [15] gładki, [16] obrotny, [17] wierćipięta, miał iednak iednę [18] przywarę. Gdy go pytano: czy [19] bogaty Saturn? odpowiadał nie; a czy [20] tetryczny, [21] pochmurny Melankolik? tak iest; czy [22] hoyny Jowisz? nie! a czy [23] zapalczywy? tak iest. Czy [24] waleczny Mars, nie; a czy obrotny? tak iest. Czy [25] wymowny Merkury? nie! a czy [26] złodźiey? tak iest. Czy dobry [27] rzemieślnik [28] Kowal Wulkan? nie! a czy [29] kulawy? tak iest. Czy [30] cnotliwa Juno? nie; a czy [31] rada [32] obcym bez Jowisza [33] Bożkom? tak iest. Czy mądra Minerwa? nie! a czy [34] zgodna do [35] tkackiego [36] warstatu? tak iest. Czy [37] wstydliwa Dyana? nie! a czy [38] tanecznica, na koniach [39] hasaiąca, po [40] łowach lataiąca,

14 ein Jüngling 15 glatt 16 berührsam, hurtig 17 ein Liebhaber der Nettigkeit, ein kleiner Windbeutel 18 das Angebrannte 19 reich 20 unfreundlich im Gesichte 21 trübe 22 reichlich, herrlich 23 erzürnet, wütend 24 kriegerisch 25 beredt 26 ein Dieb 27 ein Handwerker 28 ein Schmied 29 lachen 30 tugendhaft 31 gerne, willig 32 fremd, 33 ein Götze 34 geschickt, tauglich 35 dem Weber gehörig 36 die Werkstatt 37 schamhaft 38 eine Tänzerinn 39 springen, turniren, nicht stille stehen können 40 die Jagd

41 die

taiąca, [41] bąki [42] ſtrzelaiąca? tak ieſt. Wſzytkim ſię Bogom i Boginiom ten [43] gadácz nie [44] podobał: przetoż go w [45] ſępa [46] przemienili, ktory do tych czas [47] czuie [48] ścierwa i [49] trupow [50] ſetory; nie czuie [51] odoru. Takiemić ſą ſępami, u ktorych [52] wonność cudzey [53] ſławy, [54] dźieł chwalebnych, [55] cnot [56] wyśmienitych za nic, za baykę ieſt. [57] Swądem ſię tylko [58] paraią, nie ma u nich [59] kredytu [60] poczćiwość, ma kredyt [61] zniewagá.

LXI. [1] Wdźięczność w małey [2] liczbie tryumfuie; niewdźięczność w naywiękſzey [3] ſzwankuie. Dźiwowała ſię Grecya niewdźięczności Bazyliuſza Macedona, ktory od [4] rozbeſtwionego [5] Jelenia na łowach

41 die Rohrdommel 42 ſchießen 43 der wohl diſputiren kann, ein Rätzel leicht errathen kann 44 gefallen 45 der Geyer 46 verändern 47 wirken, empfinden 48 ein Aas 49 ein todter Körper 50 der Geſtank 51 der Geruch 52 der Geruch 53 die Ehre 54 die That 55 die Tugend 56 koſtbar, galant 57 der Küchengeruch 58 parać ſię czym ſo viel als bawić ſię ſich womit verweilen 59 Credit 60 die Erbarkeit 61 Geringſchätzung, Verachtung.

LXI. 1 Die Dankbarkeit 2 die Zahl 3 taumeln 4 wild werden, wild machen, jagen, 5 der Hirſch 6 des

łowach za [6] pas [7] rogami [8] porwany, [9] niby na [10] haku [11] wiſząc pewney [12] zguby [13] czekał. [14] Poſtrzegł to [15] życzliwy [16] dworzanin i [17] mieczem pas [18] przećiąwſzy, Ceſarza [19] ſalwował. Jakąż wźiął rekompęſę? kazał mu okrutnik [20] łeb [21] ućiąć; świadczy Cedrenus; pod [22] pretextem [23] pozorney [24] racyi, że na Monarchę miecza [25] dobył.

LXII. [1] Dawneć to [2] przyſłowie: [3] ſkoro [4] wino [5] wnidźie do [6] gęby, [7] wnetże wynidźie [8] taiemnicá z gęby: niemaſz pewnieyſzego [9] klucza do [10] uſt [11] milczeniem [12] zawartych, do liſtow [13] cyframi piſanych, iako pełny [14] kieliſzek. [15] Rzadki to Zeno Filozof, ktory będąc w Atenach na [16] traktamencie, [17] Poſłow [18] cudzo-

6 der Gürtel 7 ein Horn 8 geriſſen 9 als 10 der Hacken 11 hängen 12 Verluſt 13 warten 14 gewahr werden 15 günſtig 16 ein Hofmann 17 ein Schwerdt 18 durchſchneiden 19 entkommen 20 der Kopf 21 abhauen 22 der Vorwand 23 prächtig 24 Urſache 25 hervorlangen.

LXII. 1 Lang, alt 2 Sprichwort 3 ſo bald als 4 der Wein 5 eingehen 6 der Mund, das Maul 7 ſogleich 8 das Geheimniß 9 der Schlüſſel 10 der Mund 11 das Stillſchweigen 12 zugemacht, verſperret, 13 die Ziffern 14 ein Spitzglas 15 ſelten 16 ein Gaſtmahl 17 der Geſandte

[18] cudzoźiemſkich, przy rozmaitych dyſzkurſach, gdy ſam ieden [19] barzo mało mowił, ſpytany od poſłow: co też o tobie [20] Princypałowi ſwemu [21] powiemy? odpowiedźiał: Nic więcey nie mowćie [22] nad to, że ieſt [23] miedzy [24] Ateńczykami taki [25] ſtarzec, [26] przez ktorego [27] przy [28] rozmownych [29] gośćiach wino nie gada: [30] umie on i miedzy [31] kraſomowſkimi [32] puharami [33] milczeć. Ktoż mądry da ale temu [34] wiarę, iż [35] białogłowa może dobrze [36] reprezentować [37] figurę taiemnego [38] ſekretu? u niey ſto papug na ięzyku, tyśiąc ſzpakow w uſtach, iako ſię pokazało w [39] owey: [40] Znalazſzy [41] klepacz [42] zgubiony, [43] zwoływa wſzytkie [44] przyiaćiołki, i [45] ſąśiadki, mowiąc [46] winſzuyćie mi! pomożćie

Geſandte, 18 ausländiſch, vom fremden Herkommen 19 ſehr 20 ein Principal, vornehmer Herr, ein Fürſt, 21 ſagen 22 als 23 unter 24 ein Athenienſer 25 ein Greis 26 durch 27 bey 28 beredt, geſprächig 29 ein Gaſt 30 kennen 31 dem zierlichen Redner gehörig, redneriſch 32 ein Becher, Kelch, großes Weinglas 33 ſchweigen 34 der Glaube 35 ein Weib 36 vorſtellen 37 die Figur 38 ein Geheimniß 39 jener 40 finden 41 ein Heller 42 was verloren iſt 43 zuſammen rufen 44 die Freundinn 45 die Nachbarinn 46 wün-

pomożćie [47] radości! a coż gdyby znalazła [48] drogi dyament ábo [49] cały [50] skarb, pewnieby o tym cała [51] okolica, całe Miásto wiedźiało. Pisze ieden Autor: Nie wierzćie [52] chytrym Dalilom Samsonowie, bo prętko [53] stracićie [54] męstwo, [55] lubo w [56] subtelnych [57] włosach [58] utaione: stracićie oczy, [59] ba i samo życie, bo [60] niepodobna żeby się [61] razem [62] zgodźić miały te rzeczy z sobą: [63] niewiasta i sekret.

LXIII. Bogactwo [1] gnuśnym i [2] leniwym czyni. Trafiło się Rzymskiemu Lukulowi, gdy [3] przećiw Mitrydatesowi [4] woiował, chcąc uczynić [5] formalny [6] atak pewney [7] fortecy, ktorą bez pożytku w długiey [8] trzymał [9] obsydyi, deklarował [10] znaczną sumę temu, ktoby naypierwszy z [11] chorągwią Rzymską ná [12] murach

schen 47 die Freude 48 theuer 49 ganz 50 der Schatz 51 die anliegende Landschaft, der Umstand 52 listig 53 verlieren 54 Heldenmuth, Tapferkeit 55 obwohl 56 subtil 57 das Haar 58 verborgen 59 ja gar 60 nicht möglich 61 auf einmal, zugleich 62 sich vertragen 63 ein Weib.

LXIII. 1 Träge, nachläßig 2 faul 3 gegen, wider 4 Krieg führen 5 förmlich 6 ein Angriff 7 Vestung 8 halten 9 die Belagerung 10 ansehnlich 11 die Fahne

12 murach ſtanął, 13 odważył ſię na tę 14 imprezę 15 chudeuſz ieden, ktory był 16 oſtatni 17 zápas w 18 koſtki, 19 czyli w kárty 20 przegrał, i 21 dokazawſzy czego chćiał 22 ſkutecznie, 23 obiecane *praemium*, do ſłowa odebrał. Przyſzłoż potym pod fortecę drugą; 24 zachęca tegoż 25 Junáka 26 Wodz, 27 namawia, perſwaduie, 28 ſtymuluie do podobney 29 przewagi: áżći ſię ow 30 kręći, 31 ociąga, ſłabość zdrowia 32 aleguie, a na 33 koniec w klar powie: 34 przyznam ſię mośćiwy Panie, u kogo 35 mieſzek złotem 36 napełniony, temu 37 ćiężko 38 do gory i na mury 39 ſkakać, niech tam poydźie kto 40 lżeyſzy, kto przegrał ábo zgubił, iak ia 41 przedtym, pieniądze.

Fahne 12 die Mauer 13 ſich entſchlüßen 14 ein Einfall 15 ein armer Mann, auch Chudak, 16 letzter 17 ein ausgeſetztes Geld zum ſpielen 18 die Würfel 19 oder 20 verſpielen 21 beweiſen 22 würklich, thätig 23 verſprochen 24 Luſt erwecken, reitzen 25 ein Lehrling, junger Soldat, 26 der Heerführer 27 überreden 28 reitzen 29 das Unternehmen 30 drehen, winden 31 ſich entziehen, Ausflucht ſuchen 32 anführen 33 das Ende 34 bekennen 35 ein Beutel 36 erfüllet 37 ſchwer 38 in die Höhe 39 ſpringen 40 leicht 41 vorhero.

LXIV. Było raz [1] dwuch [2] kalekow: [3] ślepy i [4] kuláwy. [5] Chromy wiſząc ná [6] ramionach ślepaka, obaczył na [7] drodze [8] włoſki orzech, i dał mu [9] znáć o nim. Ow [10] ſchyliwſzy ſię [11] námácał i [12] podiął. Dopieroż tu [13] kontrowerſya, kto miał być orzecha poſeſorem? ślepy mowił: do mnie [14] należy, bom iam pierwey wźiął w rękę: chromy mowił, do mnie, bom ia pierwey [15] obaczył: byłby [16] ſpor długi o tym, gdyby ich Pan [17] Agent [18] mimo idący nie [19] pogodźił. Jakże? [20] oto tak. [21] Zrozumiawſzy, rzekł do nich: [22] ſłuſzna z obu [23] ſtron [24] pretenſya! trzeba [25] koniecznie [26] rowny [27] podźiał uczynić. To powiedźiawſzy [28] rozłupał orzech, ſam [29] iądro ziadł, á kalectwu rownuśieńkie [30] łupiny oddał.

LXV.

LXIV. 1 Zwey 2 ein Gebrechlicher 3 blind 4 lahm 5 hinkend 6 ein Arm 7 der Weg 8 die Welſche-Nuß, 9 wiſſen, kennen 10 bücken 11 fühlen, ertaſten 12 aufnehmen, aufheben 13 der Streit 14 gehören 15 erblicken 16 Zank, Hader 17 ein Agent, Richter 18 vorbey 19 vergleichen 20 ſiehe 21 verſtehen, vernehmen 22 billig 23 die Seite 24 Anforderung 25 durchaus 26 gleich 27 die Theilung 28 aufſpalten 29 der Kern 30 die Schaale.

LXV. Nie [1] powinien sługa we wszytkim się z wolą Pańską [2] zgadzáć, i wszytkich [3] rozkazow Pańskich [4] słuchác; [5] chyba [6] byle droga nie była zła, [7] niecnotliwa, [8] niepoczćiwa. Widźiał Diogenes za [9] karetą [10] znacznego Pana [11] walącą się [12] kawalkatę, [13] Archandyą [14] modną, [15] stroyną, [16] barwianą: i rzekł, proszę was, [17] zatrzymaycie się, a chćieycie mię informować, na co was tak wielu Jegomość [18] chowa, [19] karmi, [20] odźiewa? [21] co za urzędy, co za [22] funkcye maćie? [23] trudno było [24] zbyć [25] owego [26] dźiwaka. Rzecze ieden: ia dla faworu Jego Mośći [27] rozbiiam, [28] wydźieram, [29] grasuię. Drugi: Ja dla pożytku Jego Mośći [30] paluszkuie, po [31] prostu mowiąc, [32] kradnę. Trzeći:

LXV. 1 Schuldig 2 worinn übereinstimmen 3 ein Befehl 4 hören 5 es sey denn 6 wenn nur 7 untugendhaft 8 unehrlich 9 Carosse 10 ansehnlich 11 sich wälzend, einfallend 12 ein Haufen Diener zu Roß, 13 die Liberey eines vornehmen Herren 14 nach neuer Art 15 geputzt 16 gefärbt, geschminkt 17 anhalten 18 halten 19 füttern 20 bekleiden 21 das Amt 22 die Verwaltung 23 schwerlich 24 weg haben 25 jener 26 ein seltsamer Mensch 27 ich zerschlage, bin ein Straßenräuber 28 ich reiße aus 29 toben, wüten, auf der Straße anfallen 30 fingern 31 gerade zu 32 stehlen 33 die

Ja dla iego [33] exkuzacyi [34] kłamam. Czwarty: Ja dla [35] ućiechy iego [36] gram, [37] żartuię, [38] śmieszki [39] stroię, [40] figle [41] wyrabiam. Piąty: Ja dla [42] przysługi, dla [43] pozyskania łaski iego, [44] pochlebiam, [45] piękrzę się, [46] pieszczę się, i tam daley. Dopieroż zawoła Diogenes: Jeszcze niemasz miedzy wami iednego, coby po [47] skończoney fabule, abo komedyi życia, dla [48] upodobania, dla [49] kontentecy Pańskiey, chćiał za niego, abo z nim w [50] komitywie [51] zgodney, poyść do [52] piekła.

LXVI. Nie [1] prosta sztuka [2] krzywą albo [3] złośliwą [4] mowę [5] naprostować. Poszukać tak dobrego [6] sztukmistrza, ktoryby ięzyczne [7] wykręty umiał pod linią regulować, ktoryby złe konwersacye, [8] nieforemne dyszkursy, [9] bezecne [10] rozmowy,

33 die Entschuldigung 34 leugnen 35 die Ergötzlichkeit 36 spielen 37 scherzen 38 das Gelächter, Narrentheidigung 39 angeben 40 Possen 41 machen 42 der Gefallen, Dienst, 43 das Genüßen 44 fuchsschwänzen, schmeicheln 45 sich schminken 46 zärteln 47 geendiget 48 Gefallen 49 die Befriedigung 50 die Begleitung 51 einig 52 die Hölle.

LXVI. 1 Gering 2 krumm 3 boshaftig 4 eine Rede 5 schlichten, gerade machen 6 Künstler 7 arglistige Reden, Ränke, 8 ungestalt 9 schädlich, infam. 10 ein Gespräch

wy, [11] prezencyą, [12] powagą, perſwazyą [13] potrafił [14] rektyfikować. Takie miał ſzczęście u [15] Pogáńſtwa Plato: dla tego [16] ſnać [17] nazwany *divinus*, coś Boſkiego w ſobie maiący: ktory miedzy [18] cholerycznych [19] furyatow partye [20] wmieſzawſzy ſię, [21] łagodnymi ſłowy [22] do razu [23] zapalczywe [24] hałaſy w [25] ćiche przemieniał komplementy: o czym Plutarchus. Tak i ow Trefaiczek Dyogenes, ktory w Korynćie ſłyſząc [26] świegotliwe białogłowki, krytyczne cenſorki, [27] rynkowe papugi, o rożnych ludźiach z [28] uſzczerbkiem ſławy [29] ſzpaczkuiące, ſtanąwſzy w ich [30] zgromadzeniu, rzekł: Wiećież, że wczora [31] boćian w [32] zbroi i [33] przyłbicy, przytym [34] ſaydaczno, na [35] ćiſawym [36] rumaku do kośćioła Dyany wiachał? To powiedźiawſzy daley poſzedł,

Geſprách 11 die Gegenwart 12 das Anſehen, Aeſtim 13 treffen, zu rathen wiſſen 14 recht machen 15 das Heidenthum 16 vieleicht 17 genanndt 18 choleriſch 19 raſend 20 ſich einmiſchen 21 angenehm 22 auf einmal 23 haſtig 24 ein Lerm 25 ſtill 26 verwaſchen, plauderhaft 27 zum Ring gehörig 28 der Abbruch, Schaden 29 ſchwatzend 30 die Verſammlung 31 ein Storch 32 die Waffen, Harniſch 33 ein Helm 34 der mit einem Köcher verſehen iſt, 35 braunroth 36 ein Klepper

áż [37] wnet [38] babski dyszkurs o zbroynym i o [39] konnym boćianie! a Filozof wielce kontent, zawołał po Grecku: lepiey o ptakach niż o ludźiach gadáć.

LXVII. Nasze [1] lata [2] rychło [3] dążą do [4] doyrzałośći, do starośći, iako [5] kwiaty i drzewa polne i sadowe, ktore krotkość życia, słabość, [6] znikomość sławy, pompy, [7] urody ludzkiey reprezentuią. Nie długo [8] kwitną one [9] urodźiwe palmy, owe [10] śliczne lilie, owe [11] źielone mirty, owe delikatne [12] lawendy, owe purpurowe [13] roże, ow [14] gibki kwiatek z [15] mocnym [16] berłem, słaby [17] bisior z [18] dychtowną purpurą, [19] pieszczony [20] marcowy kwiat. Nie mniey iasna w ogrodowych fruktach [21] śmiertelney kondycyi naszey [22] adumbrácya. Była taka w mieśćie Granateńskim Dáma, ktora w [23] goździkowych kwiatach maiąc wielką

Klepper 37 sogleich 38 ein altes Weib 39 zu Pferde.

LXVII. 1 Ein Jahr 2 geschwind, schnell 3 eilen 4 die Reife 5 die Blume 6 die Verschwindung 7 die Gestalt 8 blühen 9 von guter Art 10 schön 11 grün 12 Lavendel 13 die Rose 14 das sich beugen läßt, geschmeidig 15 stark 16 der Scepter, der Stengel 17 eine weiße Blume 18 dicht 19 zart, verzärtelt 20 Märzblume, Hyacinth, 21 sterblich 22 die Abschilderung 23 die Nelke

wielką komplacencyą; gdy ie w kryſztałowym [24]naczyniu co raz [25]ożywiała fontáną, gdy [26]miłym [27]widokiem [28]co dźień delektowała [29]zrzenice, w momencie iednym [30]zblakował ow ſzarłat i w czarną przemieniony [31]żałobę, [32]nieodmienny [33]prożności światowey [34]kontempt, iey wyperſwadował. Piſze Lipſius: iż nieiaki Belga iednego tulipana za tyſiąc czerwonych złotych [35]przedáć nie chćiał, ná [36]rozmnożenie tak drogiego kwiatu [37]łakomy [38]oſtrząc apetyt; ażći teyże nocy [39]myſz go polna [40]podgryzła; a [41]chćiwego i [42]łakomego [43]nieutulonym żalem napełniła. Takći [44]nienaſycona [45]żądza, [46]niepomierna ambicya, [47]co raz więcey [48]prágnąc wſzytko [49]tráći, i [50]na kſztałt [51]uſchłych tulipanow w [52]zawiedźionych [53]oſycha expektátywach.

Nelke 24 ein Gefäß 25 beleben, erfriſchen 26 angenehm 27 die Schaubühne 28 täglich 29 der Augapfel 30 veralten, die Schönheit verlieren 31 die Trauer 32 unveränderlich 33 die Eitelkeit, die Weile 34 Verachtung 35 verkaufen 36 die Vermehrung, 37 geitzig 38 ſchärfen 39 die Maus 40 unternagen 41 gierig 42 geitzig 43 unbeſänftigt 44 unerſätigt 45 das Begehren 46 unmäßig 47 ſo oft 48 wollen, nach etwas ſtreben 49 verlieren 50 anſtatt 51 vertrocknet 52 hintergangen 53 vertrocknen.

LXVIII. Dobra [1] zdrada naylepszey rowna się [2] szczerości: stało to się w krolestwie Francuskim: [3] Przybiegł Kuryer; [4] szepnął w ucho Fláminy pod czas weselnego tańcá: Hypias [5] małżonek Was Páni w [6] batalii [7] zabity [8] zginął! áżći oná [9] odwiodszy go do [10] Gabinetu, rzecze: moy kochany proszę ćię [11] ćicho [12] teraz o tym, nie [13] ogłaszay [14] przed ludźmi, áż się wesele skończy. [15] Po trzech dniach [16] naskakawszy się, [17] naszalawszy się, dała [18] posłáńcowi [19] publiczną o śmierći [20] mężowey [21] audyencyą: dopieroż w płacz! w [22] narzekanie, [23] rwie [24] warkocze, łbem o [25] ścianę [26] bije, [27] omdlewa! Co żywo do Apteczki, do serdecznych wodek. Azaż nie [28] sztuczna afektow [29] mutacya.

LXIX.

LXVIII. 1 Die Verrätherey 2 Aufrichtigkeit 3 ankommen 4 zischen 5 der Ehemann 6 ein Treffen, Schlacht 7 todt 8 verlohren werden 9 abführen 10 das Cabinet 11 still 12 jetzt 13 offenbar machen, verkündigen, ausruffen 14 vor 15 nach 16 springen 17 rasen 18 ein Gesandter 19 öffentlich 20 des Mannes, 21 ein Gehör 22 das Wehklagen 23 reissen 24 der Zopf 25 die Wand 26 schl[illegible]n 27 in Ohnmacht fallen 28 künstlich 29 die A[illegible]derung.

LXIX. Zima nas w procederach może [1] ſtatku nauczyć, abowiem [2] za Boſkim [3] powiewaniem [4] zraſta ſię albo twardnieie [5] lod i znowu ſię [6] ſzeroko w [7] powodz [8] roſpływa. Z tego ſię nauczyć możemy, że co raz fortun i honorow [9] wzroſty, nie tak naſzym [10] zaſługom, [11] ſtaraniom, [12] induſtryom, [13] zabiegom, [14] fortelom, iako Niebieſkiego Monarchy [15] ſprzyiaiącym [16] ſawoniuſzom [17] przyczytać mamy. Wſzytkie bowiem [18] doczeſne fabryki, [19] fortece, miaſta, [20] zamki, [21] pałace, [22] kámienice, [23] dwory, [24] domoſtwa ſą lodowe [25] budynki, do czaſu ſtoią, [26] lśnią ſię, [27] iaśnieią; za czaſem, gdy im [28] nędzá [29] dogrzeie, [30] weſpoł z Poſeſorami, i z całemi familiámi [31] ſtopnieią. Jak prętko ten [32] wiátr [33] prze-

LXIX. 1 Die Beſtändigkeit, Standhaftigkeit 2 nach 3 das Wehen, Blaſen 4 zuſammen wachſen 5 das Eis 6 breit 7 die Ueberſchwemmung 8 zerfließen 9 der Wachsthum 10 der Verdienſt 11 die Sorge 12 der Fleiß 13 das Beſtreben, Mittel, das Entgegenlaufen 14 ein Vortheil 15 günſtig ſeyn 16 der Weſtwind 17 zuſchreiben 18 zeitlich 19 die Veſtung 20 ein Schloß 21 ein Pallaſt 22 das Stein-Haus 23 der Hof 24 das Gebäude 25 das Haus 26 ſchimmern 27 leuchten 28 das Elend, die Armſeligkeit 29 vollends warm machen, einem Angſt machen 30 ſämmtlich 31 ſchmelzen, zergehen 32 der Wind 33 zuwider

33 przećiwny 34 dmuchnie, tak prętko te lody 35 ztaią, 36 zniſzczeią. 37 Bodáyże ſię w tych lodow kryſztałowych 38 zwierćiedle 39 przeglądały 40 cudne urody, delikatne gálántomię, ktore ſię 41 chełpią: 42 poznałyby, że ich 43 pieſzczona 44 komplexya, 45 kſztałtna 46 ſymetrya, gładkie 47 lice, 48 wyſmukłe 49 czoło, 50 ſokole oczy, wſzytko to 51 kruche 52 ſkiełko, lod 53 znikomy; ſkoro 54 ládá wiatr 55 alteracyi, 56 febry, 57 gorączki, 58 zawionię, iużći po nim. 59 Owſzem nie inaczey ſamo zdrowie i żyćie 60 upływa. 61 Ziawił ſię ſławny za Tyberyuſza Ceſárzá 62 Kunſztmiſtrz, ten 63 ſpodźiewáiąc ſię oſobliwey 64 ſtymy, ofiarował Monárſze 65 kufel kryſztałowy tak mocny,

iż

33 zuwider 34 blaſen 35 thauen, ſchmelzen 36 verſchwinden 37 wollte Gott! ach daß! 38 der Spiegel 39 ſich beſehen 40 ſchön, zierlich 41 ſich rühmen, prahlen 42 erkennen 43 verzärtelt, zart 44 die Zuſammenfaſſung 45 wohlgeſtalt 46 das Ebenmaaß 47 das Antlitz 48 heiter 49 die Stirn 50 wilde, feurige Augen 51 morſch, zerbrechlich 52 das Glas 53 vergänglich 54 der geringſte 55 die Veränderung 56 das Fieber 57 das Fieber 58 wehen 59 freylich 60 verflüſſen, vergehen 61 erſcheinen 62 Künſtler 63 erwarten 64 Hochachtung 65 Trinkgeſchirr, Bierkanne

iż o [66] pawiment kamienny [67] uderzony, tylko się [68] zgiął, a nie [69] stłukł. Jakąż miał rekompensę? ato mu głowę z [70] karku [71] mieczem [72] strącić kazano, ktorey raz stłuczoney nie było komu [73] skleić i [74] naprawić.

LXX. [1] Jako bez [2] tchnienia, tak też bez [3] wzdychania trudno żyć ná świećie. Nie tylko [4] przy [5] rolniczey [6] strawie, przy [7] ościstych [8] borysach, przy twardych [9] suchárách, przy [10] okopconych [11] wędzonkách; [12] lecz i przy Pánskich [13] stołach, [14] bankietach, [15] kolácyach, [16] serdeczne z pierśi wypadáią [17] szturmy, przed [18] połmiskową [19] párą [20] kurzą się z ust *suspiria*. Nie [21] dármo przed Máiestatámi Krolow Cypryyskich [22] śrebrolite

kanne 66 das Erdreich 67 schlagen 68 biegen 69 zerbrechen 70 der Hals, Nacken 71 das Schwerdt 72 abschlagen, 73 leimen 74 verbessern.

LXX. 1 So wie 2 das Athmen 3 das Seufzen 4 bey 5 das dem Ackersmann zukommt 6 allerley Speise 7 voll Stacheln, Gräthen 8 grob Brod 9 klein geschnittene, und an der Sonne oder im Ofen gedörrete Stücke Brod 10 beräuchert 11 geräuchert Fleisch 12 aber 13 der Tisch 14 Gasterey 15 eine Abendspeise 16 herzlich 17 Sturm 18 was in den Schüsseln ist, oder darzu gehöret, 19 der Dampf 20 dünsten 21 umsonst 22 von Silber gegossen, 23 hängen

lite [23] wieszano, [24] gołąbki [25] wonnym [26] nadźiewáne balsamem, z tą [27] Inskrypcyą: kto [28] wlećiał na [29] wysoki [30] stopień [31] doskoyności, nie záwsze iak [32] słowik, álbo kánarek weśoło [33] wyśpiewuie, częstokroć [34] z ięczącą [35] stęka gołębicą.

LXXI. [1] Zdradliwe są [2] obietnice ludzkie, i Bogom i ludźiom uczynione, darmo w nich [3] pokładać publiczne i prywatne [4] nadźieie; złote gory i [5] splendece [6] obiecuią; a lada drewno daią. [7] Miasto [8] połowu kamień ofiaruią. Wielkiego śmiechu godne [9] światowe nadźieie! iaka była owego Parmenika, ktory będąc [10] tetrykiem, melancholikiem, nigdy się rośmiać nie mogł, áż przywędrowawszy do Delu [11] wyspy, gdźie [12] spodźiewał się w [13] kosztowney [14] bazylice obaczyć złotą Latony Bogini [15] statuę, skoro uyrzał

23 hängen 24 eine Taube 25 riechend 26 angefüllet 27 die Aufschrift 28 hinauf fliegen 29 hoch 30 die Staffel, Tritt, 31 die Zulänglichkeit, Ehre 32 die Nachtigall 33 singen 34 stähnen 35 stähnen, seufzen.

LXXI. 1 Betrüglich 2 die Verheißung 3 setzen, stellen 4 die Hoffnung 5 eine glänzende Sache 6 verheißen 7 anstatt 8 der Fischfang 9 weltlich 10 unfreundlich im Gesicht 11 die Insel 12 verhoffen 13 köstlich, theuer 14 ein Rathhaus, Kirche 15 eine Ehrensäule

uyrzał [16] drewnianą, i po [17] partacku [18] zrobioną; na [19] pował śmiać się począł z nadźiei swey [20] zawiedźioney. [21] Cieszyli się Ezopowi [22] rybacy, że nad zwyczay ciężką [23] kłomią albo [24] drugubicę z [25] wody [26] wyciągali, rozumieiąc iż [27] mnostwo ryb [28] zagarnęli; dobywszy iey obaczą, áż proste kámieniśko. Obiecował [29] podrożny Merkuryuszowi, że się miał z nim [30] podźielić, ieżeliby co w drodze nalazł: [31] stało się: nálazł [32] spory [33] mieszek [34] całkowitych [35] migdałow, ktorych [36] iądra poiadszy, [37] łupiny na [38] ołtarzu Bożka [39] położył.

LXXII. Przy stole Krola Macedońskiego Filipa [1] wszczęła się raz [2] trudność i [3] pytanie takowe: coby też na świecie naywiększego było? Na co [4] przytomni [5] mądrzy

säule 16 hölzern, von Holz 17 pfuschermäßig 18 gemacht 19 das Fallen 20 hintergangen 21 sich freuen 22 ein Fischer 23 ein Fischgarn, Netz 24 ein Fischer-Garn 25 das Wasser 26 heraus ziehen, ausrecken 27 die Menge 28 zusammen scharren 29 ein Reisender 30 theilen 31 geschehen 32 groß 33 ein Säckchen, Beutel 34 vollkommen, ganz 35 die Mandel 36 ein Kern 37 die Schaale 38 Altar 39 legen.

LXXII. 1 Entstehen 2 die Schwürigkeit 3 das Fragen 4 gegenwärtig

5 mądrzy Oratorowie i Filozofowie, rozmaicie 6 odpowiadali. Jeden powiedział: że nic większego 7 pod słońcem, 8 nad gorę *Olympus* nazwaną, niemasz: ktora się 9 wierzchem swoim, 10 ledwo nie samego Nieba 11 tyka. Drugi mowił: że wody i morza 12 wielkością, insze rzeczy 13 zwyciężaią, ktore 14 niezmiernością swoią, więcey niżeli trzy części ziemie szeroko 15 zalały. Trzeći, słoneczney 16 światłości wielkość naywiększą 17 przyczytał: iako tey, ktora świat wszystek 18 cale 19 napełnia, inśi insze rzeczy 20 mianowáli. 21 Aż 22 na 23 ostatek, ieden powiedział: mnie się, powiada, 24 widźi, że nad serce ludzkie nic większego niemasz: ponieważ żadną się rzeczą 25 dostatecznie 26 nasyćić i 27 ukontentować nie może. Ktore to 28 zdanie od wszystkich iest 29 pochwalone i 30 zaiste 31 słusznie:

genwärtig 5 klug 6 antworten 7 unter 8 außer, als 9 die oberste Spitze eines Dinges 10 kaum 11 berühren 12 die Größe 13 überwinden 14 die Unermäßlichkeit 15 überschwemmen 16 das Licht 17 zuschreiben, zurechnen 18 gänzlich 19 erfüllen 20 nennen 21 bis 22 auf 23 was überbleibt, das Ende 24 scheinen 25 reichlich, gnugsam 26 sättigen 27 sich befriedigen 28 die Meynung 29 rühmen 30 fürwahr 31 billig

[31] słuszne: abowiem co ieno iest w ziemi złota i śrebra, w [32] głębokim morzu pereł i [33] drogich kamieni, [34] tym się wszystkim serce ludzkie napełnić i ukontentować nie może. Bo kto [35] kiedy tak wiele złota i śrebra [36] nagromadźił, żeby się [37] nim ukontentowawszy, [38] więcey go szukać i [39] zbierać nie chćiał?

LXXIII. Trafiło się raz [1] kśiążęćiu iednemu; gdy [2] niespodźianie [3] gromádá [4] gośći [5] naiachálá, a w [6] spiżarni nie było, czymby [7] uczęstować tak wielk [8] zgraię, [9] Gospodarz [10] przećię [11] po wierzchu [12] ochotę pokazuie, a w sercu co inszego [13] myśli: prosi, aby sobie nie [14] tęsknili, a wyszedszy [15] dobrze [16] włosow z głowy nie [17] odrze, że nic w [19] włożyć, i [20] zatknąć na [21] rożen nie ma. Widząc [22] czarnokśiężnik ieden, tak

31 billig 32 tief 33 theuer 34 damit 35 wenn, jemalen 36 sammeln 37 derselbe 38 mehr 39 sammeln.

LXXIII. 1 Ein Fürst 2 unverhoft 3 ein Haufen 4 ein Gast 5 überfallen 6 die Speisekammer 7 aufnehmen, tractiren 8 ein großer Haufen Volks, Menge 9 der Wirth 10 dennoch 11 äußerlich 12 das Vergnügen 13 denken 14 sich bangen 15 kaum, ist so viel als ledwie 16 das Haar 17 reissen 18 der Topf 19 einlegen 20 anstecken 21 ein Bratspieß 22 ein Schwarzkünstler,

tak [23] frasobliwego Pana, rzecze: nie frasuy się Panie, będźie [24] tu [25] wnet wszystkiego [26] po dostatku: [27] ućieszony [28] obietnicą Gospodarz, odsłużyć i [29] nagrodźić [30] uczynność [31] obiecał. Nie [32] wyszło godźiny, áż za sprawą czarnokśięską, [33] potrawy, z [34] powietrza uczynione, a wiatrem [35] nadźiane, [36] gęstym [37] porządkiem do izby niosą, stoł gęsto [38] zástáwiáią, goście do stołu śiadái, [39] iedzą [40] smacznie i [41] trawią, a [42] nikomu, nic do [43] żołądka nie idźie: i iak co [44] głodni przyiácháli, to [45] na czczo po [46] obiedźie, wiatrem się [47] naiadszy, [48] odiácháli.

LXXIV. Kiedy Rzymski Monárchá i [1] zwyćięzca, *Titus Vespasianus*, Kroleſtwo [2] żydowskie i miasto Jerozolimskie cale [3] zruinowawszy, z tryumfem do Rzymu wieżdżał,

Herenmeiſter 23 bekümmert 24 hier 25 bald 26 im Ueberfluß 27 tröſten, erfreuen 28 das Verheißen 29 vergelten 30 die Dienſtwilligkeit 31 verſprechen 32 vergehen 33 das Gericht 34 die Luft 35 ſtopfen 36 dick, gehäuft 37 die Ordnung 38 beſehen 39 eſſen 40 ſchmackhaft 41 verzehren 42 niemand 43 der Magen 44 hungrig 45 nüchtern 46 Mittags-Mahlzeit 47 ſich ſatt eſſen 48 abreiſen.

LXXIV. 1 Ein Ueberwinder 2 jüdiſch 3 verheeren, 4 des

wieżdżał, miedzy inſzemi [4] zwyćięſkiemi [5] znakami, iako Rzymſcy Hyſtorycy wſpominaią, nieśiono [6] przed nim drzewo balſamowe, ktore śię w [7] Paleſtynie [8] rodźi, a w Rzymie ieſzcze go nie widano. Co było znakiem zwyćięſtwa i ſławy barzo wielkiey.

LXXV. [1] Prawi Chrześćiánie [2] maią śię ſercem i afektem do [3] dobr i [4] doſtatkow [5] niebieſkich [6] zachęcać, a od tych [7] prędko [8] ginących [9] doczeſności, [10] chćiwe i [11] łakome [12] chęći [13] gwałtem [14] odrywać. Wſpomina Laercyus, że Poganin Anaxagoras Filozof, kiedy mu [15] maiętności, iedne nieſłuſznym [16] prawem, drugie [17] nieznośnym gwałtem [18] odbierano: a wierni przyiaćiele iego do tego go wiedli, aby ſobie dobr i maiętności ſwoich [19] wydźierać nie dał:

 [20] na

4 des Ueberwinders 5 ein Zeichen 6 vor 7 das gelobte Land 8 wachſen.

LXXV. 1 Wahr, recht 2 ſollen 3 das Guth 4 Genugſamkeit, Ueberfluß 5 himmliſch 6 Luſt erwecken, reitzen 7 geſchwind 8 der ſich verlieret, umkommet 9 die Zeitlichkeit 10 begierig 11 geitzig 12 die Luſt, Verlangen 13 die Gewalt 14 abreißen, abziehen 15 Haab und Guth 16 das Recht 17 unerträglich 18 abnehmen 19 aus den Händen drehen, reißen,

20 na co on w niebo 21 ſpoyrzawſzy, odpowiadaiąc mowił: Mam ia w niebie 22 oyczyznę i 23 dźiedźictwo moie, ktorego 24 pragnę i ſzukam, a 25 o te 26 źiemſkie doczeſności nie 27 dbam. To ten Filozof w Pogáńſtwie żyiąc 28 mądrość chrześćiáńſką 29 wykonywał: a my 30 prawdźiwą 31 wiarą 32 oświeceni będąc, 33 gorzey niż poganie żyiemy, dobr 34 doczeſnych ſzukaiąc, o nie ſię u prawa 35 pieniamy, a czaſem i zábiiamy, o dobrach niebieſkich i pomyśleć, ták 36 iáko trzeba, nie chcemy.

LXXVI. Powiadaią, że tak 1 dźikie 2 małpy 3 łowią: 4 przynieśie 5 iaki 6 łowczy 7 świeże ſzafianowe 8 boty do 9 laſu, i ſtanąwſzy pod drzewem, w owe ſię boty 10 obuwa, i 11 mocno ie 12 rzemykami 13 podwię-

reißen, rauben 20 auf 21 ſehen, anſchauen 22 das Vaterland 23 ein Erbtheil 24 durſten, verlangen 25 um 26 irrdiſch 27 achten 28 die Klugheit 29 zu Ende bringen, ins Werk richten 30 recht 31 der Glaube 32 erleuchtet 33 ärger 34 zeitlich 35 ſich bemühen, beſtreben, räuſpern 36 wie, als.

LXXVI. 1 Wild 2 ein Affe 3 fangen 4 bringen 5 erſt jemand, was für einer 6 zum Jagen gehörig 7 friſch 8 die Stiefeln 9 der Wald 10 Schuhe anziehen 11 feſt 12 der Schuh-

[13] podwięzuie, a potym boty i [14] podwiąski [15] zoſtawiwſzy, na [16] ſtronę odchodźi: widząc to na drzewie ſiedząca Małpa, [17] bieży co [18] prędzey do owego zoſtawionego [19] obuwia, [20] ćiągnie [21] ie też na nogi, i obuwſzy, podwiąſkami mocno [22] zwięzuie: [23] wypada zatym [24] zataiony [25] myśliwiec, i w botách ludzkich [26] uwięźioną [27] chwyta abo [28] zabiia małpę.

LXXVII. Nic barźiey na świećie ludźi [1] ubogaćić nie może, iako dobre i ſławne [2] potomſtwo, bo [3] lubo kto, złotem i śrebrem [4] ſkarbce ſwoie napełni, lubo drożſzey ieſzcze nad złoto ſławy [5] nabędźie, wſzyſtko to [6] zginie; [7] iedno w [8] cudze ręce, drugie w [9] niepámięć przyydźie, ieżeli ſławnego i [10] zacnego [11] potomka nie będźie. [12] Temuć bogate domy i ſławne familie prętko [13] upadáią, że potomſtwa abo nie maią, abo im śię źli i

Schuh-Rieme 13 unterbinden 14 ein Unterband 15 laſſen 16 die Seite 17 laufen 18 geſchwind 19 der Anzug 20 ziehen 21 derſelbe 22 binden 23 herausfallen 24 verborgen 25 der Jäger, Schütze 26 angebunden, 27 fangen 28 todt ſchlagen.

LXXVII. 1 Reich machen 2 ein Geſchlecht 3 obwohl 4 Schatz 5 bekennen 6 vergehen 7 einer 8 fremd 9 die Vergeſſenheit 10 herrlich 11 ein Geſchlecht, Kind 12 deswegen 13 fallen 14 wider-

niesławni synowie rodzą. A z [14] przeciwney strony, dla tego zacnym familiom na sławie i dostatkach nie schodźi, że w zacnych [15] przodkow [16] ślády nie mniey sławne potomstwo [17] wstępuie. Co dawną Hystoryą [18] obiáśnić się może. Kiedy raz przed Rzymską Senatorką, Grachą Kornelią, druga [19] rowney [20] godności Matroná z swoiemi się skarby i [21] kleynotami [22] popisowała: a [23] wzaiem po niey tego [24] żądała, aby też iey złoto, [25] kanaki i drogie kamienie widźiała: tak ią [26] długo Kornelia na rzeczy [27] trzymała, [28] áż iey się [29] dźiatki ze szkoły [30] powrociły: ktore gdy się gośćiom i [31] matce [32] niśko [33] pokłoniły i przed nią z pięknemi i [34] przystoynemi [35] obyczaiami [36] stanęły. Toż dopiero Kornelia, do owey Pani, ktora się u niey drogich kleynotow widźieć [37] napierała, tak mowić poczęła:

14 widerwärtig; z przeciwney strony im Gegentheil 15 die Vorfahren 16 der Fußstapfe, die Spur 17 treten 18 erleuchten 19 gleich 20 die Würde 21 die Kleinodien 22 beschreiben, sich rühmlich erzeigen 23 hinwiederum 24 begehren 25 ein prächtiges Geschmeide 26 lange 27 halten 28 bis 29 die Kinder 30 wieder kommen, umkehren 31 die Mutter 32 niedrig, demüthig 33 sich beugen, demüthigen, grüßen 34 anständig 35 die Sitten 36 stehen bleiben 37 jemanden

poczęła: chciałaś widzieć drogie perły i kanaki moie, [38] owoż ći ich teraz pokazuię: nie mam nic droższego i [39] kosztownieyszego [40] nad te, ktore widzisz dziatki: toć są perły, rubiny i dyamenty moie. Jednegobym ia [41] z nich, zá te wszystkie twoie kleynoty, ktoreś mi [42] dość bogate pokazowała, nigdy nie dała; więcey ia sobie te [43] skromne, do cnoty i [44] pobożności [45] skłonne dziatki moie [46] ważę, niżeli świata wszystkiego skarby i dostatki. [47] Lecz kto chce mieć z dziatek swoich poćiechę i pożytek, trzeba ich dobrze [48] ćwiczyć i [49] karać. Więceyći to o [50] młodego [51] rozg, abo [52] biczow [53] potrzaskać, niż [54] pługow i [55] lemieszow o [56] twardą [57] rolą [58] połámać potrzeba. A czemu, młody iako [59] łodyga, barźiey w [60] niecnotę, niż w [61] staturę [62] urość? czemu szkoła mu [63] śmierdźi,

den um was bitten 38 siehe 39 kostbar 40 als 41 von 42 genug, hinlänglich 43 bescheiden 44 die Frömmigkeit 45 geneigt 46 schätzen, achten 47 aber 48 züchtigen 49 strafen 50 jung 51 die Ruthe 52 die Peitsche 53 zerdrümmern, zerschlagen 54 der Pflug 55 die Pflugschaar 56 hart 57 der Acker 58 zerbrechen 59 ein langer Stiel oder Halm, daran Blätter, Beeren, Schoten hängen 60 die Untugend 61 die Statur 62 wachsen 63 stinken 64 die

64 nabożeństwo nie smakuie, 65 kufel i niecnota z oczu patrzy, 66 rogi na głowie od 67 swawoli, iako 68 ciernie abo 69 oset urosły? bo tey posesyi, iako roli z młodu nie 70 sprawowano, i nie karano: 71 pieścíła Pani matka, 72 pobłażał Pan Oćiec, i dla tego na 73 złość i 74 niesławę, syn iak 75 pokrzywa urosł. Gdźie zaś karność i rozga nie 76 prożnuie, tam się w dźiatkach 77 boiaźń Boska, nabożeństwo, 78 przystoyność i skromność 79 wydaie.

LXXVIII. Była raz, iako powiadaią, miedzy wiatrem i słońcem nie mała 1 sporka: 2 czyiaby też 3 moc większa i 4 dźielnieysza była? przyszła rzecz do 5 zakładu i 6 doświadczenia: ktoby z nich 7 prędzey, człowieka 8 odźianego z sukiem 9 zewlokł i 10 odarł, przy tym sława większego

64 die Andacht 65 ein Trinkgeschirr, Bierkanne 66 ein Horn 67 der Muthwille 68 Dorn 69 die Distel, Dornbusch 70 verrichten 71 zärteln 72 scherzen, Narrenspossen angeben 73 die Boßheit 74 Unehre 75 Nessel 76 müßig seyn 77 die Furcht 78 Anständigkeit 79 sich ergeben.

LXXVIII. 1 Der Zank 2 messen 3 Macht 4 tapfer 5 das Pfand, die Wette 6 Erfahrung, die man bereits hat 7 eher 8 bedeckt, gekleidet 9 ausziehen 10 bescheelen,

ſzego [11] męſtwa zoſtawać miała: i tak [12] zmowiwſzy ſię, na iednego [13] podrożnego człowieka naprzod wiatr wſzyſtkę ſwoie moc [14] wichrowatą [15] wywarł, i wſzyſtkiemi [16] ſiłami [17] dąć na niego iak [18] miechami począł: ale [19] im większą wiatr moc ſwoię wywierał, [20] tym ow człowiek barźiey [21] ſzaty ſwoie na ſobie [22] otulał, i [23] zedrzeć ich z ſiebie [24] potężnemu [25] wichrowi nie dał: kiedy wiatr nic [26] zgoła wſzyſtką ſiłą ſwoią nie [27] wſkorał: dobędźie mocy ſwoiey ſłońce, [28] palić i [29] dogrzewać [30] promieniami ſwoiemi człowiekowi owemu pocznie: áż on [31] zapoćiwſzy ſię, [32] haftki i [33] guźiki u ſukien [34] odpina, ſuknie z ſiebie [35] zrzuca, i [36] ochłody iako może ſzuka: i tak ſłońce zakład [37] wygrało, i przy

ſcheelen, aufdecken 11 die Tapferkeit 12 zmowić ſię na kogo, einen heimlichen Anſchlag wider einen abreden, zmowic ſię z kim o co ſich mit jemanden unterreden 13 ein Reiſender 14 Windſtürmiſch 15 heraus werfen 16 die Kraft 17 wehen, blaſen 18 der Sack 19 je 20 deſto 21 die Kleider 22 fügen, zuſammen halten 23 abreißen, niederreißen 24 mächtig 25 der Sturmwind 26 faſt 27 zu Wege bringen 28 brennen 29 vollends warm machen 30 der Strahl 31 ſchwitzig werden 32 das Häuflein 33 der Knopf 34 abknöpfen 35 werfen 36 Abkühlung 37 gewinnen

większey męstwa sławie zostało. Takći się [38] właśnie [39] dźieie, [40] mocnieyszać [41] zawsze Boska miłość bywa, niżeli wszystkie [42] prześladowania i rożnych [43] utrapienia wiátry. Nic to, [44] choć na człowieka [45] nienawistne ięzyki, [46] gniewy i furye ludzkie, iako wichry [47] następuią; mnieysza to, choć ubostwo, [48] nędza abo [49] choroba [50] dokucza: stać przy cnoćie i świątobliwości w takowych okázyách każdy z nas może.

LXXIX. Jeden sławny [1] niesprawiedliwością i [2] tyránstwem [3] woiownik, ktory i wielkim monarchom ćiężki i [4] straszny z woyskiem swoim bywał, przy śmierći tego [5] naywięcey [6] żałował, iż straszným być [7] nieprzyiaćiołom swoim [8] przestawał. Tak sobie o tym [9] myśląc: pokim ia przy zdrowiu i śiłach zostawał, [10] bały się

38 eben, eigentlich 39 geschehen 40 stark 41 immer 42 die Verfolgung 43 die Bekümmerniß 44 wenn gleich 45 feindselig, gehäßig 46 Zorn 47 einem auf der Stelle nachfolgen 48 der Jammer 49 die Krankheit 50 zusetzen, beschwerlich fallen.

LXXIX. 1 Die Ungerechtigkeit 2 die Tyranney 3 ein Soldat 4 fürchterlich 5 am meisten 6 bedauren 7 ein Feind 8 aufhören 9 denken, meinen 10 sich fürchten 11 kaiser-

się mnie [11] Cesarskie i [12] Krolewskie Maiestaty, [13] drzały na [14] imię moie sławne narody: a po śmierći nikt się mnie bać nie będźie, każdy mi [15] grać na [16] gębie może. [17] Więc myśląc długo o tym, iakoby też mogł być ludźiom i po śmierći straszny, taki na to [18] sposob wynalazł. Prosił o to przyiaćioł swoich, aby z niego po śmierći [19] skorę [20] obłupili, i onę [21] wyprawić na párgámin dali, a potym z teyże wyprawioney skory, [22] woienny [23] bęben zrobić [24] roskazali, aby tak [25] przynaymniey, [26] ile kroć rázy w [27] bęben ow do potrzeby [28] uderzono, [29] dźwiękiem skory iego, [30] strachem się i boiaźnią nieprzyiaćiele [31] przerażali.

LXXX. [1] Starożytni u Pogáństwa [2] mędrcy, [3] płakać przy ludzkim [4] narodzeniu, a weselić się przy śmierći [5] nauczali, i rozkázowali, tę tego [6] przyczynę dawali, mowiąc:

11 kaiserlich 12 königlich 13 zittern 14 der Namen 15 spielen 16 das Maul, der Mund 17 sonsten 18 die Art, Weise 19 die Haut 20 abscheelen 21 ausarbeiten 22 zum Krieg gehörig, kriegerisch 23 die Drommel 24 befehlen, lassen 25 zum wenigsten 26 so oft 27 die Drommel 28 schlagen 29 der Klang 30 die Furcht, Schrecken 31 niedergeschlagen, erschrocken seyn.

LXXX. 1 Zu alten Zeiten gelebt 2 ein weiser Mann 3 weinen 4 die Geburt 5 lehren 6 die Ursach 7 die

mowiąc: że człowiek na [7] pracę się, nędzę, i wszelkie utrapienie rodźi, [8] idźie zatym, że początek życia iego, [9] rzewno ma być [10] opłákány. Ze zaś [11] umieraiąc po pracy i utrapieniu ma [12] odpoczynek, słusznie się z tak szczęśliwego [13] dokończenia [14] ćieszyć i weselić trzeba.

LXXXI. Niemasz na świecie takiego nieprzyiaćiela, niemasz takowey [1] potęgi, ktoreyby [2] ćierpliwość nie zwyćiężyła. [3] Doználi tego owi [4] Zakonnicy: ći gdy w pewney potrzebie [5] szli [6] przez iedno pole, z [7] nieostrożności, coś [8] trochę [9] zboża na roli [10] zdeptali, co Pan, czyie zboże było, obaczywszy, [11] łaiać owych Zakonnikow począł, mowiąc: gdybyście [12] wy co dobrego byli w [13] klasztorzeby-ście i [14] celach siedźieli, a ludźiom po polu [15] szkody nie czynili, i więcey ieszcze na nich gadał i [16] szkalował. Co oni słyszą-

słyszą-

7 die Arbeit 8 gehen, folgen 9 bitterlich, beweglich 10 beweint 11 sterben 12 die Ruhe 13 die Vollbringung 14 sich freuen.

LXXXI. 1 Kriegsmacht, Gewalt 2 die Geduld 3 erfahren, erkennen, gewahr werden 4 ein Schriftgelehrter 5 gehen 6 über 7 Unachtsamkeit 8 wenig 9 Korn, Getrayde 10 zertreten 11 schelten 12 ihr 13 Kloster 14 eine Betkammer 15 der Schaden 16 einen

sehr

słyszęc, [17] hasło sobie po [18] cichu dáli, żeby nic zgoła na owe [19] uszczypki i [20] kalumnie nie odpowiádáli; co widząc ow gniewem [21] zapalony człowiek, ieszcze [22] bliżey [23] ku zakonnikom [24] przystąpił, [25] kiwać im [26] pięścią koło gęby i [27] lżyć ich, ieszcze gorszemi słowy począł. Co oni nie tylko wszystko [28] cierpliwie [29] znieśli, ale i [30] owszem, do wszystkiego co im [31] zárzućił, z [32] pokory się [33] przyznawali: zkąd tak ową cierpliwością zagniewanego człowieka [34] odmienili, że [35] záwstydźiwszy się [36] niezbożności swoiey, nisko im do nog [37] przepraszaiąc upadł, i [38] wstać żadną miarą nie chćiał, áż go do tegoż [39] zakonu, ktorego sami byli, na długie [40] prośby i [41] żądze, [42] przyiąć musieli.

LXXXII.

sehr schelten, ausmachen 17 ein Losungswort 18 still 19 ein Stichelwort, Rede 20 eine Verschmähung, Lästerung 21 entbrandt 22 näher 23 gegen 24 antreten 25 winken 26 die Faust 27 einen schmähen, schimpfen 28 geduldig 29 ertragen 30 ja freylich, allerdings 31 vorwerfen 32 die Demuth 33 gestehen 34 verändern 35 schamroth werden 36 die Gottlosigkeit 37 um Verzeihung bitten 38 aufstehen 39 das Gesetz 40 die Bitte 41 das Verlangen 42 annehmen.

LXXXII. Maią ten od natury [1] przymiot, i ſame [2] nierozumne [3] zwierzęta, że łaſkę i dobrodźieyſtwo ſobie pokazane, [4] życzliwością i [5] uſługą [6] nagradzać i [7] dobroczynność ludzką ſobie oświadczoną, wdźięcznością oddawać [8] zwykły. Napiſał Elianus o [9] orle [10] powieść takową: [11] Wąż, powiada, wielki z orłem się raz nad zrzodłem biedzący, woiował, i gdy iuż [12] pokonawſzy orła, około [13] ſzyie mocno mu się [14] okręćił, i za [15] gárdło trzymał: człowiek po wodę idąc, gdy tę [16] bitwę obaczył, orła od węża [17] wybawił, wąż zatym [18] zaiadły, bliſkie zrzodło iadem ſwoim [19] zarażił: o czym ow człowiek nie wiedząc, gdy wody ze zrzodła nábrał, i [20] towárzyſzow ſwoich, przy [21] robocie, tąż wodą częſtował [22] upragnionych, pili [23] koleią wſzyſcy: na oſtatek kiedy się teyże wody, ow co po nią chodźił,

LXXXII. 1 Ein zufällig Ding, die Neigung 2 unvernünftig 3 ein Thier 4 die Gunſt 5 der Dienſt, Aufwartung 6 vergelten 7 die Gutthätigkeit 8 gewohnt ſeyn 9 der Adler 10 eine Erzählung 11 die Schlange 12 übern Haufen werfen, erlegen 13 der Hals 14 umdrehen 15 der Schlund, Kropf 16 die Schlacht 17 erlöſen, befreyen 18 zornig 19 anſtecken, vergiften 20 ein Geſell, Mitarbeiter 21 die Arbeit 22 durſtig 23 nach der

chodźił, napić chćiał, orzeł, ktorego od węża wybawił, [24] pędem wielkim z gory [25] przypadszy, [26] flatek mu z wodą, z rąk mocno [27] wytrąćił, czemu kiedy się on dźiwuie, obaczy że owi wszyscy, ktorzy owę wodę pili, [28] biednąć i umierać poczęli, [29] uznał: że owa woda, [30] iadem wężowym zarażona była.

LXXXIII. Zniskąd więcey sławy, ludzka kondycya nasza mieć nie może, iako z cnoty i prawdźiwey [1] świątobliwości. Zacne i wysokie urodzenie, wielkie bogactwa, i [2] iaśnie [3] oświecone godności, nie pewne to, i prętko [4] wysychaiące sławy ludzkiey zrzodła. Zacne naprzod urodzenia, [5] ladaiakie [6] postępki [7] szpecą i [8] hańbią. Bogactwa odmiennego szczęścia [9] niestatek prętko [10] odbiera, śmierć gwałtem [11] wydźiera: iaśnie oświecone i naiaśnieysze godności, [12] zazdrość ludzka [13] gaśi,

der Reihe 24 vollen Sprungs 25 zufallen 26 das Gefäß 27 ausschlagen 28 Weh schreyen, sich plagen 29 erkennen 30 Zorn, Gift.

LXXXIII. 1 Die Heiligkeit 2 hell 3 erleuchtet 4 austrocknend 5 erst für einer, der nicht weit her ist, liederlich 6 das Verfahren 7 beflecken, verunreinigen 8 schänden 9 die Unbeständigkeit 10 abnehmen 11 aus den Händen drehen, reißen 12 die Mißgunst 13 löschen

[13] gaśi, a [14] oſtatek [15] proch [16] śmiertelny [17] zaſypuie. Jako o tym i Poeta świadczy. Nie z godności i bogactw, ani z urodzenia, ale z cnoty trzeba ſzukać [18] zalecenia: ktorey to cnoty i świątobliwości i nayczętſzym i [19] naypewnieyſzym [20] śrzodkiem, [21] ſzczodrobliwość bywa: tak dalece, iż gdźie ſię kolwiek [22] hoyność znayduie, tam o cnotę i świątobliwość nie trudno.

LXXXIV. Tak Krol Perykles [1] wiernego przyiaćiela ſwego Mnemona, [2] niewymownie [3] uczćił, że prawa i [4] tytułu Oycowſkiego, do ſyna ſwego [5] uſtąpił, i mu go [6] zwierzył, co było wielkiey [7] łaſkawości znakiem: iako przypomina hyſtorya. Wſpominaią o Krolu Perykles nazwanym, ſławne ſtarożytnością [8] dźieie, powieść takową: miał krol [9] pomieniony, iednego tylko ſyna, o ktorym żaden z Panow

13 löſchen 14 das Letzte, was noch überblieben iſt 15 Pulver, Staub 16 ſterblich 17 zuſchütten 18 Anpreiſung, Recommendirung 19 gewiß 20 das Mittel 21 die Freygebigkeit 22 der Ueberfluß.

LXXXIV. 1 Getreu 2 unausſprechlich 3 Ehre erweiſen, ehren 4 der Titel 5 abtreten 6 anvertrauen, 7 die Gnade 8 die Geſchichte 9 gedacht, erwehnt 10 der

Panow i [10] poddanych iego nie wiedźiał: iednemu się tylko przyiaćielowi swemu Memnon nazwanemu, tego [11] sekretu zwierzył. A nad to, dał mu owego synaczka swego, aby się o iego [12] wychowanie Oycowskim afektem [13] pilno, i [14] uśilnie [15] starał. Kiedy syn krolewski w lata i piękne [16] obyczaie podrastał, prosił i pilno [17] nalegał na krola Memnon, aby syna swoiego dłużey w owym [18] zataieniu nie trzymaiąc, [19] oznaymić go, i pokazać wszystkim poddanym swoim zechćiał, aby się z potomka krolewskiego wszyscy ćieszyli i [20] przyszłego na Państwo [21] dźiedźica i [22] Następcę, sobie winszowali. [23] Atoli iednak oznaymić syna swoiego Krol, od roku do roku [24] odwłoczył: áż kiedy on wierny, i życzliwy krolewski poddany Memnon, ktory się o wychowanie [25] krolewica, iako Oćiec starał, dni [26] śmiertelności swoiey, niespodźianie [27] skończył:

10 der Unterthan 11 ein Geheimniß 12 die Erziehung 13 fleißig 14 hefftig 15 sorgen 16 die Sitten 17 anhalten 18 die Verheelung 19 bekannt machen 20 künftig 21 ein Erbe 22 der Nachfolger, Succeſſor 23 nichts deſtoweniger 24 verzögern, aufſchieben 25 ein junger Prinz 26 der Tod, das Abſterben

[27] skończył: dopiero krol [28] daley nie odwłocząc, syna swoiego [29] ogłosił i wszystkim oznaymił. Więc kiedy się go wierni i życzliwi poddani o to pilnie i [30] pokornie pytali: [31] czemu tak długo [32] iedynego Syna, i dziedźica swego w długim zataieniu [33] chował? nie chcąc go, na wielką całego kroleſtwa pociechę oznáymić. Tak Krol na to [34] skromnie odpowiedział: czyniłem to powiada, dla wiernego sługi i przyiaćiela moiego Memnona, aby się był z Syna moiego iako oćiec, za takiego od wszystkich [35] miany, iako naydłużey ćieszył. Nie trzeba mi się było do syna moiego [36] odzywać, bom był dobremu i wiernemu Memnonowi, tytułu i [37] prawa Oycowskiego do Syna mego cale ustąpił: ktorego, że iuż z świátá tego śmierć [38] zabrała, [39] przyznaćiem się [40] dopiero do Syna moiego musiał.

LXXXV.

28 weiter 29 kund, lautbar machen 30 demüthig unterthänig 31 warum 32 der einzige 33 halten 34 beſcheiden 35 gehalten 36 ſich melden 37 das Recht 38 wegnehmen 39 geſtehen, zu erkennen geben 40 jetzund, allererſt.

LXXXV. Sławny ow w Rzymſkim Państwie Lizander, chcąc aby matka iego, Narakleota ſłuſzne [1] wyſtawienie od uczonych [2] dowćipow miała: zwoławſzy niemałą ludźi [3] uczonych [4] gromadę, [5] oſobliwą [6] nagrodę [7] przyobiecał: ktoby dowćipnym [8] malowaniem matki iego [9] pochwałę [10] wyraźił. Rożni zatym rożnie, ieden ſię nad drugiego [11] przeſadzaiąc, i dowćipy [12] dyſtyluiąc, [13] ſymbola na pochwałę tak zacney matrony wynaydowali. Pragnienie chwały, [14] nadźieia nagrody, wſzyſtkim dowćipy i rozumy złotą [15] oſełką [16] oſtrzyła. Jedni zacne i wyſokie urodzenie, drudzy obyczaie i poſtępki [17] poważne, inſi inſze cnoty, rozmaićie [18] wychwalali, i rożnemi [19] podobieńſtwy wyrażali. Trudno było [20] rozſądźić, kto lepiey i dowćipniey, zacną ową matronę chwalił: áż na oſtatek ſławny

LXXXV. 1 Die Ausſetzung, Aufrichtung 2 die natürliche Art, Witz 3 gelehrt 4 ein Haufen 5 beſonders 6 die Vergeltung 7 verſprechen 8 das Mahlen 9 eine Lobeserhebung 10 ausdrücken, abſchildern 11 ſich hervorthun 12 erheben 13 ein Kennzeichen 14 die Hofnung 15 ein Wetzſtein 16 ſchärfen 17 anſehnlich 18 loben, rühmen, erheben. 19 Aehnlichkeit 20 entſcheiden, Urtheil

dowćipem i [21] wymową Niceratus ſtanął z [22] tarczą, na ktorey ſłońce [23] wſchodzące wymalowane było, z takim [24] napiſem: Tym, powiada, ta zacna Pani wſzyſtkie godności i pochwały naſze [25] przechodźi, że ćiebie tak zacnego i dobru poſpolitemu dźiwnie [26] pożytecznego człowieka Páńſtwu Rzymſkiemu, iako ſłońce, [27] wydała. Co gdy wſzyſcy obaczyli, i czytali, dowćipny [28] wynalazek chwalili i nad inſze [29] przekładali.

LXXXVI. [1] Z głupim źle [2] żartować. [3] Biſkup ieden będąc podagrą barzo [4] udręczony, zwykł był [5] częſtokroć przed wielkim [6] bolem te ſłowa mowić: [7] Prze Bog, [8] dobiy kto, [9] odpuſzczę. Trafiło ſię, iż [10] leżąc w teyże chorobie, nie był nikt inſzy przy nim, ieno [11] Tatarzyn Kamarady, ſługa iego: ten [12] pomniąc, co więc Pan mowił, [13] ofiarował mu ſię z poſługą

Urtheil ſprechen 21 Ausrede 22 ein Schild 23 aufgehend 24 die Aufſchrift 25 übertreffen 26 nützlich 27 ans Tageslicht bringen 28 die Erfindung 29 Dolmetſchen, vorziehen, przekładać co nad co etwas höher achten.

LXXXVI. 1 Ein Thor 2 ſcherzen 3 ein Biſchoff 4 geplagt 5 ſehr oft 6 der Schmerz 7 um Gottes Willen 8 zu Tode machen, erſchlagen 9 vergeben 10 liegen 11 ein Tartar 12 denken 13 opfern 14 ein

posługą swą: Panie, powiada, day ty mnie [14] bachmata, a każ mnie [15] wolno do [16] hordy [17] przepuścić, a ia ciebie [18] zarężę, iako prosisz. Biskup obaczył się, że z tym źle żartować: Dobrze, powiada, kamarady: ale każ [19] tu komu pierwey do mnie, że mu roskażę, aby cię po mey śmierći dobrze [20] odprawiono, i wolno puszczono. Wyszedł Tatarzyn, i zawołał [21] kilku sług do Pana. Pan [22] uyrzawszy sługi, dopiero z onego [23] przestrachu [24] otrzeźwiał, i kazał Tatarzyna do [25] wieże wsadźić, a sam potym był [26] ostrożnieyszy.

LXXXVII. [1] Polak ieden iechawszy na [2] naukę do [3] Włoch, nie był [4] tam ieno przez lato, a na źimę przyiechał zaś do domu: kiedy go Oćiec pytał, czemu tak [5] rychło przyiachał? powiedźiał, że mię tam przez wszytko lato [6] trawą [7] karmio-

 no,

14 ein Zelter, Zeltroß 15 frey 16 eine Versammlung, Haufen Volks 17 durchlassen 18 einem zu Tode machen 19 hier 20 abfertigen 21 etliche 22 erblicken 23 die Erschröckniß 24 nüchtern werden, zu sich selbst wieder kommen 25 der Thurm 26 vorsichtig.

LXXXVII. 1 Ein Pohle 2 die Lehre 3 Italien 4 da, daselbst 5 eilig, geschwind, zeitig 6 das Gras 7 füttern, 8 sich

no, tak żem się [8] bał, żeby mi źimie [9] śiana nie dawano: daiąc znać, że mu się [10] ſałata Włoſka nie [11] podobała.

LXXXVIII. Kościołow Rzym ſtary miał [1] czteryſta dwadźieśćia cztery, ktore rozmáićie murowane, i [2] bogato [3] prawie [4] ozdobione były. Kościoł [5] Jowiſzow, dwieśćie [6] ſtop [7] ſzeroki, tyleż [8] wzwyż był, ośm ſet w około miał. Trzy w tym kościele były [9] kaplice, Jowiſzowa we [10] śrzodku, a po oboiey iego ſtronie, Junony i Minerwy [11] Bogin, z ich [12] Bałwanami. Z tę ſtronę ku rynkowi Rzymſkiemu, trzema [13] rzędami [14] filary [15] marmurowe ſzły w nim około, z drugich tylko dwiema. Dachowka była [16] mośiądzowa, [17] ſtrop mośiądzowy, [18] wrota też takie i [19] drzwi, a wſzyſtko [20] złoćiſto, na co, to ieſt na pozłotę, wyſzło śiedm Milionow, bo niektore drzwi

8 ſich fürchten 9 das Heu 10 Sallat 11 gefallen.

LXXXVIII. 1 Vierhundert 2 reich 3 recht 4 geſchmücket 5 Jupiter 6 Fuß 7 breit 8 in die Höhe 9 eine Capelle 10 die Mitte 11 eine Göttinn 12 ein Abgott, Götze 13 eine Reihe 14 ein Pfeiler 15 von Marmer 16 von Meſſing 17 die Decke 18 die Thor-Flügel 19 die Thüre 20 vergüldet 21 Blech

drzwi miąższemi [21] blachami złotymi [22] obite były, ktore Styliko kazał [23] odedrzeć. Były w nim [24] obrazy słupowe ze złota i śrebra, [25] naczynia złote, śrebrne, kryształowe [26] nieoszacowane, konie [27] poczworne ze złota [28] lane. Pompeiusz wielki ofiarował do niego sześć [29] tac z kamienia Smaragdu, kleynot [30] szacunku [31] niepodobnego. Tenże gdy ku Jeruzalem [32] ciągnął z woyskiem, [33] dary z rozmaitych Państw w Damaszku będąc wziął, a [34] mianowicie z Jeruzalem [35] maćicę winną z [36] szczerego złota, ktora pięć set talentow [37] ważyłá. Była naprzod z szczerego złota [38] kwadratowa gora, po niey [39] drzewka z [40] owocem [41] rozmaitym, więc [42] Lwi, [43] Jelenie &c. wszystko to od złota, co winna [44] przerzeczona maćica [45] okrywała. Auguſt Cesarz [46] darował do teyże kaplice sześnaście

21 Blech 22 beschlagen 23 abreiſſen 24 eine Bildsäule 25 ein Gefäß 26 unschätzbar 27 vier an einander 28 gegoſſen 29 Boutelle 30 die Schatzung 31 unmöglich 32 ziehen 33 ein Geſchenk 34 nehmlich 35 der Weinſtock 36 lauter 37 wägen 38 viereckig 39 ein kleiner Baum 40 die Frucht 41 verſchieden 42 ein Löwe 43 ein Hirſch 44 oben erwehnt 45 bedecken 46 ſchenken 47 Pfund

ſnaśćie tyśięcy [47] funtow złota, kleynotow, to ieſt kamieni ſamych, za ſto dwadźieśćia pięć tyśięcy talerow. Ale nie dźiw temu. Bo Pany świátá będąc, mieli, a [48] nabożeńſtwa wzbyt [49] przeſtrzegali.

LXXXIX. Przyſzło i do tego Pogáńſtwu, że ſobie [1] wymyślili Boga [2] śmieſzka, i kośćioł mu zmurowali. Przy [3] ofierze [4] powinni byli [5] śmiać śię i rozmowy [6] żartowne ſobie powiadać. Miedzy dwiema gorami, Palatynem i Kapitolinem, zmurował był ieſzcze Romulus Kośćioł Bogini Weſty, kędy iey [7] Mniſzki Panny, [8] ognia [9] wiecznego [10] ſtrzegli, aby nigdy nie [11] zgaſł, drew [12] przykładaiąc. Mieli też Febrę za Boginią, i ſtawiali iey kośćioły, a ofiarowali te [13] lekarſtwa, ktore na febrę ludźiom [14] pomagaią.

XC. Pię-

47 Pfund 48 die Andacht 49 in Acht nehmen.

LXXXIX. 1 Erdenken, erſinnen 2 ein Gott der Thorheiten, Poſſen 3 das Opfer 4 ſchuldig 5 lachen 6 ſcherzhaft 7 eine Nonne 8 das Feuer 9 immerwährend 10 beobachten, in Acht nehmen 11 auslöſchen 12 zulegen 13 die Arzeney 14 helfen.

XC. 1 Die

XC. Piękność i [1] Ozdoby, te się z rozmaitych rzeczy w Rzymie [2] pokazowały. Cokolwiek Azya, Grecya, świat wszystek [3] rzemieślnikow [4] przednich i [5] wymyślnych miał, tu ich do tego miasta brano, sami też drudzy przyieżdżali, czego i natura [6] nie dopuszczała, o to się swoią nauką, aby byli pokazali, [7] kuśili, widząc, że u Rzymian iest co wziąć, na ktore świat [8] orał i [9] młoczył, za ktore się [10] bił. Atoli się chwalił Cesarz August, iako wspomina Swetoniusz Hystoryk: Zostawiono mi, powiada Rzym [11] ceglany, zostawuię ia marmurowy. Kasyodor pisze tak: miał świat za dźiw ieden, siedm one [12] budowania. Bogini Dyany kościoł w Efeźie; Mauzola Krola, [13] Grob z [14] spiże [15] ulany; bałwan w [16] Rodźie Boga słońca; Bałwan Jowisza Olimpiyskiego; [17] Pałac Cyrusa Krola Medskiego; Babilońskie mury, ktore Semiramida

 zmuro-

XC. 1 Die Zierlichkeit 2 weisen, zeigen lassen 3 ein Handwerker 4 vorzüglich 5 der leicht was erdenken kann 6 nicht zulassen 7 versuchen, sich bemühen 8 pflügen 9 dreschen 10 sich schlagen 11 von Ziegeln 12 ein Gebäude 13 das Begräbniß, Sarg 14 von Erz, Messing 15 gegossen 16 die Insel Rhodus 17 ein

zmurowała, krolowa Assyryiska, wysokie stop dwieście, szerokie pięćdźieśiąt, [18] robiło około nich trzy kroć sto tyśięcy ludźi; Piramidy Egiptskie. Ale te rzeczy były w onym [19] wieku [20] prostym, kiedy rzecz każda [21] chędoga za dźiw się zdała, gdy się [22] iawiła, teraz Rzym słusznie ma być nazwan [23] Cud. Gdy, mowi Amian, pierwszy raz do Rzymu wieżdżał po zwyćięstwie Konstantyn wielki, zgoła się [24] zdumiewał, na takie ozdoby patrząc. Znaydźiesz w Rzymie [25] Dwory, [26] by miasta zmurowane, Domy by kośćioły [27] ubrane. Miały domy słupy [28] wewnątrz, ktore w [29] dalekich barzo [30] krainach drogo kupowano, [31] nakładem i [32] kosztem ieszcze większym do Rzymu [33] wożono. [34] Ściany tych domow marmurem subtelnie okrywano, pod czas marmur w sztuki [35] rzezano i w ścianach pewnym [36] flory-

17 ein Pallast 18 arbeiten 19 eine Zeit von 100 Jahren 20 gerade, schlecht 21 hübsch, schön 22 sich offenbaren 23 das Wunderwerk 24 stutzig werden 25 der Hof 26 wie 27 geputzt 28 inwendig 29 weit entlegen 30 die Gegend 31 Unkosten, 32 Aufwand, Unkosten 33 führen 34 die Wand 35 schneiden, schnitzen

36 floryzowaniem 37 sadzono. Stropy zaśię z 38 tablic abo 39 słoniowych abo mośiądzowych, złociśtych bywały, abo ie złotymi blachami 40 okryto; w samym śtropie 41 rozsadzone kamienie drogie 42 tkwiały, i owszem i ściany niektorych Rzymian i słupy, złotem były obite. Przed domem Nerona Cesarza w 43 przyśionku słupowy obraz człowieczy na sto dwadźieścia stop wysoki z 44 spiże lany stał, tamże od niego 45 wzdłuż szedł 46 krużganek na 47 milę, marmurowe słupy trzema rzędami maiąc, około ieźioro lało, rozmaite pałace, by iakie miasta były, 48 nuż 49 wśi, role, 50 winnice, 51 łąki, lasy wszelakiego zwierza i 52 bydła 53 pełne; insze zaś strony, 54 zwłaszcza do iego 55 mieszkania 56 przynależące, złotem okryte, kamieńmi drogiemi i maćicami perłowymi sadzone były,

schnitzen 36 blümigt gemahlt 37 setzen 38 ein Bret 39 von Helfenbein 40 decken 41 von einander gesetzt 42 stecken 43 das Vorhaus 44 von Erz, Metall, Messing 45 in die Länge 46 ein Spatziergang 47 eine Meile 48 Ey! wohlan 49 ein Dorf 50 ein Weinberg 51 die Wiese 52 das Vieh 53 voll 54 nämlich 55 die Wohnung 56 gehörig 57 zum

były, [57] w iadalnych [58] gmachach ſtropy, tablicami ſłoniowymi abo złotymi położone [59] świeciły ſię, ktore ſię [60] zmykały, a zatym na goſćie, to [61] kwiećie padało, to pod czas drogie wodki i [62] zapachy [63] kſztaltem [64] deſzcza, by z [65] rzeſzota, z onego nowo namknionego ſtropu [66] ćiekły. [67] Naprzednieyſzy gmach [68] bankietowy, był [69] okrągły i [70] obracał ſię we dnię i w nocy, od [71] wſchodu ſłońca do [72] zachodu idąc: na kſztalt [73] Okręgow Niebieſkich.

XCI. Rzymianie w Pałacach ſwoich rozmaite iadalne gmachy miewali, i *Triclinia*, dla trzech [1] łożek, ktore około ſtołu [2] kładli, nazywali. Jadali o godźinie [3] dźiewiątey na dźień. [4] Zwierzchne ſzaty [5] zdeymowali, inſze [6] ſtołowe brali. [7] Legali tylko po trzech na iednym łożku. [8] Skoro tedy tak i goſćie legli i goſpodarz,

57 zum Speiſen gehörig 58 das Gemach, Haus 59 leuchten 60 wegrücken 61 die Blume 62 ein angenehmer Geruch 63 nach Art 64 der Regent 65 das Sieb 66 tröpfen 67 der vornehmſte 68 zur Gaſterey gehörig 69 rund 70 wenden 71 der Aufgang 72 der Niedergang 73 die Axe am Himmel.

XCI. 1 Ein Bett 2 legen 3 der neundte 4 der oberſte 5 abrechnen 6 zu Tiſch gehörig 7 liegen 8 ſobald 9 der

darz, przychodźił do niego [9]Kuchmiſtrz i dawał mu [10] regeſtr wſzyſtkich [11] noſzenia i [12]potraw. Więc iż [13] obiad abo [14] wieczerza na trzy częśći się [15] dźieliła, tedy na pierwſzey dawano [16] iayca, ſałatę, oliwki, [17] náć od [18] czoſnku i tym inſze rzeczy rozmaite podobne, ktore [19] tylko apetyt czyniły. Potym się [20] umywali i noſzono potrawy [21] roſkoſzne, zbyt drogie, a prowadzono ie z Muzyką wielką i ſpiewaniem, w [22] wieńcach, zwłaſzcza gdy był znaczny iaki bankiet. Trzećia część obiadu abo wieczerze była, gdy frukty, cukry dawano, w czym bez wſzelkiey [23] wątpliwośći [24] wymyſłow i [25] przyſmakow, nie tylko domowych, ale i [26] zamorſkich [27] cudzoźiemſkich, nie [28] zaniechano. Co się [29] dotycze [30] pićia, záraz na pierwſzym [31] pragnieniu, wino z [32] miodem [33] mieſzali i pili, Potym iakie

9 der Küchenmeiſter 10 das Regiſter 11 das Auftragen 12 die Speiſe 13 das Mittagseſſen 14 die Abendmahlzeit 15 theilen 16 ein Ey 17 das Kräutlicht 18 der Knoblauch 19 nur 20 waſchen 21 zärtlich, wollüſtig 22 ein Kranz 23 ein Zweifel 24 das Ausſinnen, Erdenken 25 das Zuckerbrod, Leckerbißlein Confect, Vorſchmack 26 hinter Meer gelegen 27 aus fremden Lande 28 unterlaſſen 29 anlangend 30 das Trinken 31 der Durſt 32 Meth 33 miſchen 34 warm

iakie kto chćiał, bądź z wodą [34] ćiepłą ſobie zmieſzawſzy, co [35] niemal zawſze czynili, bądź też i ſamo przez ſię wino pił. [36] Miara była, [37] ile przy towarzyſkiey a przyiaćielſkiey wieczerzy, gdyż przy bankietach miary nie chowano. Cyatow dźieśięć, to ieſt [38] kubkow pewnych tak nazwanych dźieśięć każdy na ſwą [39] oſobę wypił. Piiąc wſpominali rozmaite ſwoie [40] przyiaćioły, zaczym [41] przez ich zdrowie [42] godźiło ſię [43] iedenaſty Cyat wypić. Gdy ieden do drugiego pił, od Bogow ſwych [44] zdrowia i ſzczęśćia ſobie [45] ſpolnie winſzowali, niemal tymże ſpoſobem, iako i teraz u wſzyſtkich [46] Narodow ieſt [47] zwyczay.

XCII. Rozmaite mieli [1] igrzyſka Rzymianie, [2] one ktore Heliogabal Ceſarz ſprawował, w każdym [3] wieku [4] podźiwienia godne, nie tak dla [5] nakładu, ktory był prawie [6] zbytni, iako dla [7] nieprzyſtoynego [8] ſza-

34 warm 35 faſt 36 das Maaß 37 ſo viel 38 ein Becher 39 die Perſon 40 ein Freund 41 durch, auf 42 werth ſeyn, 43 der eilfte 44 die Geſundheit 45 gemeinſchaftlich 46 ein Geſchlecht, Volk 47 ein Gebrauch, Gewohnheit.

XCII. 1 Ein Spiel 2 jener 3 eine Zeit von hundert Jahren 4 Bewunderung 5 Unkoſten 6 überflüßig 7 unanſtändig

[8] szaleństwa. Były [9] kopane i brane [10] łożyska w Rzymie dla wod, kędy [11] statki rozmaite chodziły, a [12] młodź [13] ćwiczenie doma swe miała, [14] iakoby się każdy [15] po tym na własnym morzu z nieprzyiaćielem [16] potykać umiał. Bywały zaś igrzyska, na ktore się patrzáli Rzymianie, gdy [17] szermierze o sztukę z sobą szli, abo na śmierć [18] zdani, o zdrowie się bili, abo też [19] chćiwi do sławy, [20] męstwo swe pokazowali. Więc i zwierz rozmaity abo [21] łowiono, abo spuszczano przed wszystkiemi, iako in *Amphiteatro Coloſſeo*, kędy pięć tyśięcy rozmaitego zwierza z [22] lochow abo z [23] ziemnych [24] piwnic [25] wypuszczano, całe sto dni, przez ktore Igrzyska [26] trwały, lwy, [27] niedźwiedźie, [28] lámpárty, [29] ryśie, [30] słonie. Czyniono też komedye i rożne igrzyska [31] inne, na ktorych dźiwne [32] upominki takim sposobem

anständig 8 die Dollheit, Raserey 9 gegraben 10 das Lager 11 ein Gefäß 12 die Jugend 13 die Uebung 14 gleichsam, ungefähr 15 nach 16 zusammen stoßen, begegnen, eine Schlacht liefern 17 ein Fechter 18 verurtheilt 19 begierig 20 die Tapferkeit 21 fangen, Wild jagen 22 die Höhle, Gefängniß 23 irrdisch 24 ein Keller 25 herauslassen 26 dauren, wehren 27 ein Bär 28 ein Leopard, 29 das Panterthier 30 ein Elephant 31 anderer 32 das Andenken

sobem miedzy pospolstwo [33] miotano. Na [34] deszczułkach [35] maluchnych, wśi, pieniądze, kamienie drogie, konie, szaty mianowano, [36] okrutną wielkość tychże deszczułek miedzy [37] pospolstwo rzucano, kto co [38] uchwycił, do starszych sług, [39] sprawę onego Igrzyska poniosł, [40] ukazał, a co było na deszczułce napisano, bez wszelkiey [41] odwłoki, bez wszelkiey [42] trudności abo [43] zamarszczenia [44] tudzież wziął.

XCIII. Szczęśliwy każdy, ktory stara się [1] wszelakim sposobem, dobrze czasu [2] zażywać, a czasu barzo [3] drogiego, na [4] marności i [5] zbytki [6] szkodliwe nie obraca. Jeden Poetá [7] wprowadził na teatrum słońce, na wysokim i [8] wspaniałym [9] woźie, ktore ciągnęli dwanaście Bogin

denken 33 mengen, mischen 34 ein Täfelein 35 sehr klein 36 grausam 37 das gemeine Volk 38 erhaschen 39 der Rechtshandel 40 zeigen 41 Verzug 42 die Schwierigkeit 43 ein sauer Gesicht, Unfreundlichkeit 44 wie auch, hart dabey.

XCIII. 1 Mancherley 2 gebrauchen, genüßen 3 theuer 4 die Eitelkeit 5 Pracht, Ueberfluß 6 schädlich 7 hinein führen 8 prächtig, herrlich, trefflich 9 ein Wagen 10 ge-

Bogin pięknie [10] przybranych, z [11] skrzydłami i z [12] strzałami, na znak [13] prętkości swoiey, [14] ozdobionych: [15] acz w tym rożność miały, że nie rownego wzrostu, ale iedne wysokie, drugie niższe i drugie ieszcze niższe były. Czemu [16] zaszedszy im w oczy Merkuryusz, dziwował się i pytał: coby [17] zacz były, i dla czego tak rożnego wzrostu? [18] Odpowiedziały, iesteśmy godziny, ktorę [19] ciągniemy czás. I rzekły one [20] naymnieyszego wzrostu; My iesteśmy godziny [21] Modlitwy i nabożeństwa na służbie Bożey. [22] Srzednie: My iesteśmy godziny [23] spraw [24] potocznych. Owe zaś nawiększe, rzekły: My iesteśmy godziny [25] spania, [26] iedzenia, [27] grania, [28] żartow i wszelakiey dobrey myśli. [29] Zaprawdę subtelnie [30] wyraził ten Autor, żywot ludzi [31] światowych, ktorzy [32] zapominaią

10 gezieret, geputzt 11 ein Flügel 12 ein Pfeil 13 die Schnelligkeit 14 geschmücket 15 aber, obwohl 16 entgegen kommen, gehen 17 werth mam co zacz ich halte es sehr werth, co zacz, was ists für einer 18 antworten 19 ziehen 20 klein 21 das Gebeth 22 mittlere 23 eine Sache 24 das man wälzen kann 25 das Schlafen 26 das Essen 27 das Spielen 28 ein Scherz 29 fürwahr 30 abschildern, ausdrücken 31 deutlich 32 vergessen

pominaią słow Pawła świętego: [33] Poki czas mamy, dobrze czyńmy.

XCIV. [1] Niecnotliwe [2] upominki i światowe respekty, nic iednego sędziego przywiodą do [3] zaprzenia się sprawiedliwości. Pokazał się [4] mężnym ieden zacny Deputat Trybunalski, ktorego gdy proszono, żeby iedney sprawie niesłuszney [5] faworyzował, i konia mu dla tego darować chciano: odpowiedział [6] czeladnikowi, ktory mu onego konia [7] oddawał: Panie bracie, ieżeli Pan wasz chce iść do [8] piekła, ia [9] za nim na tym koniu nie [10] poiadę. Day Panie Boże, aby takich wiele było sędziow! Szczęśliwy każdy mogąc się w każdey sprawie, przyiacielskim sposobem, [11] poiednać, nie [12] udaiąc się do sądow. Tak uczynił ieden cnotliwy człowiek; ten z [13] razu nie mogąc się [14] zgodzić około [15] działu z [16] pokrewnym swoim, u Asesorow

gessen 33 so lange, als.

XCIV. 1 Untugendhaft 2 ein Pfand, Handgeld 3 das Leugnen 4 männlich 5 günstig seyn 6 das Gesinde 7 abgeben 8 die Hölle 9 hinter, nach 10 fahren, reiten 11 einig werden 12 vorgeben, udaię pięknie ich lobe, udaię w słabo ich verkleinere 13 zuerst, anfänglich 14 vertragen, vereinigen 15 ein Theil, die Theilung 16 ein Anverwandter, Blutsfreund

Aſeſorow i Prokuratorow; iednak prędko ſię poſtrzegł, i poſzedſzy prywatnie do onego pokrewnego, rzecze: Zaprawdę nie [17] przyſtoi, żeby tych, ktorych natura [18] złączyła, [19] marne pieniądze miały [20] rozłączyć. Do tego co wiedźieć, kiedyby ſię ta ſprawa zkończyła: gdyż [21] Praw iako i [22] woyny rożne bywaią końce, nie barzo o wielką ſumę pieniędzy miedzy ſobą [23] wadźiemy ſię, pewnie tey [24] połowica wynidźie na prawo; potrzeba nie iednemu [25] ſmarować ręce, muſi ſię [26] kłaniać, dawać, z wielkim [27] omieſzkaniem w [28] goſpodarſtwie naſzym: a co nawiękſza, o! iakie wielkie [29] kłopoty, [30] roſtargnienia [31] na myśli, i podczas [32] zawiedźienie [33] ſumnienia bywaią, poki ſię ſprawa nie ſkończy: i częſto więcey ſzkody [34] prawuiąc ſię bywa, aniżeli pożytku. A [35] przeto lepiey ſię nam zgo-

 dźić,

freund 17 es geziemet ſich, ſtehet wohl 18 verbinden 19 liederlich, eitel 20 trennen, von einander ſcheiden 21 das Recht, 22 der Krieg 23 ſtreiten 24 die Helfte 25 ſchmieren 26 neigen 27 die Verſäumung 28 die Wirthſchaft 29 der Kummer, Sorge, Beſchwerniß 30 Zerreiſſung, Verwirrung 31 die Entſchlüßung 32 die Verſuchung, Verführung 33 das Gewiſſen 34 einen Rechtshandel führen 35 denn noch

dźić, niźli tych [36] drapieżnikow bogaćić: [37] uſtąpmy ſobie po połowicy, a [38] w przyiaźni z ſobą [39] mieſzkaymy. A ieżeli mi nie chceſz cokolwiek dáć, ia to wſzytko na twoię wolą i [40] zdanie puſzczam: bo wolę, że te pieniądze przy pokrewnym i przyiaćielu zoſtaną, a niżeliby śię miały doſtać Sędźiom i Prokuratorom. Będę i to miał za oſobliwą [41] poćiechę, gdy śię nie damy ludźiom na [42] pośmiech, [43] wadząc śię z ſobą; gdy i miedzy ſobą przyiaźń życzliwą [44] zachowamy, i od kłopotow [45] prawnych [46] wolnemi zoſtaniemy. [47] Poruſzyło to barzo [48] adwerſarza, widząc że prawdę mowi, i wſzyſtkiego mu dobrego iako wierny przyiaćiel życzy, zaraz śię pogodźili; [49] acz to nie w ſmak było ſędźiemu i inſzym, ktorzy [50] ſpodźiewali śię od nich wielkiego pożytku.

XCV.

noch 36 der Räuber 37 abweichen 38 die Freundſchaft 39 wohnen 40 das Gutachten 41 das Vergnügen 42 das Gelächter 43 ſtreiten, zanken 44 behalten 45 ordentlich nach dem Geſetz 46 frey 47 rühren 48 Gegner 49 obwohl, gleichwohl 50 hoffen.

XCV. [1] Zmysły, ktorych pięć iest, iako: [2] Wzrok, [3] słuch, [4] wąch, [5] smak, [6] dotykanie, [7] poniekąd z tymi rzeczami, ktore [8] poznáwáią, [9] podobieństwo nieiakie maią. Wzrok ma w sobie rzeczy [10] przeźroczyste i iasne, iż farby, ktore widźi idą z przeźroczystości i [11] światła. Słuch ma w sobie [12] zawarte [13] powietrze, iż [14] dźwięk na powietrzu się rodźi. Wąch albo [15] powonienie duchow pełne, iż zapach na kształt duchow iakich albo wiatru przychodźi. Smakowanie ma [16] suchość z [17] wilgotnością, iż te [18] własności do smaku należą. Dotykanie [19] źimną rzecz suchą, przez co do przyięćia rzeczy, ktorych się dotyka, [20] sposobnieysza iest. Jest to prostych [21] rozumienie: że niektore zwierzęta zmysłámi [22] przechodzą człowieka: iakoby [23] wieprz nas słuchem przechodźił, iż słyszy

XCV. 1 Der Sinn 2 das Sehen 3 Hören, Gehör 4 der Geruch 5 der Geschmack 6 das Fühlen 7 zum Theil, etlicher maaßen 8 kennen 9 die Aehnlichkeit 10 durchsichtig 11 das Licht 12 verborgen, verschlossen 13 die Luft 14 der Klang 15 das Riechen 16 die Dürre 17 die Feuchtigkeit 18 die Eigenschaft 19 kalt 20 geschickt 21 die Meynung 22 übertreffen 23 ein Wild Schwein, Bork 24 davon

ſzy deſzcz przed nim [24] ućieka, ale i [25] kokoſzy, [26] gołębie, [27] pſzczoły, idą pod [28] pokryćie, a to nie ze ſłuchu ale z odmiany, ktorą [29] czuią w [30] ćiele, pochodźi. Iż [31] oſtrowidz wzrokiem [32] celuie; ale i to na fałſzywey racyi iakoby przez [33] ścianę widźiał, co ani ieſt, ani być może, bo to tylo widźi, od czego [34] promienie [35] widźialne idą, to ieſt wierzch rzeczy nie przeźroczyſtey. O ſmaku też małpy niemaſz nic pewnego, bo iże ſię [36] ćieſzy z rzeczy [37] ſmaczney, z każdey ona ſię ćieſzy. I [38] paiąk nie ma zmyſłu dotykania lepſzego, ktore ieſt na [39] rozeznaniu rzeczy [40] miękkiey i [41] twardey, nie na [42] ćienkim [43] prządzeniu, boby i [44] żelaza, ktoremi ćienko przędą, były [45] naczyniem zmyſłu dotykania. Ani [46] ſęp czuie [47] trupa człowieka, ktorego ieſzcze nie zábito: bo ieſzcze trup ten

24 davon laufen 25 ein Huhn 26 eine Taube 27 die Biene 28 die Zudecke 29 fühlen 30 der Leib 31 ein Luchs 32 zielen 33 die Wand 34 der Strahl 35 ſichtbar 36 ſich freuen 37 ſchmackhaft 38 die Spinne 39 die Unterſcheidung, Erkänntniß 40 weich 41 hart 42 dünn, fein 43 das Spinnen 44 das Eiſen 45 das Gefäß, Werkzeug 46 der Geyer 47 ein todter Körper

trup ten nie [48] śmierdźi. Pierwszy zmysł ćiała. iest wzrok albo widzenie. Oko ludzkie ma więcey około śiebie [49] tłustości niż ktorego [50] bydlęćia, i iest twardsze, a to iest w nim osobliwe, w innych rzeczach z bydlęcemi się zgadza. Ma te [51] błonki: pierwsza z wierzchu biała, ktorą zowią po łaćinie *Adnata*, a ta iest [52] gruba i [53] żył pełna. Wtora [54] pochodźi i rodźi się z [55] muszkułow okiem [56] obracaiących. Trzećia rogowa, ktora sama na koło oko okrywa, ta iest twarda, przeźroczysta, na kształt [57] rogu, ktorego do [58] laterni używaią, ale [59] z tyłu oka iest biała, i zowie śie *Sclerodes*. Czwarta pochodźi z błonek subtelnych [60] mozg [61] obwiiaiących, gdy się [62] tyka w oku rogowey iest czarna, w [63] wołach [64] modra, a na wierzchu oka czyni farby rozmaite, iakoby [65] tęczą około [66] zrzenice. Zrzenica iest we śrzodku [67] koła ocznego na wierzchu polerowana, w człowieku

 [68] okrągła,

Körper 48 stinken 49 die Fettigkeit 50 das Vieh 51 das Fell im Auge, Pergamentlein 52 grob, dick 53 die Ader 54 entstehen, entspringen 55 eine Muskel, Ader 56 wenden, drehen 57 Horn 58 die Laterne 59 von hinten 60 das Gehirn 61 bewickeln 62 anrühren 63 ein Ochs 64 blau 65 der Regenbogen 66 der Augapfel 67 das Rad

[68] okrągła, w wole [69] podługowata, u [70] kota [71] szybiasta, tę czasem [72] ściskamy, czasem [73] rozszerzamy. Piąta błonka na kształt [74] paięczyny i ta okrywa [75] humor kryształowy. Szosta, ktora w sobie [76] zawiera humor [77] śklany. [78] Na koniec [79] Retyna, ktora oko z tyłu [80] zamyka.

XCVI. Słuchania Instrument iest [1] ucho tak [2] zwierzchne iako i [3] wnętrzne: zwierzchne [4] głos [5] zbiera, aby szedł do wnętrznego przez dźiurkę aż do błonki, ktora iest w głowie, [6] rozpięta na kształt [7] bębenka, za ktorą iest [8] czcze mieysce pełne iakiegoś subtelnego powietrza: ta błonka nayssubtelnieysza iest w ludzkim ćiele, ale mocna i [9] gęsta, przez nie na kształt [10] potu przechodźi ow humor [11] żołty, z ktorego uszy [12] ochędożaią, i kiedy ta błonka

Rad 68 rund 69 lang, länglich 70 der Kater 71 grau 72 zusammen drücken 73 ausbreiten 74 die Spinnwebe 75 die Nässe 76 in sich enthalten 77 gläsern 78 endlich 79 das Netz 80 zuschlüßen.

XCVI. 1 Das Ohr 2 der oberste 3 der innere 4 die Stimme, der Schall 5 sammeln 6 von einander gespannet, ausgebreitet 7 die Drommel 8 leer, 9 dicht, dick 10 der Schweiß 11 gelb 12 reinigen 13 ver-

błonka [13] zwilgotnieie [14] głuszeią, bo w niey wilgotność dźiurki [15] zaćiera, ktore *poros* zowią, iż przechodźić dźwięk nie może: przez tę błonkę iak przez skorę na bębnie strona [16] przećiągniona [17] żyłeczką, i ta [18] przywięzuie [19] kosteczkę w uchu na kształt [20] młoteczka. Do tey błonki ze wnątrz głowy [21] przyrosły trzy kostki: iedna pomieniona młoteczkowi podobna, druga [22] strzemieniu, trzećia [23] kowadłu: że gdy głos przychodzący do błonki, onę [24] rusza, wszystkie te kosteczki [25] podskakuią, a kosteczka iedna się z drugą [26] zrosła, i trudno wiedźieć na co są te kosteczki; to zaś dźiwna, iż nigdy nie [27] rostą, ale zaraz od urodzenia w dźiećiach są tak wielkie, iako i w starych. Z tego [28] naczynia w uchu, ktore ta błonka zamyka do Labiryntu, w ktorym wiele dźiurek tam i sam obroconych, a wszystkie się iakoby przez [29] piszczałki do niegoż

 [30] wra-

13 verwelken 14 taub werden 15 verwischen 16 durchgezogen 17 die Ader 18 anbinden 19 die Würfel, Knöchel 20 ein Hämmerlein 21 anwachsen 22 der Stegreif 23 der Amboß 24 rühren 25 hüpfen, springen 26 zusammen gewachsen 27 wachsen 28 das Gefäß, Werkzeug 29 die Flöte, 30 kehren

[30] wracaią, za nim ieſt na kſztałt morſkiey [31] konchy, w iaką [32] trąbiących Trytonow maluią, mieyſce [33] zakręcone [34] kończyſte, ten ieſt dźiwny inſtrument ſłuchu.

XCVII. Trzeći zmyſł ćiała ieſt wąch albo powonienie. Przez [1] nos idźie powietrze do [2] mozgu, albo też [3] dymy wonią czyniące; [4] miedzy [5] nozdrzami w głowie ieſt kość na kſztałt [6] ſitka, [7] przedźiurawiona wielą dźiurek, miedzy niemi dwie ſą oſobliwe, do ktorych z mozgu dwa idą [8] kanały pod [9] kątami ocznemi, a gdźie ſię [10] zchodzą we śrzodku ich ſą iakoby dwie [11] brodawki, te ſię rozſzerzaią, gdy wiatr nozdrzami ćiągniemy, a [12] kurczą, gdy wiatr przez nozdrze [13] wyganiamy, od tegoż ſitka kośćianego idą ku mozgowi dwa drugie kanały, i [14] zachyliwſzy ſię do gęby ſię [15] ſkłaniaią. Gdy tedy rzecz

30 kehren 31 die Muſchel 32 blaſend 33 drehen 34 ſpitzig.

XCVII. 1 Die Naſe 2 das Gehirn 3 der Rauch 4 unter 5 Naſenloch 6 Binſen, Sembder 7 durchbohrt, durchlöchert 8 ein Canal 9 der Winkel 10 zuſammen kommen, ſich nähern 11 die Warze 12 zuſammen ziehen, kurczę ſię, ich ſchmiege mich 13 ausjagen 14 beugen 15 beugen, ſkłaniać kolana die Knie beugen

rzecz iaka [16] wonna części ſubtelnieyſze dymowi podobne z ſiebie [17] wydaie, te wchodzą w nos i w brodawki, tamte przez ich [18] przyćiągnienie [19] wſtępuią, i tam dźielność do [20] poczućia zapachu [21] wzbudzaią: a gdy iuż [22] nazbyt ſię iakiego dymu nabiorą, więcey nie [23] przyymuią.

XCVIII. [1] Język albo części iemu bliſkie, ſmaki [2] rozeznawa: ma w ſobie kość z tyłu, a ieſt [3] rzadki i [4] nieco gębce podobny, aby weń mogła wilgotność wchodźić ze ſmakiem. Ma dźiewięć Muſzkułow, ktore nimią, obraca, [4] ma i żyły. Do ſmaku [5] potrzeba, aby rzecz ktora ſmakuie, miała w ſobie ſuchość źimną, [6] wodną wilgotność i [7] ćiepło: lecz zbyteczne [8] iedzenie albo pićie barzo człowiekowi ſzkodźi: Gdy natura [9] doſkonale

beugen 16 wohlriechend 17 heraus geben 18 die Anziehung 19 aufſteigen, wſtępuie do kogo ich trete ein. 20 Das Fühlen, Empfinden 21 erregen, erwecken 22 allzuviel, allzuſehr, überflüßig 23 annehmen.

XCVIII. 1 Die Zunge 2 unterſcheiden 3 dünn 4 wenden 5 etwas nöthig ſeyn 6 wäßerig 7 warm 8 das Eſſen 9 vollkommen

nale nie może [10] zwyćiężyć, odmienia się wſzytko w humory zbyteczne, ktore [11] tak dalece potym [12] tępią ćiepło [13] przyrodzone, że na czas [14] nagle zabiiaią: a [15] choć tego nie uczynią, tedy [16] gniią i inſze humory zdrowe [17] zarażaią, i [18] pſuią naſzę naturę, zaczym [19] gorączki i inne choroby [20] naſtępuią. [21] Długie zaś nieiedzenie [22] także barzo ſzkodźi. [23] Zołądek czczym będąc ćiągnie do ſiebie i te humory, ktore natura miała [24] odrzućić, i niemi żyły, potym i inne członki napełnia; a przy tym wilgotność [25] potrzebną do [26] zachowania życia ćiepło [27] trawi; a bárźiey [28] poſt cholerykom ſzkodźi, bo do żołądka [29] zpływa [30] żołć, ktora potym i ſama ſię pſuie i potrawy zaraża, i dymy do głowy obraca i do ſerca, a ztąd czaſem cholerycy od poſtu [31] wpadaią we [32] mdłość.

Niektore

kommen 10 überwinden 11 ſo weit 12 ſtumpf machen 13 natürlich, angebohren 14 jäch, unbedachtſam 15 wenn gleich 16 faulen 17 anſtecken 18 verderben, feig machen 19 das Fieber 20 einem auf der Stelle folgen 21 lang 22 gleichfalls 23 der Magen 24 abwerfen, auswerfen 25 nöthig 26 die Erhaltung 27 zehren 28 das Faſten 29 zuſammen flüſſen 30 die Galle 31 fallen 32 die Ohnmacht

33 biſs-

Niektore też potrawy [33] na czas szkodzą, a na czas są zdrowe. Że nie szkodzą, trafia się to albo dla apetytu wielkiego, ktory [34] nagradza czego potrawie nie dostaie: bo apetyt [35] mile przyiąwszy potrawę około niey lepsz [36] konkokcyą sprawuie, albo się też trafia dla dobrego żołądka [37] pomiarkowania; a dla [38] przeciwnych przyczyn szkodźi. Czemu woda człowieka nie [39] upoi? [40] Napoy [41] zagrzany w żołądku iak w garcu obraca się w dymy gorące, ktore wstępuiąc do głowy a mozg grzeiąc nieiakie [42] szaleństwo czynią; że się w oczach [43] dwoi, wszytko [44] kręci: a w tych ktorzy żołći maią wiele, iże żołć [45] oraz wstępuie, tedy [46] imaginacyą wzbudza do [47] okazowania rzeczy gniew wzbudzaiących. W melancholikach zaś te dymy albo zimną ciepłym swym melancholią [48] rozganiaią i wesele wzbudzaią,

33 bisweilen, zur Zeit 34 ersetzen, vergelten 35 angenehm 36 die Verdauung 37 das Absehen, Inachtnehmen 38 widerwärtig 39 betrinken 40 ein Trank 41 gewärmt 42 die Raserey, Tollheit 43 in zwey Theile theilen, ihrzen 44 drehen 45 zugleich 46 die Einbildung 47 die Bezeigung 48 von einander

dzaią, albo też melancholią tylo [49] wzruſzaią i [50] załoſnymi czynią: a w flegmatykach wzruſzywſzy i [51] roſparzywſzy flegmę, albo łzy z oczu [52] toczą, albo też [53] fumami wilgotnemi głowę napełniwſzy [54] ſen przywodzą. U weſołych zaś [55] krew zagrzewaiąc weſele ſprawuią. A ieżeli z napoiu nie poydą gorące dymy do głowy, iakie ſą wodne, tedy [56] piiańſtwa nie ſprawią i dla tego napoy wody nie upoi. Napoy zaś, by [57] naygoręţſzy z ſwego był przyrodzenia, nie grzeie, poki iego ćiepła nie wzbudźi naſze ćiepło przyrodzone, [58] chybaby gorąco był [59] pity: zaczym gdy go kto wiele piie, poki napoiu ćiepło przyrodzone nie [59] przemoże człowieka, [60] źiębnieie, i dla tego też piiańſtwo nie zaraz ſię wydaie, a zwykło [61] naybarźiey ſię wydawáć, gdy [62] świeże [63] chłodne powietrze [64] obeymie, ktore ćiepło w człowieku [65] zawrze, i [66] dźielnieyſze uczyni. XCIX.

ander jagen 49 erregen, erwecken 50 kläglich, traurig 51 heiß machen, erhitzen 52 zapfen 53 der Rauch 54 der Schlaf, der Traum 55 das Blut 56 der Soff 57 warm, der wärmſte 58 es ſey dann, 59 trinken 60 ich mache kalt, kühle 61 die Gewohnheit haben 62 friſch 63 kühl 64 umfaſſen 65 erkalten 66 tapfer.

XCIX. Zmyſł dotykania nie [1]czuie w ſobie tego, co [2] należy do naſzego [3] poſtanowienia ćiała, dla tego też nie czuie áni ćiepła, áni wilgotnośći przyrodzoney, áni kośći, áni żył w ſobie [4] będących, tą [5] częśćią w ktorey ſą. Ktory ma ćiało [6] miękczeyſze i lepiey humory [7] pomiarkowane, ma lepſzy zmyſł dotykánia. [8] Paraliżem zaś zarażony zmyſł dotykania [9] traći. Bo Paraliż bywa, kiedy żyłę [10] wrzod [11] zawali, albo ſię [12] przerwie, innym ſpoſobem [13] zatknie: zatykać zwykły żyły humory wodne, gdy w nie wpadną, w przod ią [14] rozpęczywſzy zatyka też ią humor; a gdy ſą żyły zatkane, duchy z mozgu do [15] członkow [16] przechodźić nie mogą, a zatym zmyſłu członek zażywáć nie może. [17] Zagniewany i ſzalony człowiek mniey czuie; w ten czas ćiało nalepiey czuie, kiedy ma humorow

XCIX. 1 Fühlen, empfinden 2 gehören 3 die Satzung, Ordnung, Beſtallung; poſtanowienie ciała, die Geſchicklichkeit 4 ſeyn 5 Theil 6 weich 7 bemerkt 8 der Schlag ruſzenie powietrzem, całego ciała, albo części ktorey 9 verlieren 10 ein Geſchwär 11 verdecken, überſchütten 12 unterbrechen, zerreiſſen 13 zuſtopfen 14 quellen, zunehmen, börſten 15 Glied 16 durchgehen, vorbey gehen 17 zornig, erzürn

morow pomiarkowanie: w gniewie zaś i szaleństwie ciało się nazbyt rozgrzewa, dla tego nie ma czucia tak [18] doskonałego, toż i piianym się [19] staie. Czemu może się kto zarażić dotykaiąc się chorego, a zdrowego dotykaniem nikt nie [20] ozdrowieie? Chory zaraża, wydaiąc z siebie dymy nie tylko przez [21] odetchnienie ale i skorę, [22] iadowite, ktore tym barźiey w zdrowego wstępuią, im bliżey iest chorego, bo są mocnieysze na początku, niż się po powietrzu [23] rozsypią, a zdrowy [24] ledwie co dobrego z siebie wydaie, gdyż co dobrego natura nie [25] wyrzuca, i tak nie ma nic chory, czymby się od zdrowego naprawił. Czemu gdy kto na [26] gołey desce leży, [27] boli [28] bok, a nie boli na [29] pośćieli? Gdy kto na [30] desce leży, nie wiele częśći ciała tykaią się deski, a te muszą [31] ciężar innych [32] dźwigać, i tak nie tylo swoim ciężarem, ale całego ciała, są ściśnione, gdy zaś na czym miękkim leży,

18 vollkommen 19 geschehen 20 gesund machen 21 das Athmen, Athem lassen 22 giftig 23 schütten 24 kaum 25 auswerfen 26 kahl 27 schmerzen 28 die Seite 29 das Bette 30 das Bret 31 die Last 32 heben 33 beschwer=

leży, więcey ćiało dotyka się rzeczy na ktorey leżą, i tak ćiężar całego ćiała nie barzo im się [33] przykrzy.

C Cnotę i w nieprzyiaćielu i w [1] nieznaiomych miłuiemy. Ale to słowo cnota wiele w sobie [2] zamyka. Naprzod mądrość, ktora czego szukáć, a czego się [3] chronić, uczy. Potym sprawiedliwość, ktora każdemu, co iego iest, dáć każe. Trzećia wielkość umysłu, ktora na [4] wzgardzeniu rzeczy [5] doczesnych zależy. Czwarta, [6] skromność tak w [7] mowie, iako i w uczynkách. A z tych czterech cnot, iako czterech [8] zrzodeł wiele inszych cnot pochodźi, ktore obyczaie ludzkie naprawiaią. Na rozumie zaśię nauki się przyymuią, ktorych iest wiele. Naypierwsze mieysce [9] rycerskie i prawne, po nich nauki [10] wyzwolone maią. Dwie tedy rzeczy człowieka [11] szlachćią, [12] obyczaie

33 beschwerlich fallen.

C. 1 Unbekandt 2 in sich enthalten 3 meiden, sich hüten 4 die Verachtung, Verabscheuung 5 zeitlich 6 die Bescheidenheit 7 die Rede 8 die Quelle 9 ritterlich 10 zulassen, erlauben 11 adeln 12 die

byczaie a rozum. Obyczaie z cnot pochodzą, a rozum z nauk: [13] obiedwie rzeczy w ſobie mieć, rzecz [14] nieprzepłacona ieſt człowiekowi. Ale ieźli przy iedney tylko maſz zoſtáć, raczey przy cnoćie, niż przy náuce zoſtań: bo nauka bez cnoty, iako [15] miecz u ſzalonego, i ſobie i ludźiom ſzkodźi: Cnota choć dobrze ſama będźie, [16] chwalebna ieſt, i pożyteczna. Miłuią tedy ludźie cnotę, a przy cnoćie naukę: miłuią też i pożytki. A proſtych ludźi niczym [17] rychley nie [18] przywabiſz, iako [19] hoynośćią i [20] dary. Ale taki przyiaćiel [21] trwały nie ieſt: abowiem [22] datek więcey, niż ćiebie miłuie: a kiedy nie będźie co dáć, i przyiaćiela nie będźie, [23] okrom ktorzy na dobrodźieyſtwa [24] pamiętaią, ktorych barzo mało. Trzeba tedy dwu rzeczy w tey [25] mierze. Naprzod ábyś tak dawał, iakobyć zawżdy [26] doſtawało. Druga, ábyś

Sitten 13 beyde 14 das nicht zu bezahlen iſt 15 ein Schwerdt 16 rühmlich 17 eher 18 herzu locken 19 die Freygebigkeit 20 ein Geſchenk 21 dauerhaft 22 ein Geſchenk, das gegebene 23 ausgenommen 24 denken 25 Maaß 26 zulangen 27 rathe u

ábyś tym dawał, ktorzy tego ſą godni: bo dobremu dobrze czyniąc, ſobie dobrze czyniſz. Ale i ſłowy może człowiek pożyteczen być drugiemu, kiedy mu w iego potrzebie [27] poradźi, kiedy go z iakiey [28] nieprzyſtoyney ſprawy [29] wyſtrzeże: za to wſzyſtko człowieka ludźie miłuią. Trzeći ſpoſob ieſt zachowania doſtawáć, kiedy kto komu ieſt ku [30] roſkoſzy: w czym tego trzeba przeſtrzegáć, aby dla [31] podobania komu, [32] przećiwko cnoćie, i przyſtoyności nic ſię nie wyſtępowało. Chwalić go [33] nie tak w oczy, iako przed ludźmi, [34] kogo chceſz przyiaćielem mieć, dobrze. Ale że ieſt rzecz [35] niepodobna, wſzyſtkim ſię podobáć (bo co ieden miłuie, tym ſię drugi [36] brzydźi) doſyć będźie, kiedy ten ktory zachowania ſzuka, cnotliwie a przyſtoynie ſię w każdey rzeczy zachowa, przeczby go ſłuſznie każdy miłować miał. Czego ieźli nie [37] doſtąpi, nie

27 rathen, Rath ertheilen 28 unanſtändig 29 hüten 30 das Vergnügen 31 das Gefallen 32 wieder 33 nicht ſowohl 34 wer 35 unmöglich 36 einen Ekel haben 37 erlangen, erreichen, 38 die

iego [38] winą będźie (bo on wszystko uczynił co mogł) ale tych, ktorzy cnoty nie miłuią. Ale i wiele przyiaćioł sobie [39] iednać, nie iest do [40] końcá dobrze: abowiem miłość [41] rostargniona na wiele częśći, nie iest tak mocna, iako [42] spolna, a [43] spoiona: a kto kogo [44] pomału miłuie, tego też pomału miłuią. Moia rada tedy, aby człowiek nie wiele przyiaćioł miał, ale takich, ktorymby się [45] dufać godźiło: iako był Pilades, á Orestes: iako był Pirytouſz, a Tezeuſz: Damon, a Pityaſz: Scipio, a Scewola. Takich przyiaćioł doſtawáć, acz i to wſzyſtko ſłuży, co ſię tam powiedźiało, wſzakoż oſobliwey i tu nauki trzeba, a naywięcey [46] powolności: wſzakoż tak iako ſię powiedźiáło, poki ſię cnoty nie tknie, a iako Grekowie mowią, po [47] ołtarz. [48] Jednakie też obyczaie, iednakie [49] zabawienia człowieka ku czło-

38 die Schuld, wina pieniężna, die Geldſtrafe 39 einig werden 40 das Ende 41 zerriſſen, getrennt 42 gemeinſchaftlich, insgemein 43 zuſammen geknüpft, verbunden, gefügt 44 allmählig, wenig, gering 45 trauen, komu, 46 die Willfährigkeit 47 der Altar 48 einerley 49 die Verweilung 50 gemein-

człowieku [50] pospolićie ćiągną: iako [51] żołnierz ku żołnierzowi, [52] myśliwiec ku myśliwcowi zawżdy się ma. Ale iako złota w ogniu, tak przyiaćiela w [53] potrzebie [54] doświadczamy. Jeźli tedy na [55] towarzysza co przyydźie, pomniy, że na ten czás masz mieysce okazáć się, ieźliś mu przyiaćielem: bo [56] pochlebce pokiś w szczęśćiu, iako [57] ćień w [58] iasny dźień, tak ćię [59] naśladuią: iako namniey fortuna [60] zmyli, rownie iako i ćień, kiedy słońce za [61] chmurę [62] zaydźie, áni wiedźieć gdźie się podźieia. [63] Przystoi tedy prawemu przyiaćielowi, na złość fortunie, ktora [64] niestała iest, przy towarzyszu mocno stać. Ale że fundament przyiáźni cnota iest, niech się o to człowiek naprzod stara, aby co naylepszym był: potym będąc sam dobrym, u dobrych przyiáźni szukał.

 [65] Gnuśny,

50 gemeinschaftlich 51 ein Soldat 52 ein Jäger 53 die Noth 54 erfahren, probieren 55 ein Gesell, Mitarbeiter 56 ein Schmeichler, Schmarotzer 57 der Schatten 58 hell 59 verfolgen 60 verfehlen 61 wölckigter Himmel, trübes Wetter 62 gehen, sich verbergen 63 es gebühret 64 unbeständig,

65 Gnuśny, 66 utratny, 67 łakomy, 68 zwadliwy, nie dobry to przyiaćiel. 69 Dobrodźieyſtwo, 70 nadźieia, miłość, nauka, 71 powolność, 72 pochlebſtwo, wſzyſtko to 73 nam miłość u ludźi 74 iedna.

KONIEC.

ſtändig, nicht ſtandhaftig 65 träg, nachläßig 66 verthulich 67 geitzig 68 zänkiſch 69 die Gutthat, Wohlthat 70 die Hoffnung 71 die Willfährigkeit 72 die Schmeicheley 73 uns 74 vereinigen; iednáć robotnika miethen, dingen; iednáć co ſobie u kogo etwas auswürken, zuwege bringen.

ENDE.

